

Hans E. Kinck

Trækfugle og andre

bokselskap.no
Oslo 2022

bokselskap.no, Oslo 2022

Hans E. Kinck: *Trækfugle og andre*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1899 (Kristiania/Aschehoug).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)

ISBN: 978-82-8319-654-2 (bokselskap.no),

978-82-8319-655-9 (epub), 978-82-8319-656-6 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

CHRYSANTHEMUM

I

Hun sad alene i den tyske kupe. Og malmhjulet herunder vognen svirred rasende rundt. Hun sad og ingenting hørte, og de tyske pensemænd stod igen nordover i sin opstrammede armodslighed som staurer i en skigard. – Hun sad stirrende. Der var noget slunket over hendes skuldre; legemet fyldte ikke kjolebarmen. Der laa to lugger røddigt haar frem i panden paa venstre side. Mellem luggene klipped et øie lystig; og saa slukned det stundimellem og saa indover.

Det var engang det slukned saadan og lukked sig. Da tog hun et kort op av sin væske og skrev med blyant; der blev langt rum mellem hvert bogstav, som aabne store fang. Ved næste station sprang hun ud, stak konvoluten ned i postkassen. Hun havde skrevet:

«Her sidder jeg og ruller paa den anden dag fra dig. Og alligevel, jeg kender dine [4] buskete bryn mod min pande. Og hører dine stygge dirrende ord: Nu bedrager du mig ikke! Det er saa underligt altsammen.»

Hun havde en hel liden pakke kort i væsken.

*

Det var solskinsdag. Hun gik over Piazza di Spagna sin første morgen i Rom. Borte paa holdepladsen var det svepesmæld og skarpe traakk fra rædde hestehover: det var tidligt, saa der endda var et par droskehester som hadde morgen-julingen igen. Omkring fontænen stod et mandshøit sprinkelværk med blomster og dufted; sælgerne hentede vand og dynked bundterne; de blinkede, blussed, spilled. Der gled et par lyse udenlandske ansigter imellem blomsterne og vidste med sig selv, at nu var de da i Rom; to barbente gutter gik paa hænderne for dem for en soldo.

Hun købte en stor buket chrysanthemum og vendte hjem igen.

Hun bodde i øverste etage. Hendes dør stod aaben ud til den lille loggia, hvor citronbusken vokste i sin zink-kasse; kølig morgenluft stod ind, vifted stille i gardinet. Derude paa den vaade loggia sken solen i hvasse blink, for det hadde regnet i nat. Men oppe mod den [5] øverste gule murvæg, som reiste sig imod den blaa himmel – der sidste klædesvaskens hvide plag vaied, der stod solen fyldig, uden blink og stans. Mellem de to murvægge fløi to kaier frem og tilbage og legte elskovsfuldt tagfat. Dybt nede paa gaden suste det nu av appelsin- og avis-sælgernes skrik og av droskernes hjul.

Hun skrev igen et kort.

«Hvor syden er deilig! Her er ingen lav graa himmel, hvor der gaar gamle kærringer og skuler styggt paa det som er vakkert. ... Denne solen, al denne hvidhed, chrysanthemumerne! Jeg har købt en buket av din kære blomst; de ligger her paa bordet og blusser forfløine imod mig med sin mange-fingrede krone; – aa denne glæde over det forfløine her syd! (Mente du virkelig hvad du sa, at jeg ligner en nysudsprungne chrysanthemum?) For der gaar vist ligesom saa mange hjemme og er forfløine uden at være glade. Tror du ikke ogsaa?»

Og saa napped hun nogen kronblade ud og la med ind i konvoluten, før hun klæbed den igen.

Og hun tænkte paa ham, som sad der nord og stirred sydover under buskete bryn fulde av tro. Hun borred et hul i det gamle [6] fotografi, og i hullet knytted hun en traas, og traas hang hun om sin hals, og billedet vendte ind imod bareste brystet. Det var et billede fra de vide benklærs tid, dette: – generalens eneste søn, men som var saa altfor nærsynt til at bli officer. Hun blev siddende og se ud; det vifted stille i gardinet ... blaa himmel og sol; og de to kaier deroppe paa det øverste var smægtende og blanke og saa lydløst bløde i vinge-flaxene. ...

II

Hun var prostens 18-aarige datter, inde fra bunden av en bi-fjord. Præstegaarden laa under en nut. Præsten hadde gibs-byster paa smaa hylder mellem epheuen, og han læste i bøger, som handled om kunst. – Det var ikke saa langt til den lille by, men det var længre til havet, og det maatte være stille veir for at kunne se

dampskibs-røgen over ø-ryggen derude fra de svære fremmede turist-baater, som gled ud og ind store-fjorden.

Paa landhandleriets logiskammer i arken hadde adjunkt Georg Biehl bodd i sommer. Han laa og arbeided paa et værk om algerne. Han var nok omkring de femti. Han hørte daarlig. Han og hun traffes. De gik turer, naar han hvilte fra sit arbeid. Han lærte hende fiske hvitting paa vaagen. Han laante de nye hæfter av det tidsskriftet, som handled [8] om kunst, og hun bragte ham dem oftest ud paa landhandleriet.

Han søgte om permission til at bli længer udover høsten; hans værk om algerne trængte den. Og han blev paa landhandleriet. Han og den salte sjø, som gled ud og gled ind alle vaagerne, – de var de eneste, som bragte bud eller gik ærind mellem fjordbunden og havets frie verden. – Men en dag var det bare en uge til han skulde reise.

Den dag var hun tidlig ude med de sidste kunsthæfter. Det var allerede oktober; tynd isskorpe i hjulsporene; lugt av raaddent potetesgræs over alle benveie; nødderne titted brunkindet og løse inde i hamserne. Hun satte sig paa stabbestenen og ventede paa, at ark-vinduet skulde aabne sig. Hun ropte op, at her var nye hæfter! – Han blev med ud paa vaagen og fisked hvitting med det samme. – Lige efter middag sad hun igen paa stabbestenen: ... kunde de ikke gaa en tur op i præstegaardsnuten? – hun vidste av nogen forfærdelig rare jættegryder. De gik op forbi præstegaarden. Bag have-muren stod præstens sidste solsikke og nikked i sin lille kyse indtil ruten. Stien gik gennem hasselskog. Saa kom stengarden. Derindenfor stod olderen i sin fede vaade muld. Gærdet var høit.

[9] «Nu er det otte dage, til De reiser,» sa hun.

Han kløv først over. Saa kom hun. Hun stilled sig opreist midt op paa gærdet:

«Jeg tror jeg hopper, jeg! sa hun.

«Nei,» sa han. «Det er for høit.»

«Jo!»

«Jeg skal faa lov ... haanden ...!»

... Solen stod paa. Det lugted lun lummer høst og raadne blad herinde, – saan lugted det lige indved fuglens dun ... nyskelig lummer lugt! ... Han vidste ikke,

hvordan det gik for sig. Men han bar hende vist.

Han bar hende udifra sig, næsten paa ret arm. Han var stærk. Hun holdt sin haand om halsen. – Han vilde sætte hende ned. Hun slap ham ikke. Hun ropte i av fryd: «Det er saa moro!» – Hans arm blev træt – hun sank nærmere indtil ham. Hun holdt sig med begge hænder om hans hals. Hun lo:

«Er jeg tung!»

Han stønnet: «Nei; nei.» – Han stansed og stammede forfjamset: «Nei, det kan man ikke si – antar jeg –»

De hørte ikke, at det rasled i løv derinde mellem older-stammerne; der kom en gammel kærring frem. Hun stod med tusen viltre rukler i øienkriken og saa paa de to: ... om de ^[10] ikke skulde ha set likt til kalven hendes nogensteds her i olderen? ...

Ingen svarte. Han slap hende ned. De satte sig begge klods ned paa den fede vaade muld og saa fremfor sig. Han smilte med en taare i øiet. Kærringen gled stilt videre og blev borte mod den anden kant med de tusen viltre rukler; nu hørte de saavel, det rasled i løv.

... Kyssed han? ... Eller kyssed han hende ikke? ... Hadde nogen av dem kysset hverandre? ...

Hun var stiv i blikket, bleg:

«Det blir vist sent til de jättegyderne idag,» sa hun og reiste sig.

Han sad endda forundret i mulden og kendte ligesom merker inde i sin arm av den glatte frodige barne-lænd.

De gik nedover hagen. De kom lidt efter hverandre. De ledte efter leet denne gang.

Hun svinged ind i præstegaards-haven. Den sidste solsikke stod saa lattermild og saa paa hende og kendte hende næsten ikke igen: ... hadde hun gjort noget galt? ... Men hun stilled sig bort til den alligevel og napped i kysen: «Prost – præst – enkemand – ungar. Det skulde egentlig været en præstekrave-blomst. ... Prost – præst – enkemand – ungar –»

^[11] Faren stak hodet ud av vinduet og saa sin solsikke. Hun blev blussende rød.

«Hvad gør du!» sa han.

«Jeg bare lysker den lidt,» lo hun og slap den.

Der gik tre dage, og hun sad ikke derude paa stabbestenen under landhandleriet. –

En mørk kvældstund, de hadde spist, stod en kærning ude i præstegaardens bislag: ... om prosten vilde komme ud som snøggest? ...

Det gav et sæt i datteren; det var denne ormesledske stemmen, som dirred saa spændt av vilje, – som spurgte efter kalven i olderen den gang ...

Prosten kom: ... om hun kunde faa finde ham bare et ørlidet bil inde paa kontoret? ...

Datteren stilled sig lige indtil døren og lytted; derude i mørket stod solsikken snauklippet klods ind paa ruten og keg ind i lampelyset. Det snakked derinde: Der var ikke kommet søvn paa hendes øine for anfægtelser disse sidste tre nætter, sa det. Saa sukked det: ... om det var saa, prosten nu syntes det var ret at gi den tag over hodet, som han vidste leved i synd og hôks'pôks'? ...

– Hun skulde nok vide bedre end som saa, svarte det.

[12] Hun sukked mygt: han hadde jo her i vaar jaget den kallen som bodde paa loftet hos hende til leie og drev sit spæl og ikke vilde gifte sig. ... Om prosten ikke vidste, han hused én, folk nu gik og sa det om? ...

– Hvem hun mente?

– Nei, det vilde hun ikke si. Men oppe i svartolder-rynningen bag stengarden var hun kommet til at se to her for en to–tre dage siden. ... Og bygden var ikke saa mandstærk paa storfolk at her var svært mange at vælge imellem ... Saa sa hun med ét: ... Selv om nu den, én hused, netop var éns eget barn? ...

Prosten lo tvungent: «Du tar feil, Mari! du tar feil!»

Med ét blev hun tungerap: «Nei gu! Eg saag for væl, kor haandaa hennar treiv utøve hin andre!»

Det blev stille derinde. Det pusted tungt.

«Gonat prostemand!» sa det næsten lystig og tog i dørvrideren. ...

Hun som lytted var alt væk fra døren og ude i mørket; hun tog veien ned gennem haven, ud paa landhandleriet, stormed op paa hans værelse. Hun slog armene om

ham, graat, klemte sig indtil ham, fortalte.

Han bad for sig: «Neinei, neinei!» Og ^[13] reiste sig. Han stod længe med aaben mund, for han hørte daarlig; og under de buskete bryn lytted et graat gammelt lærer-øie som hadde slik evne til at se fusk i alt.

«Vil du – De – laane mig penge?» sa hun med ét.

«Hvad vilde De med dem?» sa han hæs.

«Mange penge! – Jeg vil ud! ud av denne lave graa himmelen! did hvor der ikke staa slike stygge kæringer og lurder bag olderen! Fjorden er for trang! Landet er for trangt!» Hun faldt hixtende ned paa en stol: «Og saa synes folk at jeg er saa stygg ogsaa! de kalder mig «Raufaxa» –!»

«Ja,» svarte han; han hadde jo mange flere penge end han brugte.

«– Og naar jeg kommer tilbage, saa maa vi træffes igen! For vi maa træffes!»

«Der kan ske saa mangt forinden –» Hvert ord sad fast i halsen.

Hun sprang op og hvisked ind i øret:

«Jeg vil gifte mig med dig, naar vi træffes!»

Han blev staaende lidt med hældende hode og lytte til lyden; men han kræmte tørt:

«Jeg laaner Dem pengene uden noget saadant. – Det er jo jeg, som rykked Dem op, paa en maade –»

^[14] «Jeg vil gifte mig med dig –!»

Han værged sig med hænderne og blev ved at smile som til et barn, som tigger og maser: «Ja–h da. Ja–h da.»

Hun slap ham. Hun flytted sig unna bort mod døren. – Han vendte sig efter hende:

«Nei; det er umuligt! Du har for viltre øine –»

Hun smilte koldt: «Ja jeg har saa. – Og saa har jo De denne bogen om algerne.»

Han kom nærmere:

«Ved du ikke, at øinene er saa store og forfløine, og laakkene blir ligesom for trange stundom –?»

Der kom et skarpt blunk til ham:

«Jeg hører altsaa, at De siger det –»

Han kom endda nærmere, næsten knælte, rakte haanden ud. Hun saa rank paa ham:

«Hvorfor kommer De efter mig nu?»

«– Og saa har du saanne deilige rige læber med den dybe furen under næsen nedover til underlæben! – jeg kender ikke nogen, om hvem jeg tror de er tro med den furen. – Rømmer du for mig! Vi kan jo da si, at vi er forlovet. For denne kærringens skyld –»

Han tog om hende. Hun slog armene om ham. De blev lystige. «For denne kær [15] ringens skyld!» lo de og kyssedes og hang sig i hverandre.

«Nei; det er umuligt!» sa han med et langt kys, og de buskete bryn kælte hende over pande og nedover kind og blev længe dernede ved hendes hals.

Hun stod og blunked under den røde haarlok og graat og hvisked, men hun graat for ingenting:

«– Og saa synes folk at jeg er saa stygg med disse røde haarfliserne mine!»

«Du er en chrysanthemum der du staar, med sol over, flammende, luende, forfløien!»

Han satte hende pludselig ned, snudde ryggen til:

«Det gaar aldrig slikt –»

«Hvad – slikt?»

«Slik – kærlighed ... følgerne ... lænkerne ... de skurrende stunder ... de bundnes pinsel ...» Han brølte i: «Bleierne, hører du!»

Hun skoglo.

Han satte sig paa stolen: «Og jeg har jo mit værk om algerne –»

Hun gik igen mod døren.

Med ét sprang han op, tog om hendes hode med begge hænder ligesom for at klappe hendes kind. Han slog.

«Rømmer du!» sa han.

[16] «Slaar du?»

«Ja, jeg slaar! slaar!» Han slog én gang til: «Jeg holder av dig, slik. Jeg er gammel!» Hun stod forfærdet og samled sammen et opløst ansigt. Slagene gled over i klap-klap og bare klap. Han stemmed sin pande mod hendes og sin næseryg mod hendes, og hans graa øie ledte længe rundt i hendes øie, til der blev en rolig flæk dernede. Han tagg:

«Nu bedrager du mig ikke?»

Det stammed, famled inde i hende, og den rolige flæk skalv: «Nei,» sa hun.

Han saa, det flytted sig. Saa smilte han et saart smil, og øiet tindred. «Der glir seilere herinde i øiet,» sa han.

«Jeg stammed, fordi det var stygt av dig at tvile,» sa hun.

«Du hadde vel en mening med det, naar du vilde ud did hvor ingen laa paa lur.»

*

Men om høsten, da hun reiste, gav han hende en æske hvide kort med.

Hun styred sydover. Hun syntes, hun sad paa en seilbaad, som styrer ud leden for at bli borte ude i sollysets blændende blink, der hvor intet øie er stærkt nok til at skille baad og folk og hav.

III

Der gik storm over Rom.

Den kom vaad fra sydvest paa havets graa dynninge-rygge, kasted sig iland fra de grønlig bølgetoppe, som brød sig i lys sandstrand. Den krused hvid opover den gule Tiber, og overfarts-færgerne holdt sig op imod strømmen uden hjælp av linen, som spændte sig stram av væde mellem bredd og bredd.

Det sused indover Campagna-slettens tørkede græsstraa, drev blanke regndraaber av de faldefærdige gærdestænger, rusked i haktornsbuskene, dured gennem strunke popler, brummed bredt i runde pinjekroner. Og de to karabinierer, som gik sin runde sydoover landeveien til Ostia, de sluttet at passiare, slog sin lange kappeflig to gange om halsen.

Det sused østover og nordover. Bakkerne begyndte, vignerne, villaerne. Saa stod selve Rom i veien, med sine syv høie, med alle sine [18] gamle teglstens-tag skurvede og graa, som de var tækket med gammel østers. Stormen rev kaie-flokkerne av de irgrønne kirketaarne, jaged dem flaxende rundt indover byen, skrikende, husvilde, saa de tilsidst alligevel maatte ta til takke med lave loggia'er, hvor citron-busken stod lunt i sin zink-kasse. Og Monte Pincio's stenege sendte haardføre grønne blade paa langfart indover Villa Borghese's brede park.

Stormen gik over Rom den hele dag, regnbyger, graa lave skyr, pressed det sammen derinde i øst mod Abruzzernes fjældtindemur, saa det laa som et tæt sort tække ovenover blyblaa olivenskraaninger.

Det led mod aften. Det glimed op i vest mellem lyse nøstete skyr, ligesom det stundom gør det nede i brynet tilhavs en rigtig stormdag; og da syntes selv Garibaldi's stivbenede bronze-ganger paa Gianicolo's høi at ha faat fart i sig og sprænge unna indover staden, østover mod de mørke fjæld. Det smægtende kaie-par paa den lave loggia, som hadde vovet sig over den gule murvæg, helt op paa aller øverste, da det lysned av glimet i vest, vendte rent forskrækket tilbage og satte sig for tiende gang til for natten bag zink-kassen, hvor citronbusken bar i ly. Og missions-lærlingen klatred [19] op den øverste vindeltrap høit oppe paa propaganda-bygningens tag, søgte ud i de øgende stormkast med sine ensomme anfægtelser; i

blodrød flagrende kiton tramped han hidsig frem og tilbage deroppe, ased sig ud, stirred mod det glimende, fornyed sit kyskheds-løfte for aften og nat.

Stormen øged. Det regned ikke. Det gløded. Aften-himlen sænked sinte bryn over gløden.

*

Hun sad hjemme paa sit værelse i eftermiddag. Det nærmed sig spisetid. Inde i køkkenet ved siden holdt husets herrer til, værten og to sønner; de slap netop speilægget ned i panden; de skrek i munden paa hverandre, gav ordre, sprang om hverandre, som de reved store-bramseil for en kaste-flage.

Der laa et kort til hende, da hun kom hjem fra galleriet idag, hans første kort:

«Det er netop det jeg gentar for mig selv hver time paa dag: hun var ubevidst som den havens blomst som vugger sig for vinden; derfor blev hun ogsaa min ... Gud velsigne den gamle skulende kærringen! ... Og dine chrysanthemums-kronblade, som ligger i hvert brev fra syden, dem brer jeg ud paa min pude [20] den kvæld de kommer og sover blandt dem den hele nat.

Jeg kommer ingen vei med algerne om dagen.

Din gamle

G. Biehl.

P. S. Der er vist en interessant biologisk station i Neapel.»

– Der laa et kort til paa bordet; det var hendes nye til ham:

«Du var for mig som en stille vældig aa, som læsker eng-bredder. Men du drev mig til havs, Georg Biehl med de buskete bryn!»

Hun sad og saa paa de to kort; – det var slaat ned i hende saa underlig idag i galleriet: hun var jo ikke den eneste som hadde elsket! Hun var bare en av de hundrede tusener, en av millionerne ...! Kærligheden var alles eie; og alle var de kærlighedens eie. ... Alt det andet, de ytre omstændigheder, eied den enkelte; – men selve kærligheden – selve dette rige herinde som bobled op mod brystbenet, som heded aarernes blod – det har alle kendt ...! Hun sad saa underlig sørgmodig og klog.

Det banked paa. Der steg en ung mand ind. Han var glatraket. Han saa sig sky om; for hun hadde slet ikke bedt ham se op:

[21] «Jeg kom over en flaske gammel Orvieto,» sa han og la hatten i sængen. «Hvis jeg faar lov –?» Han bukked sig og knækked sig paa midten. Han løfted flasken op mod lyset: «Se hvor den er blank trods sin alder! Har De glas?» Han satte sig: «De er vel træt av gallerierne nu, frøken?» Han flytted sig fra stol til stol, stundom sad han i sængen: «... Det var rasende originalt det De sa i museet idag: det er kærligheden de meisler og maler, allesammen, sa De –!» Han sprang op, løfted ned mandolinen fra væggen, klunked: «Spiller De?»

«Jeg tar lidt information –»

«En mørkøiet italiener – hvad?» Han hang den pludselig op: «... Ja, for det var i grunden det De sa; jeg har ledd høit for mig selv, hver gang jeg er kommet til at tænke paa det; – hvordan var det nu De sa det: ... Aa; der er saa mange vist, som elsker ...! Saadan opgit, saa var det –»

Hun søgte at le det bort. Hun kom med to glas:

«Alle kunstnere kan i grunden bare fortælle os det ene, hvordan de selv er gla' i hverandre paa ...» Men did hadde hun slet ikke tænkt før nu, da det var sagt. Hun blev med ét stille og grunded over det; – for hadde hun ikke ret? hvad var det for en evne, som [22] øged i en, naar en hadde gaat der og set og tænkt, eller siddet og læst, uden netop evnen til at elske? ...

Han skaalte og drak:

«... Se kærlighedens tradition i kedelige gallerier, kærlighedens almen-historie, mestrenes hjærteanliggender ...!» Han bøied sig fremover, lo gennem næsen, lo med munden, med blikket – en eneste formløs rødlet latter, og øiet fik saa mangfoldige rynker i krikene og paa de tykke laak: «Hvordan kan De komme paa slikt, frøken! Det kom saa indenifra ogsaa.» Han ledte med øiet; det stansed med ét ved kortene paa bordet: «De sidder og skriver billets? Jeg forstyrred Dem?»

Hun gemte kortene ned i skuffen. Der blev liggende igen et chrysanthemums kronblad paa bordet.

Han greb lystig pennen og et kort; men blev ved at stirre paa kronbladet. Han satte sig til, lo som før:

«Kom her, skal jeg hjælpe Dem! Hvad skal jeg saa si i kortet?»

Hun svarte ikke. Han ødela et hvidt kort med en snirklet streg nedover; den anden haand ledte bortover bordet, sprætted hidsig kronbladet væk av tæppet.

[23] Hun blev stillere. Han slængte pennen. Det blev saa kvælende tungt i værelset, det var som luften stønnet. Ingen sa noget paa længe; de voved sig ikke ud med sine stemmer. De sad og hørte zink-pibernes rustne skrik, som vaged sig i stormen derude paa loggia'en. De sad længe.

«Hvilket?» sa han; men stemmen brast og blev ukendelig.

Hun saa forundret op.

«Aa, jeg syntes De sa noget,» sa han.

«Nei,» sa hun.

Han saa pludselig paa klokken:

«Nei, jeg glemmer jo rent –! Undskyld – jeg skulde –.» Han skyndte sig ud; den gamle blanke Orvieto blev staaende igen i hans glas.

Hun blev siddende. Hun tog chrysanthemums-kronbladet op fra gulvet. Hun kysset det. «Det er helligt, naar det engang har været bestemt for dig!» sa hun indtil det ... Denne vildfremmede mand, som vilde veire sig frem til det, som var skedd mellem hende og ham med de buskete bryn! ...

... Men det var jo hun som bused ud med det suk idag: aa, der er saa mange vist som elsker ...!

[24] Hun kunde ikke styre sig. Hun sprang ud paa loggia'en i stormen for at se ned i gaden. Der stod han og saa op fra fortouget. Hun sprang ind igen. Hun trak fotografiet op av sit bryst – stirred paa det, snakked halvhøit, bad til det:

«... Dette er Georg Biehl ... denne hake! den blev vist svært spids, naar han smilte ... fine næsevinger ... brynene som lette ternevinger i tegningen ... dette er blit de buskete bryn ...» Hun la sit kind indtil billedet: ... hvad var det han skrev i sit kort? – laa han og sov blandt hendes chrysanthemums-kronblade? ...

... Tænkte han paa at komme sydover ... den biologiske station i Neapel? – Ja-ja ...

Hun sad og saa over Roms teglstens-tage mod Garibaldi's malmganger langt deroppe paa Gianicolo, som endda sprængte unna den tynde stribe glimende stormhimmel i sydvest; men han kom ikke av flækken. Hun stirred mod den: ... det er menneskenes ridt unna kærligheden. ...

IV

Det varte længe før der kom svar fra Georg Biehl. Hendes kort gik hver uge nordover. Men nu stansed hendes ogsaa. Da kom der kort fra ham:

«Det var netop dette, jeg var rædd for, da Du reiste – hvad jeg ogsaa antyded –, at det var mig der rykked Dig op (drev Dig tilhavs som Du siger). Men Du husker jo, at det var Dig der gjorde det første skridt. Det var Dig, der ikke vilde slippe mig, da jeg hjalp Dig ned av stengarden. – Hvergang siden var det Dig. Saa fulgte jeg kun modstræbende efter. Men jeg indrømmer villig at jeg ikke i alle maader har handlet ret, saa jeg ogsaa bærer min del av skylden.»

Da hun fik det kort, skrev hun ikke svar. Hun begyndte at skrive for sig selv i sin lille regnskabsbog.

Den 1. februar skrev hun:

[26] Jeg mente det jo ikke saa. Det var i svimlende jubel jeg skrev det, over at føle mig fri og ude av den graa lave himmel. Men det nytter ikke skrive noget til ham, for han sidder og leter ud det stikkende og stygge. –

Aften: Han lo idag, maleren med den rødlette latter, da han kom derud under pinjerne for at tegne; han kom efter mig, fordi han først maatte læse ud det nye poem om kærlighed, som har gjort saadan lykke. «Pinedø'!» sa han (han bander saa fedt og lunt og hyggeligt). «Det var en bog for mængden! Det er jo som forfatteren hele sit liv hadde staat bag disken i en galanterivare-handel og solgt transparent undertøi til gamle kokotter.» ... Kærlighed er ikke transparent undertøi; jeg tror jeg ved hvad kærlighed er: den kommer listende indtil os, stille, ligesom solen gennem smaa gamle grønne ruter en sommerdag – den er i stuen uden nogen har merket det. – Jeg sa det til ham ogsaa. Og det syntes han vist var vakkert sagt. Han lo forresten: «Det er altsaa Deres erfaring,» sa han. «Kærlighed gennem smaa gamle grønne ruter!» – Men han har aldrig veiret eller frittet noget

siden den dag han sprætted chrysanthemumsbladet av bordet. Han vil forresten svært gerne [27] snakke om kærlighed, synes jeg jeg har lagt merke til.

2. februar. Morgen.

Uf, det var altsaa anden gang jeg bused ud med ting til ham jeg ikke vilde! Det er saa underligt: jeg blir saa ofte stille og ligesom synsk paa en maade, naar jeg er sammen med ham, og ser et og andet saa klart. Og saa maa jeg si det med det samme. – Jeg kom bare til at huske paa hvordan det var inde i mig den dag jeg regned ud, at nu hadde Georg Biehl ikke mer end otte dage igen at være i fjorden: kærligheden var i stuen uden nogen av os hadde merket det.

15. februar:

Idag er vaaren her alt, tætheden i luften, vaarørsken. Det er forfærdelig saa fort som vintren gaar. – Men det er ligesom slik angst med al denne sommeren. HERNEDÉ maa en bli tidlig gammel.

1. mars. Aften.

Gud for en sol, for et lys om dagen! –

Jeg gad rigtig vide, hvad han egentlig tænkte, da han lo den gang og gentog: «Kærlighed gennem smaa gamle grønne ruter». For han ved jo igrunden ingenting andet om Georg Biehl, end at han er den velhavende ven som forærer mig reisen. –

[28] Gud for en sol om dagen! Derude i bakken hvor vi tegner, der staar mandeltrærne allerede i blomst paa de nøgne grene. Blomsterne hænger hvide op i luften over nyspad, brun, tung muld. Jeg liker saa at staa i den bakken og vente paa aften. Da klinger et lyst avemaria ensteds ud av et lidet klostertaarn, risler spædt og ungt; det svarer tungt og ældet fra et kirketaarn inde i byen, det bruser, durer, samler sig saa i et vuggende hav som stiger skyllende op over al Rom, over alle vigner, over Campagnen. Da dør vestenhimlens rødhed; de gulhvide lygter tændes, staar som blege uldne dusker, med lyskransen om sig ud mod dis og dunst. Da flyver mandelblomsterne rent væk ind i skumringen.

Han maleren liker ogsaa at vente. Da snakker ikke han heller. – Tænk han er bare 26 aar! ...

Imorges fik jeg jamen kort igen der nordenfra. Nu kommer de tæt! Det er ligesom jeg har stukket ild i gammelt løv, saa det ikke vil stanse. Nei, det var stygt sagt av

mig! ...

... Tro, det gaar an at bli forfløien fordi man ikke er glad! ...

8. mars. Aften:

Er der nogen giftigere smerte end den ^[29] ikke at føle udvælgelsens evne? Jeg kysset ham iaften under mandel-træet uden at ville det! Uden at ville det –

Nu ligger min gamle der nord og sover blandt falmede chrysanthemum. ...

Hun sank sammen i sofaen. Den hele sene aften sad hun stille inde bag den lukkede loggia-dør. – Hun tog et kort frem og skrev:

«Du skriver at det var jeg som gjorde det første skridt: Jeg som sad stængt inde i fjordbunden – husk paa det! ... Tror du det gaar an at være forfløien fordi man ikke er glad? – Jeg har spurgt dig om det i et av mine første kort. Men det svarte du mig ikke paa.»

Saa rev hun det tversover og skrev i sin dagbog:

... Svar mig nogen som kan det! ...

Hun stilled sig borte ved loggia-døren og saa paa vaar-stjernerne. Og de buskete bryn gled ud av hendes sind, som rimblomtser glir væk fra en kold rute. Hun skrev i sin dagbog:

8. mars. Nat:

Jeg er bundet til en anden, svarte jeg ham under mandel-træet. – Man er aldrig bundet til en anden, sa han. ...

Hvad var det mere han sa? ... Dit øie ^[30] er som vaar-smeltningen, udflydende, lysende ligesom over det hele – sa han vist. ... Er dette «Raufaxa»? ...

Men jeg gaar ikke ud til mandeltræ-bakken i eftermiddag ...

9. mars. Eftermiddag:

... Jeg har siddet inde den hele dag og stirret udover de mange tag... Tro om du venter mig derude? ... Men jeg tænkte kanske du var kommen herop, siden jeg ikke kom paa kafeen i formiddag. ... Det er glæde i al denne hvidheden i luften, tro i al denne blaaheden. Det hvisker, hvisker! – Hvad er det det hvisker? Det hvisker til

mig: gi dig du bare hen til alt det, som skælver i dig! – Hvad er det som skælver i mig? Det er lykkelængslen, kærligheden. Og hvidheden hvisker: lad ikke noget gammelt løfte stanse dig! ingen buskete bryn gøre dig forstemt, intet letende øie! Det gjorde heller aldrig nogen av de store mestre, som leved herude i de fremmede land.

... Chrysanthemum!! – det er min gamles blomst. Nei! hvide mandel-blomster svævende over grosvanger muld –!

... Staar du nu alene derude i mandeltræbakken og tutler med paletten? Staar du [31] måske alt med lukket malerkasse nede paa Tiber-broen igen og stirrer ind i lygternes lyse dunst-krans? Min rødlette unge faun med de tykke øienlaak! ... Hvor tror du jeg blir av? ... Nei, du skal ikke staa alene derude, tutlingen min. ...

Og samme dags nat skrev hun, da hun sad hjemme igen:

Aa! – Kærlighed er ikke blomster! ikke mandel-blomster! ikke chrysanthemum! ikke – ikke blomster! – Den er hviskende kys, den er brusende favntag; den er menneske-legemers brændende ild, den er blod som vil byttes! ... Han stak min haand ind paa sit bare bryst der under mandel-træet. ... Jeg er saa forfærdelig angst. ... jeg tror han er haaret paa brystet. ... Men der er saa mange vist som elsker; – hvorfor skal jeg være angst? ... Jeg gidder ikke tegne mer. Jeg blir aldrig kunstner. ...

Om morgenen laa der et kort igen i salon'en fra Georg Biehl:

«Jeg længes saa efter dig, deilige runde barnelegemet mit!» stod der.

11. mars. Morgen.

Nu maa jeg skrive til min gamle der nord og fortælle alt.

[32] ... Aajo, kærlighed er nok alligevel menneskernes hvide blomst. Men den kan bare ikke svæve til evig tid, for den svæver over tung, tung grosvanger muld.

... Flyver I væk, alle mine blomster? ...

V

Det var en eftermiddag, som solen seg ned i glød bag Monte Mario's store pinjer, og herskabsvognene rullede fornemt hjem fra de gamle parker. Avemaria's klokkeklemt gik over Roms alle de gamle teglstens-tage. Det var endnu før midten av denne samme mars.

Hun sad i sofaen. Ved hendes side sad han. De sad med hænderne i fanget. Det blinkede gult fra glas i skumringen. Stille lykkehavblik; kys og elskov hvilte.

«Iaften saa drikker vi vort bryllup,» sa han og løftede glasset.

Det bankede paa. Det ventede ikke til det blev svaret. Det stormede ind. Det blinkede under gamle graa bryn. – Hun reiste sig. To blege adjunkt-hænder strakte sig frem:

«Der staar chrysanthemumen min!» sa det. «Min unge chrysanthemum –!»

Hun værgede sig vegt.

[34] «Kom, jeg maa kende dig indtil mig!»

«Du har ikke faat mit sidste kort?» sa hun.

Han greb efter hende:

«Du skrev aldrig –?»

Hun gled unna:

«Jeg? – jeg hadde vist brugt op kortene –»

Han studsede, stansede:

«Det var netop det jeg skønte: du for ilde herude alene. Derfor kommer jeg saa tidlig –»

Hun tagg og værgede sig: «Aa nei! aa nei!»

Men han vilde klappe hendes kind; men han slog, slog –!

Og han i sofahjørnet reiste sig:

«Hvem er den gamle manden?»

Den anden saa sig rundt:

«Er der en fremmed mand paa dit værelse?»

Hun retted sig rød i kindet, haanlo:

«Det er jo kærringens stygge gamle smil –!»

Maleren sprang frem:

«Jeg er ingen fremmed her!»

Hun blev ved:

«Hvem tror De jeg er!»

Den anden gik tilbage for at ta tilsprang, og begge de buskete bryn reiste sig som bust:

«Hvem har retten her, De eller jeg?»

[35] Det lo til svar fra maleren:

«Her er ligesom spørgsmaal om mer end om ret!»

«Var det derfor jeg kosted dig ud –!»

Men hun blev ved:

«Han der betaler Dem laanet tilbage!»

Han gik hvislende ind paa hende:

«Saa kom med pengene! kom med dem!» Han graat: «Jeg elsker dig! Har du ingen kærlighed igen til mig –?»

Hun blev ved:

«De og kærlighed! – opstrammet armodslighed! De ligner en tysk pensepasser der De staar!»

«Nu kan du vælge mellem ham og mig!» Han slap sig ned paa gulvet: «Vælg! vælg, siger jeg –!»

«De er gammel; – vælge –!»

Han krøb efter hende paa knæ:

«Men le ikke! le ikke!»

«Jo, jeg ler med hver draabe blod i mig, – ler jeg! – Vælg –!»

Han stængte hende ind i et hjørne, tog om hendes knær, gemte hodet i hendes skørter, hixted:

«Vælg! vælg! ... Men maa det ikke kunne være som før imellem os –!»

Hun rykked kjolen til sig, skøv ham bort med sin fod:

[36] «Eier De ikke stolthed, gamle?»

Han reiste sig. Det var et øde graat øie som lukked sig som i smerte for et slag; det var en sammenskrumpen liden mand som snakked – han vendte sig lidt, da han stod i døren:

«Men betal mig aldrig laanet tilbage!» –

Han gik. Hun sa med ét tonløst: «Nu vendte han vist tilbage til sit værk om algerne» ...

Maleren tog sit glas: «Skaal! Iaften saa drikker vi altsaa vort bryllup!»

Hun tog ikke glasset:

«Kære, det blir en begravelse, dette; – saa du ikke lægdsall-øiet under det graa bryn? ... han som løfted mig ud av fjordbunden! han som –, han som –!» Hun tog sig over panden: «Du maa gaa! Jeg maa ha det øiet fra mig.»

«Glem ham nu! Nu! – Hører du ikke mine ord: jeg elsker dig! Kimer de ikke ind til yr helg i sindet dit?»

«De gjorde saa før –»

«De gør det endda! De lyser, kimer, klinger! Drik med mig! vi jager de gamle øine!»

Hun risted paa hodet. Han satte sit glas bort og saa rolig paa hende:

[37] «Det er gold askese at minnes løfter, naar det sker for løftets egen skyld –»

«Her sker ingenting for løfters skyld.»

«– For du elsker mig?»

«Jeg ser bare et gammelt graat øie, hører du, som er sluknet og nu igen sidder og ser fusk i alt.»

Han sank mørk ned i sofaen:

«Jeg vilde ringe ord frem, til der stod et brusende klokkeklemt om os –»

Hun stod med panden mod loggia-dørens kølige rute. Det var stilt i værelset. De sidste herskabsvogne rullede dernede paa gaden. Nogen begyndte at slaa sine vindus-skodder igen derover. – Det blev ved at være længe stilt i værelset. ...

«Hvilket?» sa han.

Hun saa fremmed bort paa ham som første gang han sad her paa hendes værelse.

«Aa, jeg syntes, du sa noget,» sa han.

«Nei,» sa hun.

Han tog sin hat. «Kærlighed gennem smaa gamle grønne ruter,» smilte han. Han gik.

Det blev saa stille inde i hende og synsk, og hun syntes hun pludselig saa, hvad kærlighed var. Hun pusted paa ruten og skrev:

[38] Man elsker bare én gang, selv om det er med den ældste faun i skogen. Man elsker nok siden mange gange. Ja man kan ha beruselsen! Men beruselsens vilde duft, den er der bare en eneste gang, den første hengivelsens stund, selv om det saa er med den ældste faun i skogen. ...

Det gik ud, det hun skrev. Hun pusted andre steder og skrev det. Det vilde slet ikke staa.

... Det samme kunde det ogsaa være! Det var nok igen en gammel dum sætning, som folk kendte: Fordi de vidste det, gik der vel saa mange ensomme rundt om os

paa jord, som hadde sat sig paa det, de ikke vilde prøve for anden gang. ...

VI

En graaveirdag lidt efter gik hun omkring i vigen paa et osteri lige søndenfor Rom. Brune rige vaarskyr løste sig op, nøstede sig sammen; snart sken sol, snart drypped det; tung lummerhed, varm vaad os av jord og træ.

Der gik en med hende. Der var kommet en enkemand til byen; han hadde fire barn hjemme. Det var en doktor med sort sidt skæg og en blød bredbræmmed hat. Og landsmænd gik og undredes for hverandre, hvorfor han egentlig kom hened. Han var kending og skolekammerat av hendes far, og han hadde hilsen med; han kendte hende ogsaa fra hun var barn, saa det altid var med ironisk festivitas han sa «frøken», fordi han i grunden ikke vidste hvad han skulde si, du eller De.

De ventede paa maden. De spaserte rundt mellem rosenhækkene. Det var just ikke første gang hun spaserte her den sidste tid; her ^[40] hadde været mer end én munter dag. De hadde været mange i følge. – Og hun tænkte paa den første gang hun gik her; det var dagen efter at han med de buskete bryn var reist videre til den interessante zoologiske station i Neapel. De hadde drukket meget. De snakket høit. De lo. Damer og herrer hadde gaat spasereture to og to her nedgennem hækken. Der kredsede tre herrer efter dem. Den yngste listede sig ind paa hende bagfra, la begge sine hænder over hendes øie. Hun skulde gætte: «Det er –, det er – jeg ved ikke! men vil De ikke ta min arm?» De hadde svinget av i en sidegang. – «Deres ansigt er som det bare solskin!» sa han. – Og da de kom tilbage, randt en anden herre paa hende her i hækken: «Nu har De det store brusende blik!» sa han. «Maa jeg gemme min haand op under Deres varme arm?» – Hun hadde svaret: «Gem saa mig ogsaa! Gem mig rigtig godt!» Og saa gik de lænd mod lænd nedover. – Der var kommet to til, som hun hadde gaat turen med. Og saa hadde de gaat en ny omgang hver: – var ikke himlen lys og høi her syd! – hvad gjorde ikke de store mestre! ... Det hadde skreket inde i hende av fryd: «Jeg er en chrysanthemum! jeg er ^[41] en chrysanthemum! – Se herrerne!» Og naar hun hadde tænkt paa dem, saa hadde hun tænkt paa dem som paa det unge værgeløse græs, som ljaeen feier ned en høisommerdag. – De hadde tilsidst kysset hende allesammen her i rosenhækken. Og hun hadde kysset dem igen: «Jeg brusende!» det skoggerlo inde i hende: «Det var en gammel lægdskaal som drev mig til havs – det var det! Det var en krocket

kærring som stod i olderen ogsaa – det var det!» ... Og paa hjemveien hadde gaderne været lumre; duggen væded stenene; stemmerne bare hvisket. Der blev staaende fire herrer paa rad foran hendes port. Da hadde hun holdt en tale til dem:

«En gammel kall døbte mig med livsens krav. En gammel kærring stod fadder bag olderbusken. Godnat, alle mine unge fauner!»

De hadde staat og maabet – de trodde bare hun var beruset; og ante ikke hvorfor de hadde faat de mange kyss. ...

Dette gik hun i vignen og mintes ved enkemandens side. Der stod en mandshøi solsikke under den kalkede husvæg; den minned hende om en fornuftig solsikke bag præstegaardsmuren hjemme. Hun stansed. Han gik videre nedover haven og beundred landets frugtbarhed.

[42] «Jeg skal lyske dig jeg!» sa hun til solsikken og stilled sig bort under den – den var høi som hun selv; hun napped ud kronbladene: «Prost – præst – enkemand – ungkar –» Det blev paa enkemand: «Tosk!» Hun gav solsikken en ørefig, saa den dasked ind imod ruten og blomsterstøvet føg.

– Maden færdig! ropte det. Enkemanden snudde. Solsikken retted sig. Hun fiked igen.

– Bordet stod dækket inde. Men vinduet stod oppe. Solsikken laa snauklippet næsten op i karmen og saa mod syd. Han sad midt mod vinduet og saa ud og gredde med fingrene i sit lange skægg. Hun sad om bordhjørnet og skotted paa ham. Han hadde ogsaa det tunge øienlaak.

«De kom herved for at se Forum og Palatin?» sa hun.

«Aa – ikke egentlig det –»

«For at studere national-økonomi paa aastedet?»

«Aa – ikke egentlig det heller –»

«For at smugle hjem et romersk sjal?»

«Aa – ikke egentlig det – jeg har jo ingen –»

Hun lo: «For at se et oprør da!» Hun [43] hadde faat slik lyst til at lette paa det tunge laak og fylde det graa øie med sol.

Han smilte og drak av sit glas; men hans blik blev lukket. Han saa ud paa det som laa bag og mellem rosenhækkens øverste lyse skud, – ud paa det frugtbare land, udover den blaagrønne fede artichok-skraaning, som endte henne i Campagnens regntunge dis.

Hun la sig lidt udover bordet for at komme der hvor nu hans øie laa, for hun kunde ikke styre denne lysten paa det graa øie. Der glimted noget langt inde under enkemandens øienlaak.

«Nu tænkte De paa de fire smaa hjemme!» smilte hun.

«Det ogsaa, ja –» han svælged tungt. «Hvordan falder forresten frøknen paa det?»

«Jeg saa noget trist glimte –»

Han kasted lystig paa hodet: «Tristhed! tristhed!» Men tog brillerne av sig, aanded paa dem, pudsed. «... Det er nu bare naturtrangen i os som vanstyres, det, ... naar den leter saadan forgæves ...»

Han vendte sig mer unna, for ligesom at se bedre ud paa det frugtbare land, plystred sagte. – Hun reiste sig med ét:

«Jeg synes synd!» bruste det imod ham. «Jeg synes synd paa Dem! paa de fire!»

[44] Han vendte sig. Hans øie aabned sig og blev ungt. Hun tog hans haand. Det var en veirbidt friluftshand – en tyk varm doktor-hand.

Og solsikken stod tungnem op i karmen og nikked, nikked ligesom dybere nu den forstod noget.

*

Han foreslog, at de skulde ta en hest. De kørte til Piazza di Spagna.

«For blomster maa vi ha paa vor lykkes dag,» sa han.

Han købte en stor buket chrysanthemum, to store, tre store – saamange der kunde ligge paa vognsædet foran dem. Og solen spilled i kronbladene.

Hun lo høit, da de laa der. Saa begyndte hun at snakke; hun snakked aandeløst, uden stans:

«... Aa! er ikke chrysanthemum herlig, naar solen spiller i dem! de blusser! Og saa er det ikke det alene med chrysanthemum, at den saa gerne tar imod sol og gemmer sol! Den straalder lyset ud igen imod os, er selv en sol. ... Men det er bare én dag – bare ^[45] én dag – den blusser slik; saa falder den sammen efter den ene blussende dag – aa, jeg kender til chrysanthemum'erne –! »

Han trykked hende skøieragtig indtil sig:

«Du er formelig veltalende –»

«... Kanske to dage – kanske to dage! Saa bærer de den ud efter de to blussende dage. ... Jeg er saa bange. ... For en chrysanthemum ender altid derude i søplekassen. Og da er det saa forfærdelig græsselig trist ...»

«Hva? Graater du, vennen min? – Jeg køber en buket til, siden du er saa balstyrig gla i dem. Saa holder de sig nok én av dem.»

«– Jeg synes bare saa synd paa hele heleste verden!» svarte hun.

UDE I DE STORE KULTURLANDE

Campagnen laa i sol.

Urørlig som selve pinjen, sad gæteren paa sin hest langt derude i vest mod himlen; han sad i sin keglespidse hat og lugted sjøbris, med fole-flokken rundt om sig; den lange rørstang laa som en rebet seilraa over tvers foran ham paa sadlen. De falmede halmstakke, som stundom var skavet av lige indtil benet, stod og røg av sine kupler, som der var folk indenfor og kogte. Paa haugene, rundt nybyggeforsøgene længst borte, hang febertrærnes underlig visne blade og vifted sønderslidte i den solhvide dunst.

Det var sidst i mars.

Paa «Trionfo del Baccho» blev det pludselig folksomt. De kom ind fra den klassiske [50] brostensvei, som her lige ved indkørselen til osteriet gjorde en liden sving.

Det var et stort firkantet gaardsrum, og rundt gaardsrummets væg laa der en rad smaa hytter; de laa efter hverandre som smaabaaser skilt ved tynde gule rørstænger, som krydsed hverandre i firkantede ruder. Der hang roser og epheu ned i ruderne. Der laa siv paa taget. Derinde stod et træbord og to langbænker. – Der laa en barbenet gut op i en halmdunge paa gaardspladsen og øved sig paa mundspil. Der sad en gammel kone i døren der ovenpaa bag loggia'en og saa ud; paa gelænderet foran hende stod en opsats, hvor hendes grønne papegøie fra Uruguay solte sig paa sin pind og læsped «Frederigo». – Der stod to store pinjer i porten, der hvor den klassiske brostensvei begyndte at løbe i ret linje indover mod Rom. Og over pladsen tusled vinden i febertræets slappe blade. –

De spaserende kom i klumper paa to og to; de hadde slaat sig sammen idag og beset kendte grav-ruiner fra Roms storheds-tid. Og de satte sig strængt efter klumper ind i hver sin baas.

De var nu saarbente og hede under fodsaaalen. Og paa den klassiske vei hadde de ikke været rigtig enige om, hvad geni var. [51] Striden var begyndt med Rafael. Det var gamle tante Ring, som hadde grosserer Meyer under armen – hun var blit alene

nu i verden, fordi hendes tykke moppe døde i høst av forstoppelse, – og saa reiste hun til syden; hun hadde sagt: «Rafael maler stof saa godt, at man formelig venter, hans skikkelser skal falde ned av væggen – illusorisk saa det formelig er nifst.» – Da hadde fede runde fru Smitt svaret – det var rige grosserer Smittes sine fra Kalfaren, som nu hadde bodd ude i to aar for de svage lungers skyld: «Og paa samme tid saa aandig, so te si himmelsk!» For fru Smitt gik med præsten under armen. Han var ugift og graanet. Han hadde med sorg gennemgaat ministerialbogen hjemme i sit kald: den opviste jævn væxt av de uægte fødsler i sognet. Han blev stille, han blev trist; han var jo ogsaa ugift selv. For det var netop her han hadde lagt sit meste arbeid, i hjemmene, paa stolen, mod øget renhed. Saa sa hans læge: «Reis til syden, De far! lugt lidt paa antiken! – saa faar De nok fred for Deres uægte fødsler!» Derfor kom nu præsten ud til syden. – Men gamle tante Ring hadde faat bidt fru Smitt ordentlig av: «Det er som bekendt netop denne forbindelse som er det geniale hos Rafael.» – [52] Grosserer Meyer fortsatte: «– Det at det saadan haler i begge ender, saa billedet blir akkurat hængendes igen midt paa væggen.» – «Rafael er en elendig smører!» hadde det svaret rapt og klart; det var den unge lysskæggede stipendiat, med kridhvite tænder, med blaa øine, som kasted underlig blege blink; han skulde vide saa overvættes meget, sa folk; han hadde fladt bryst. – Men tante Ring hadde faat bidt ham ordentlig av alligevel; «Om smag og behag kan man ikke discuterere!» – Og saa var da spørsmålet geni kommet frem, hvad det var. Det gik samme vei. Ogsaa der hadde de faat bidt hverandre rigtig ordentlig av: om smag og behag kan man ikke discuterere. ...

Men striden var inderst inde og allerførst begyndt med valg av osteri. For der var bare én av alle disse, som hadde faat sat igennem sit osteri; og hver anden her vidste om et andet. Og stipendiaten tabte, han, endda den anden bare hadde været én maaned længere i Rom end han.

Og saa var de ogsaa saarbente og hede under fodsaaalen.

De satte sig strængt to og to i hver sin baas. Det var bare én, som blev staaende bredbringet paa gaardspladsen. Det var fædrelandets høieste tillidsmand, Norges delegerede til den store [53] internationale kongres. Han kom lige fra Peterskirkens kuppel hid til gravruinerne. Nu hadde han siddet i graa vadmels-klær og fedtlærstøvler hele fire eftermiddage til ende paa Roms fineste hotel, og hans blaa høifjælds-øine hadde stirret ufravendt bag tykke hornbriller paa den dør, hvorigennem han ventede visit av stormagternes delegerede; men der kom ingen – det var igen de rænkefulde svenskers skyld! – Saa tog han sig fri denne eftermiddag

med sin sekretær. Han blev staaende alene midt paa gaardspladsen og stirre hult paa vandposten, som den var en av stormagternes forsømmelige delegerede.

De andre satte sig. Der sad hans datter, præceteristen Borgny, som hadde fulgt sin far, da han ifjor repræsenterede fædrelandet i Paris, og som derfor holdt paa fransk sprog og fransk vin, som kunde staa optrukken én hel maaned uden at bli bedærvet. Hun var kortklippet, og hendes stemme var god; hun var kæk og rasende frisk, sa veninderne til hende. – Og den unge glatrakede literat gik ind i hendes hytte. Det var et prægtigt hjærte-menneske, hvorav der er saa faa nu for tiden blandt de unge, og var derfor ansat som sekretær hos Norges udsending.

[54] Det var han, som hadde faat sat igennem sit osteri denne gang.

Der sad i baasen ved siden av gamle tante Ring og grosserer Meyer. Hun titted mellem rørsprinklerne ind til literaten, som var ved at sætte sig; hun snakked halvhøit med sig selv:

«... Der er hun lige ved ham! ... der hvisker han! ... der – aa!» Og saa kom et kort hvin: «Uf ja, hr. grosserer, naar de astmatiske anfaldene kommer, – jeg forsikrer Dem paa, da maa jeg formelig skrige. – Synes De ikke ogsaa, den unge literaten er et deiligt menneske?»

«Jo, astmaen er en rigtig underlig sygdom, frøken –»

Der sad i baasen længer ud en svensk groshandlare og den gamle skolemand. Han var lærer i de gamle sprog og saa ikke op til nogen nulevende i tiden; kom en elev alligevel stikkende frem med en storhed, syded det av selvopholdelses-trang; han spytted tørt og rev ned i ung ustyrlig fryd – det var for ham en kamp mod frasers voldsherredømme, mod humbugen i verden; og de unge ledte altid nye storheder frem for at ærte ham. Men for hver nedrakning blev ringen lidt trangere om læreren; og saa endte det med, at han tilsidst [55] ikke kunde skønne, der i grunden var luft og rum overhodet for noget ideal i tiden nu. Men det var ikke saa slemt endda, for det var moderne, det vil sige, moderne i bedste og yngste forstand. – Men han kendte sig som en skibskaptein, som hadde faret længe og underholdt førsteplads-passagerer: han begyndte at faa lidt mange faste historier nu, ogsaa udenfor skolen. Og det var værre. Da var han reist for at komme ud av ringen.

Den anden i baasen var en gemytlig og ligetil svenske, som alt indenfor Roms mure var begyndt at snakke om «hæmroider». Og nu skulde de strax drikke

«brorskål». – De to sa ingenting; – nu hadde jo heller i grunden svensken ikke mer at snakke om.

I baasen længer ud stod præsten. Han bukked galant for fede fru Smitt og satte hende fra sig paa træbænken.

«Tak, herr pastor! – Ja saadan arm i arm kan vi gaa her i Italljen –».

Sidst igennem porten kom et dansk par; men de var nygifte, saa de vilde gaat for sig selv alligevel. Han var maskinklippet og hadde to lange godhjærtede nakkesener; fødderne stod rask udtilbens, som der var brølet holdt! midt i en springmarsch. Der stak en sort bonjour ^[56] under den lyse vaarfrak. Hun var blid og lys, hendes haar var gult og rigt som modent korn. De satte sig i den ytterste hytte, helt bagom pinje-stammen, for de vilde ikke la sig snyde for noget, naar de nu først var gifte. –

«Garçon, fermez la porte!» skrek det ud av en baas; det var datteren til Norges repræsentant.

Det svarte høit og koldt borte fra den inderste hytte:

«Som bekendt bruger man ikke døre i rørhytter paa italiensk!» Det var igen stipendiaten, som hadde vidst om et andet bedre osteri.

Det blev stille i baaserne. Det var bare hos præsten det smaasnakked, for han holdt endda paa at lægge sin frakke dobbelt paa træbænken under fede fru Smitt: «... Vil De ikke ha en stump av Deres egen frakke!» – De satte sig tæt indtil hverandre paa samme frak: «... Har De set de etruskiske vaser, hr. pastor, tegningerne? ... De er jo rædsomt obscøne iblandt – simpelthen rædsomt! Der ser man den kristne religions gerning? ... Har De set hermafroditen? Det er jo forunderligt at man kan finde paa slikt ... høist karakteristisk for tiden ... Har De ikke set den ... rædsomt! ...»

Der strakte sig igen en valkyrje-arm ud mod værten, som stod i skjortærmer, bød:

^[57] «Garçon, fermez la porte!» Thi hun kunde fransk, enten pokker saa der var dør paa italienske rørhytter eller ikke. Og hendes far stod med lys og løftet pande, som der defilerter tropper i gala forbi ham. Han steg ind, for at ^{li} de kunde være tre sammen og støtte hverandre.

Det var bare hos præsten, det tisked som før:

«... Ok, livet her ude i de store kulturlande! Eg er so fjærnt i tankegang og i sprog fra dem himme i Norge no – tænke seg te komme him fra Europa no ...!»

Men ellers sad de og lytted, holdt øie med hverandre gennem rørsprinkler og epheu som edderkoppe bag sit spind. Stipendiatens øie skalv: ... dette osteriet var pinedø ikke avgjort endda! Hadde han ikke konsekvent sat sin vilje igennem og vundet hver eneste gang siden den skolefest, da han fik to hundrede dele daarligere end sin klasse-kammerat! – Der sad en lærerinde inde i hytten hos ham, hvis specialitet egentlig var de engelske almuskolers undervisnings-metode i smaaklassen; men saa blev hendes hørsel svag, og hun kritiserte nu moderne literatur i et hovedstadsblad. Hun sad lys, med blaa øine, og de tynde tørre læber kom ligesom aldrig i rigtig hvile.

[58] Saa sa literaten seierstryg:

«Er det ikke en fortrinlig vin, da!»

Og udsendingens datter svarte:

«Jo, i høi grad!»

«Et udmærket osteri!»

Det svarte høit og flydende fra den inderste hytte:

«Det er altsaa det kedeligste osteri i hele Roms omegn!» Saa hvisked det høit til lærerinden: «Nei, da ved vi et andet – ikke sandt frøken?»

Hun hørte daarlig, saa hun sad med munden halvaaben, da han snakked, for at ha gennemtræk i øregangen; hun lo til svar over hele ansigtet – det var det sikreste, for hun var aldrig tryk at hun hadde hørt rigtig. Han la merke til det træk; men det gjorde ingenting, naar hun bare satte sig her i hytten og holdt med ham! ...

Luften blev ved at dirre over gaardspladsen. Det var stilt i alle rør-hytterne.

Men saa letted én forsigtig paa stilheden; det var præsten, som gerne vilde fly for tegningerne paa de etruskiske vaser:

«Kan De i grunden tænke Dem en sublimere statue end Belvedere's Apollo?»

«Jo-e. Jo-e. Jeg synes at jeg blir rent grebet af den. Jo-e.»

[59] Det svarte fra stipendiaten i den inderste hytte:

«Det er altsaa den mest affekterte statue jeg kender.»

Præsten satte sig bedre op paa frakken. Men grosserer Meyer lo:

«Ja, det er so du kunde faa løst te kitle den manen i arm-kriken.»

Det peb inde i den inderste hytte:

«Jeg kan altsaa ikke drikke vinen paa dette osteri! – Kan De, frøken? – ikke sandt? De skal se vi vinder.»

Literaten sa uanfægtet i sin hytte:

«Men De beundrer jo den døende galler, frøken?»

«Ja, i lange baner,» svarte udsendingens datter.

Tante Ring hørte det; – denne literaten hadde ikke henvendt saapas som et ord til hende paa den hele tur! Hun sa høit ligesom ind til den inderste baas, hvor lærerinden sad:

«Det er en anden kunst end denne moderne, hvor kunstnere og saanne literater behager sig i at skrive sygejournaler fra hospitalet istedetfor kunst.» – Hun skulde sidde her og nøie sig med denne grosserer Meyer! – hun var da ikke ældre end at hun endda hadde to uplomberte ^[60]tænder, og hun halted da bare paa den ene fod! ... «Ikke sandt, frøken? – De anmelder jo.»

Stipendiaten svarte inde fra den inderste hytte:

«Ja, hvorfor gav De mig ikke strax ret derude med mit osteri, frøken Ring!»

Det lytted rundt i baaserne – den samme uhyggelige stilhed.

Men literaten blev rolig ved:

«... Dette døds-udtryk –!»

Saa skrek det gneldrende fra den inderste hytte:

«Det er altsaa den ting ved den døende galler, at han trænger altsaa bare lidt grøn olje paa maven for at komme sig.»

Stilheden trykked, og Norges udsending skued. Literaten slog om:

«Der staar 8 soldi paa porten; jeg tror nok jeg skal faa halvliteren for 6, jeg –»

Det snakked høit i den inderste baas:

«Og saadan bedrager som værten paa dette osteri er! Ser han ikke ud, som han netop vilde ta 10 soldi halvliteren og si, det var ifjor den kosted det som staar paa porten! – De skal se vi vinder, frøken!»

«– For jeg kender værten personlig –» blev det urokkelig ved i den anden baas.

[61] Da kokte det op i stipendiaten:

«... I dette land, hvor vanstellet er slaat om i moralsk forvildelse ... denne vældige anarkist-fabrik som heder Italien ... dette land, hvor ikke sanddruhed gælder noget, ikke ærlighed, ikke engang samhold mellem kæltringerne ... her hvor hver eneste mand bedrager ... Ikke sandt, frøken?»

Hun stammed og lo igen over hele ansigtet som mod en vits:

«Jo fordi – Og saa er det det –»

Men literaten kaldte høit paa værten:

«Vinen koster jo det som staar over porten?» – Værten nikked. – Han vendte sig overlegent til Norges udsending: «I det hele, det gælder at lære folket at kende, saa finder man mange redelige blandt Italienerne ogsaa – her som andensteds; naturligvis!»

Stipendiaten kasted sig fremmenfor den anden; det hvisked høit omkap i begge baaser.

Han sa:

«Jeg maa jo si, jeg personlig har i grunden bare truffet ærlige Italienerne –»

Den anden sa:

«Jeg har ialfald truffet mange ærlige Italienerne –»

[62] «– Italienerne er ærlige folk de som andre; naturligvis! Ikke sandt, frøken?»

«Jo, fordi – Og saa er det det –»

«– Saa ærlighed er da ikke noget særegent for dette osteri – er De ikke enig med mig, frøken –?»

Derude i næstytterste baas snakked skolemanden til sin svenske bror:

«Jeg synes imidlertid, at vinen er god.»

Det haanlo fra inderste baas:

«De! De!» Men saa vilde han ligesom hviske igen: «Forresten, frøken, har De hørt gamle skolemænd hernede, naar de snakker om kunst? De snakker med en hul stemme som de gumled varm grød, eller ligesom den nyomvendte, naar han taler om guds-riget –»

Skolemanden reiste sig. Han sa ingenting; han bare gik. Han gik med svensken under armen; de to hadde heller ikke været uenige om hvad geni var.

Literaten letted paa sig:

«Man taler om lærere og kunstsak. Hvad siger man saa om lærerinder og kunstsak?» Han saa glubsk opover mod den inderste baas: «Disse latterlig tunge prammene som sidder fast midt op i evjen, og aldrig kommer flot! – Hadde man nemlig hat den paddehatte-flor ^[63] paa kunstforstandige i den antike tid, var nok hverken Belvedere's Apollo eller den døende galler blit til –»

De var alle tre i hans hytte ude paa gaardspladsen; der stod ogsaa Norges udsending. Hans blaa høifjælds-øine stirred stumt og truende. Den lyslette stipendiat spratt op, fyldte døraabningen i sin baas; men han kunde en lang stund ikke faa et ord frem for sinne: «Kongres-sekretær! ... Pas Deres egen digterpram, De, som nu har sat sig fast i stortingsbudgettet!»

Literaten blev ved – snakked ligesom kun med Norges udsending og pegte smilende mod døren i den inderste baas:

«Og slikt sender man ud med offentligt stipendium! – Selvfølgelig! hans stemme er jo klar som den trillende ært: det er av dem som har en glimrende karriere for sig ... upersonlig nok til at bli noget i antike fresker som i romerret ... ved hjælp av professorers elsk og sine hvide redelige tænder –»

De tre gik.

Da skreg det fra den inderste baas, og en mager haand klorte i luften:

«De er en fordømt pøbel ... og ... og en upraktisk mand i det hele altsaa, som ikke [64] skønner sig hverken paa vin eller osteri eller noget slag ... og ... og ... og en ganske almindelig tarvelig fyr, altsaa ...» Han trak sig tilbage; han gik op og ned derinde med de hvide læber.

Grosserer Meyer reiste sig. Han bød tante Ring sin arm:

«Der ligger imidlertid møkke ærligt stof i den unge manden derinde og boltrer seg. Bare nu stipendierne løkkelig udløste det en dag!»

De gik.

Men i præstens baas sad runde fru Smitt paa frakken og ventede; hun ventede og ventede. Men det danske par bag pinje-stammen vilde være sidst.

De gik.

«... De etruskiske vasemalerier ... rædsomt! ... dette refinement i passionen... Jeg har nogen fotografier jeg skal faa lov –»

Og saa letted det danske par og stevned indover bag dem.

Den italienske vært stod igen i skjorteærmer og saa forundret efter parrene med de lange mellemrum; der ude mellem de to pinjer, indover den klassiske brostens-vei, vandred skaren, to og to, mod den evige stad. De hadde slaat sig sammen i dag og beset de merkelige grav-ruiner fra Roms storheds-tid.

Derude tog runde fru Smitt præstens arm:

[65] «So gjer vi i Italljen ... ok, livet ude i de store kulturlande, hr. pastor ...!»

*

Han som gik op og ned i den inderste baas, satte sig. De to sad stille igen og stirred frem for sig. ¹¹² Han svælged et par gange for ligesom at faa giften ned, som hadde gæret mellem hans tænder, skummet ustyrlig over hans tungespids:

«Der ser De jeg vandt tilsidst – ja er De ikke enig med mig i det, frøken?»

«Jo, fordi – Og saa er det det – Ja da –!» Hun var mer jagende og hæs i stemmen end ellers, og snapped efter veir, som hun hadde mistet pusten op for en bakke.

De stirred igen modløse fremfor sig:

«... Det at jeg vandt ...» han ligesom bare tænkte det henfor sig. «Ja synes De ikke det, at vi fik ret med osteriet?»

Hun svarte ikke nu.

Der snudde værten sig paa gaardspladsen; – de havde jo slet ikke forlangt vin! sa han, han ropte paa en liter hvidvin og to glas.

Hun vendte sig til værten.:

[66] «Nei – nei – nei! En kvartliter rødvin til mig!»

«Det er altsaa den sletteste vin De kan faa her, frøken – er De ikke enig med mig i det?»

Hun gentog til værten:

«En kvartliter rødvin til mig!»

Han studsede:

«De er vist blit flink i italiensk, frøken. – Jeg hørte forresten «Kresjanja» av udtalen.»

Hun smilte:

«Udtalen er vel saa hip som hap hos os begge, kan jeg tænke.»

Han søgte igen at svælge det som skummed over tungespidsen.

... Udenfor deres hytte var der søndag og sol, og hvide snefjæld i nord og øst inde i Abruzzerne. En spurv sad paa brøndkanten og dypped lidt med vingen. Mellem halmlevningerne laa gutten endda og havde nu næsten faat tarantella'en til paa sit mundspil; en anden stod ved siden og slog takt med en nøkle mod den tomme kobber-conca.¹³ Der lød et geværskud langt ude bag pinje-raden i vest: en Jæger vel, som skød lærker. ...

De sad og stirred hen for sig.

[67] Hun saa ind mod gaardspladsen. Der oppe skued den grønne pappegøie fra Uruguay udover landskabet fra sin opsats, slog saa ud med vingerne, vilde ind i den hvide frie sommerdis. Den faldt ned igen nøiagtig paa samme sted paa pinden, læspede arg: «Frederigo!» Den havde en tynd kætting av messing om den ene

foden. Men næsten hvert minut glemte den det og slog ud med vingerne... Papegøier havde vist altid en tynd kætting om foden her syd – hun havde set flere. Det var da som forgjort! bestandig faldt den ned igen, hvæste argere og argere: Frederigo! – «Freder-i-i-go!» Det var navnet den havde lært. Den skrek i hæse ilske.

Den gamle kone i loggia-døren storlo.

Men som hun sad og stirred op paa den grønne papegøie, kom der noget susende forbi hende og gjorde øinene saa store – ind til hendes eget livs historie. Og hun hørte ensteds ligesom sin egen hæse jagende stemme, som altid snapped efter veir:

... Først og længst tilbage i tiden var der en ung herre i den pension hvor hun bodde – det var en moderne mand, som læste moderne litteratur. Han hed Kaare. Hun slog ud med vingen mod den hvide frie sommerdis. Herren [68] giftede sig med en anden. ... Saa blev hun lærerinde. Hun slog igen ud med vingen: reform i skolevæsenet – fællesskole! Hun faldt ned paa samme sted: «Kaare!» hviskede det i hende. ... Saa begyndte hun at skrive digte. Hun slog ud med vingen. En dag sad hun der bare og regned ud, hvor stort bindet blev og hvormeget hun vilde faa i honorar. Samme sugende hvisk for brystet: «Kaare!» sa det. ... Saa tog hun literaturanmeldelsen i avisen. Hun slog atter ud med vingen: renhed! cølibat! Hun gemte kravet, for det var jo uden mening; hun for des mere strængt frem mod dem som skrev om kærlighed – hun dømte ubestikkelig al deres digtning slibrighed: «Kaa-aa-re!» – et hæst ilskeskrik indover kunst og digtning, altid samme skrik, som blev argere og argere som aar de gik: «Freder-i-i-go!» – «Kaare!» det var det navn hun havde lært. Hun mente: «kærlighed!» – Det var jo i grunden dette literaten havde sagt idag: denne tunge pram som sad saa latterlig fast i evjen. ...

... Den gamle kloge verden sad som konen deroppe og lo. –

– Stipendiaten sad og saa til den anden kant; han saa gennem rørsprinklerne udover mod pinje-raden i vest. Paa en haug her nærmere [69] stod en stor oxer i profil. Han stod urørlig, glinsende sort, med holdning; hornene reiste sig mod sky; pinje-raden naadde netop opunder bugen, den storfryndsede hals, hvor madklumper steg og sank, tegnede sig mod himlen.

Stipendiaten sad og stirred paa den. Der kom noget susende forbi ham og gjorde ogsaa hans øine store, vendte dem indover imod et minne – det som hændte hjemme paa embedsgaarden, før hans far tog afsked for sit svage brysts skyld. Det var en tvillingbror han havde hat; han blev stanget ihjæl av en oxer. Det gik saa for

sig: der var en ung ox på gården, et prægtigt avlsdyr. Broren lekte med den fra den var liden kalv, borte på volden; han vilde altid prøves med den i stanging. Han tog den da om begge de varme blanke hornene og satte sin pande i oxens lugg. Oxen morred sig også, og brugte aldrig al sin kraft. Det blev mer og mer med den lek for hver dag, men oxen vandt hver eneste gang. – En dag så de til broren han skulde passe sig – det kunde braatt slaa om med oxen. «Jeg har nok tænkt på det jeg også,» svarte broren; «men jeg kan ikke la være at vinde en gang.» – Den dag blev oxen pludselig rasende borte på ^[70]volden; den stak hornene indunder ham, kasted ham i veiret, slap ham, tog ham igen, spitted ham. Broren laa blød som en sundtrampet makk, da folk kom til og fik udyret væk og samlede ham op. ... Dette var minnet som kom susende: hans tvillingbror kunde ikke stanse, mens det var lek – han vilde virkelig vinde. ... Blød som en sundtrampet makk! ...

De tænkte på hver sin ting de to. – Tarantella'en lykkedes bedre for hver gang borte på halmdungen; hidsigere og hidsigere hvirvled den sig om dem. Febertræets slappe blade tusled i den hvide frie sommerdis.

Han vendte sig stilt, så på hende: ... det var i grunden hans historie, det som hændte tvillingbroren den gang ... dette brystets sug efter altid at vinde og ha ret ... Blød som en sundtrampet makk! ...

Hendes haand laa bortover træbordet og lekte med en knap i ene hansken: ... og det var i grunden hendes historie, det som foregik deroppe foran loggia-døren – helt til nu i vinter, hun tog de penge hun hadde lagt op for sine gamle dage, og reiste ud til syden ...

Han la haanden frem på bordet, tog i hansken.

«Jeg er glad i Dem,» sa han.

^[71] Hun la hodet på skakke og aabned munden for at faa træk i øregangen.

«Hvad?» sa hun og lo. For hun var aldrig tryk om hun hørte ret.

«Jeg er glad i Dem,» sa han.

Hun la haanden længer frem, så de kunde mødes. Det var stille over bordet.

«Faar jeg smage din røde vin?» sa han. «For den er bedst. For dette er i grunden et godt osteri.»

«Hører du hvad pappegøien siger deroppe!» sa hun. «Frederi-i-i-go! Og saa findes der jo slet ingen Frederigo at være saa arg for. Bare hvid sommerdis! Bare kærlighed!»

RENÆSSANCE

I

Elven kommer glidende ovenfra dalen, glat og blaa over hvid sand. Den har jaget de lydløse mil nedover, lige der oppe fra hvor høifjælds-bække og hver ung-aa inde paa heiene la bort sit barnslige skvatr og de ugreie kast, blev enige om at samle sig og gaa mod havet.

Hernede stanser den for første gang og tar sig en pust. For nu begynder fjorden. Aaen stagger sit løb med en stor sving, før den stikker ud i selve fjorden; attebæren er dyb og paa bunden fuld av raadden stok og svær sten. Gennem hundreder av aar har den gaat den svingen og kastet op hvid sand, til det reiste sig en lav sandgrunde nederst, lige der attebæren¹⁴ begyndte opover igen; og den blev ved altid at gaa svingen til samme kant, for paa høire side laa en umedgørlig graa ur. Og [76] sandgrunden øged til en tynd tange. Men hvad elven la op dernede, tog attebæren igen opunder sandmoen heroppe til venstre, hvor nu den bratte grus-rein staar igen med nøgne fururødder sprikende i høieste luften.

Sandgrunden øged. Nu ligger der en stor lav flate indover i ly av den umedgørlige ur; den er ikke langt fra en fjæring paa hver kant. Men altid bøier der av et ljaastyndt spidst nes ytterst derude og fortæller at fladen øger og voxer; for attebæren trænges længer og længer tilvenstre.

Det er Gjuvelands-fit, med sine magre slaatter, med sine sand-rygge, med smaaolderen langs dikete bækkeløb, hvor frosken plasker mellem sleipe bukkeblad-stængler, med sine svære tyri-rødder, med de halvraadne tømmerstokke – de ligger igen langt inde paa voldene, for naar vaarfloommen først i juni er der, staar fiten under vand og har vaade smaaøer og grønne træer som svømmer, og da gaar tømmerstokken, hvorhelst den vil.

Det var ligesom saa mangt som var skedd derude paa den flaten, endda den kanske ikke var saa mange hundrede aar gammel; sagn og forskelligt – her over fiten var

det stanset. Der var i sin tid flydt op et menneske paa [77] den sandspidsen ytterst ude hvor attebæren svinged – hun skulde være kommet bort en forsommernat flommen var paa det sværeste. De hadde været to i prammen, en gut og en jente, og saa var de vel kommet ned i attebæren, maavite. Men den jenten skulde ha været med barn, sa folk, og vilde gutten skulde gifte sig. Det var ogsaa dem, som skulde ha hørt skrik ude fra aen den nat, og det hadde lydd mer illt end som rop paa hjælp fra én, som bare blev; det var ogsaa stanset saa braatt. Gutten flød aldrig op igen, saa han hadde nok været tung i vandet, den karen; – folk sa saa mangt. – Og der skulde være spøgeri paa fiten; de hadde set alven strække sig i en bække-os. Og der fortælles en stump om én som sprakk, for solen naadde den.

Men endnu til den sidste tid hadde den hat slik egenskap til at trække til sig underlige hændelser. Her paa samme ytterste tangen laa en tusenkunstner død en morgen, og det var ikke for mer end 30–40 aar siden, saa folk mindtes det. Han var fra Gjuveland, fra et lidet plass netop dernede hvor fiten begyndte. Det var en lystig kar, som heller ikke hadde været sikker for at drikke de senere aar. Han hadde hat slik lun med konstrige laas. Det [78] var iser en gild laas han hadde grundet paa i flere aar; han vilde forære den til kirkelaas; den hadde været næsten færdig hver prækesøndag et helt aar; saa slog han til en lørdagskvæld: nu var den pinedø færdig! Han satte den paa. Han laaste. Om morgenen da almue og præst mødte til kirke, stod han der alt og ventede; han vilde selv levere arbeidet fra sig til præsten. – Han fik ikke laasen op; der var et kneb, som han hadde glemt paa sin egen laas. Folk lo lidt, ja: – den som kunde sætte slik laas for pengeskabet sit, du! sa de. Han flirte selv og tog sig over hodet; – det var nu lykke, her var saa godt veir, trøstet præsten. Han maatte præke ude den dag. Men manden blev staaende foran kirkedøren hele tiden og kende paa laasen. Da præken var slut, strøg han ind i uren. De hørte han lo høit. Dagen efter flød han op ude paa sandgrunden. Han var nok faldt udfør uren, enten han nu ikke hadde set sig for, da det blev mørkt, eller hvorledes det var. ... For det maatte vist ha tat ham vondt, at han hadde vaset sig rent fast med den laasen. Og der var dem som paastod, de dagen efter hadde set ferske far i sanden efter en mand; længer inde paa flaten hadde en hælring skaaret barken av en olderrot, [79] saa han hadde nok været paa vei til kirkedøren; men saa var der et nyt far et andet sted: da snudde hælringen og var paa udgaaende. Han hadde vel gaat att og frem slik og vaset der ogsaa, sa de besindige; – aaja bare det han kunde ha lun med slikt unyttigt barneværk som konstrige laas synte, hvad slags to der var i karen.

... Men det hadde altid været en lystig mand, som støtt lo og var kaat, netop naar det røinte mest; – flirte han ikke, da laasen gik i staa? Det var dem som mente, det

var ikke saa sagt, han var støtt saa lystig, for det om han flirte. ...

– Aaen den stikker ud i fjorden. Fjorden gaar videre mod havet, at blandes med al verdens vand, at eies av alle vinde. Der er faa som tænker sig at aaen naar saa langt som den virkelig naar. Men Gjuvelands-flaten ligger igen med attebæren i ly av den umedgørlige ur. Den følger ikke. Den maa ligge her og samle sagn og de underlige hændelser. Den blir altid, altid hjemme.

Opfor denne fiten, søndenfor uren, ligger Gjuvelands-gaardene. Det er mange gaarde. De ligger i sesser opover fra flaten, med en bratt ups imellem, en eller to gaarde paa [80] hver sess. Og den øverste ligger lige op i himmelsynet.

*

Han var billedhugger og hed Germund Gjuveland. Han var netop søn af den laassmeden som kom væk.

Da han blev voxen, hadde han fundet frem farens laas-modeller. Det varte ikke længe, saa sad han ogsaa og grundet over laas. De besindige vared ham og sa, den hadde ingen velsignelse med sig, en slik hug med konstrige laas; han lo av dem: det kunde vel være det samme for dem, hvad han hadde hug til eller ikke, naar bare laasen var brugbar og god. – Ja, det var netop det, at den var brugbar, gliste de. – Han svarte dem ikke; han vidste vel hvordan en laas skulde være: den skulde være grei, men maatte ikke late sig op paa første ordet. ...

Han var træskærer ogsaa. Han var rede til alt, som der skulde hændighed eller gløgg omtanke til.

Han hadde et stort hode og var mørk. Han hadde en lav bratt pande med haarbunden forlænget i en krøllet lugg, som rak midt nedpaa [81] panden. Panden var knudet og kødfuld. Han snakket lidet og i dyb bas; det kosted ham ligesom at snakke, han maatte først rynke brynene over panden, og den var ikke let at rynke, for det vilde bli puder i steden, og paa skraa op over begge bryn laa det som et lidet bukkegewirr gemt i musklen. Men naar han først kom i prat, da blev han ligesom varm, og da stod panden i en eneste rukle den hele tid; da kom den ene reglen morsommere end den anden og mest jaged hverandre i hjæl; da var det ikke vandt om en latter. Han hadde i det hele det ytre, som ofte tusenkunstnere og flinke smede i bygder har, den lyse tryghed i sindet og det sortsmudskete godlunet.

Og han var som en slags bygdedigter. Han laged morsomme stubber om de besindige, og nidstev var han saa før med, naar han vilde, at det vel snøtt gaves

hans make i hele Norges land, sa ungdommen. Og de besindige skumled: det hadde nu altid stukket en styg skælm i den karen; – de likte slet ikke, at skriverfolket paa Gjuveland gjorde saa meget av ham. –

Men naar han saa efterpaa et slikt latterskred blev alene, glatted panden sig og blev klar saa underlig langsomt: «Ja d'æ sikkert dæ,» pleied han si træt hen i veiret.

[82] For det var ikke de lystige viser eller reglerne eller nidstevne han selv satte høiest; han likte bedst en vise som han hadde laget i det gamle mæle med omkvæd. Og det var en sørgelig vise. Det var om alven, som laa i bække-osen paa Gjuvelands-fit en nat og likte saa godt at kende smaabølgerne ind i sit øre, som de trilled unna attebærens strømsætning og op i storr-græsset, krislende, tiskende, saa det blev for sent at ha sig unna og han sprak i morgensolen. Og omkvædet det var:

«Dæ blænkje so blitt
paa Gjuvelands-fit
onde Gjuvelands-li ...

Det stansed saa underlig op og stilned saa godt inde i ham, naar han sad og sa den visen frem for sig selv. Han hadde laget den en høst efter en slik latterskred og hadde den færdig til sommeren, naar storfolket kom til skrivergaarden; der kom saa mange belæste og instruerte folk der om somrene.

Han sa den frem paa lovebroen en søndag; bygdefolk sad der ogsaa og lydte paa. Det var mange slags raad han fik. Der var en vidspurt kunstkender blandt dem den sommer; han kom paa landet for første gang i sit liv og var derfor skarpest i sit krav til naturtroskab [83] – den slags folk saa klarest, for de saa nu paa avstand: – han vilde vide mer og bestemtere om disse utysker: hvorfor – hvorfor pokker sprak de ved solen! ... og desuden – hvor holdt de til? for ingen hadde set dem! ... I de store kulturlande, som Amerika, trodde de forresten ikke længer paa dem. – Og en ældre frue, som læste gratis historie med ham og viste ham, at historien saa forunderlig klart bestandig pegte i en og samme rette linje: mod udryddelsen av de dyriske instinkter, – hun vilde simpelthen ha andre væsner beskrevne; – vi var da gudskelov kommet over trolldstadiet! Hun vidste, hun hadde mængden og de besindige bag sig i det stykke, – hvor lovende end visen i og for sig kunde være. Hun var det literære skøn i lang omkreds i og udenfor dalen.

Kort og godt, Germund Gjuveland fik vide, man var færdig med det der nu. Og de besindige stod og blunked tilfreds til hverandre: «Ka sa me!» sa de; – det var ingenting andet at vente, naar én ingen tiltag eller stadighed hadde med noget

slag. – Da var det den lange magre sorenskriveren reiste sig, bød ham understøttelse til ophold ved tegneskolen inde i byen:

[84] «Du skal arbeide med det din hu stærkest staar imod, og gi fan i alle de andre!» sa han.

Germund Gjuveland var da 40 aar gammel.

*

Saa var han kommet hjem vaaren to aar efter, og gik i gang med en statuette. Først bygged han et stolpeværk ude paa fiten. Det naadde op i furu-topperne; det ligned et vagttaarn som krigerne bruger paa stepperne. Øverst oppe var der indredet et atelier. Han vilde arbeide herude mellem de mørke furutopper. For han blev nu ved at synes, den sørgelige vise om alven var den bedste – den vei hadde han mest hug til at gaa.–

Hver dag arbeided han her i vox. Det var sorenskriverens frue han for øieblikket modellerte. – Det var en fin dame av gammel by-slægt, som engang i sin pureste ungdom hadde hat en deilig stemme, men saa hadde hun mistet den ved en hals-sygdom og tog sin ældre fætter, enkemanden med de mange børn, for børnenes skyld – for at ha et kald i livet.

Hun kom ud til Germund paa fiten og sad for ham. Og hendes veninde, den literaturkyndige [85] frue, fulgte hende titt ud. Men hun gik videre bort paa evjen og baded. De kunde se did fra taarnet. «Men De Germund er saa dydig De,» lo hun. Det var ikke saa lidet i grunden han fik lov til, fordi han var saa dydig. Og det hadde kildret ham av og til. Men denne badingen nu, naar hun sad her oppe hos ham som model, – den likte han slet ikke. – Stundom fulgte steddøtrene ogsaa med ud paa fiten.

Hun sad lidt foroverbøiet paa en lav stol eller krak, saa hendes ben rak et stykke hen paa gulvet, laa over hverandre ved vristen; ogsaa hænderne i fanget laa over hverandre – den ene haand tog løst om den andens haandled med sine hvide lange fingre. Hun hadde selv valgt den stilling. – Hun ligned et barn lige bag øret og i nakken, en lyttende forunderlig blød rundhed.

Han hadde én gang villet lægge sin haand der paa hendes nakke og bare si den ene ting, at hun var det skæreste han vidste, en klunger-rose – saa frisk stod det av hende, naar hun steg her ind paa atelieret fra stigen. Men han hadde ikke hat mod. Det var saa meget det kom av; – hun var jo ogsaa sorenskriverens frue, og i vinduet

paa Gjuveland stod [86] han selv og ventede; – saa kunde ogsaa hun med det rene historiske syn komme tilbage fra bad. Men det var vist ikke egentlig dette det kom av. Han fulgte hende den aften ogsaa hjem over fiten som han pleied; det var begyndt at skumre. Han hjalp hende over tømmerstokke som græsset grodde tæt om; han syntte hende en benvei over bække-osen, hvor froskeunger skvat og smaaørret visked med sporen. Her laa alven i visen, lo han og kaldte det «Alvesund». Han rulled en fururot ned i til bro for hende.

Det hælded mod sommerens slut, statuetten stod færdig en kvæld. Men han sa ikke det; han kunde ikke slippe hende, sa han, hun maatte være saa snil at sidde endda en dag. Hun studsed lidt; «Jeg trodde den var færdig idag.» – Han svarte ikke paa det, – hun fik gøre hvad hun vilde, da, smilte han; han saa et underligt glimt av uvished i hendes øie, som om hun vilde ta flugten – var det ikke som hun blev lykkelig ogsaa? ...

Hun kom næste dag. Og hendes veninde var ikke med, for solen sken ikke, og da vilde hun ikke bade. Hun sad for ham. Han gik rundt om hende. Det skumred. Blodet skød i tunge slag op gennem den store hals-aare. [87] Det dirred som av svære klokker i luften. Han sansed sig ikke. Han hadde modet. Han la sin haand paa hendes foroverbøiede nakke, barnenakken.

Hun retted sig, saa op. Der gik angst i hans haand. Hun smilte vist. Haanden var forlængst borte. Hun reiste sig:

«Det hadde jeg ikke ventet af Dem.» Hun sa det langsomt; men det var vist ikke fordi hun selv var tung av anger.

Han stod bort i hjørnet urørlig, med lukkede øine, famled under bukke-gewirret efter lystige høirøstede ord:

«Dæ vart myrkt fyr okkon idag!» næsten skrek han.

Hun var alt ude paa stigen. Han stod og hørte det knirke.

Han stod længe. Det mørkned oppe mellem furutopperne ogsaa; det var alt sort dernede mellem stammerne. Nattevinden pusled med den tørre bark udenpaa tømret. Der gik noget lyst indover fiten dernede, paa den kendte sti, paa fururoten over Alvesund. ...

Da kom omkvædet farende af hans gamle vise:

«Dæ blænkje so blitt
paa Gjuvelands-fit
onde Gjuvelands-li ...»

[88] ... Hun ... den lyse ... paa hans fururot. ...

Han satte sig ned i kroken, saa henover gulvet. Der borte ved døren laa en død padde. Hun var krabbet herop, og igaar da de gik, hadde de vel klemt fødderne fast i døren. Han blev ved at se paa den: ... langt mellem øinene ... denne lave pande med den svage milde knude over hver tinding ... blidhed og vanvid. Han tog den op, la den paa en plankeende.

To dage og to nætter sad han i sit taarn og arbeided; naar det mørkned, sad han og tænkte; naar det lysned av dag, tog han udkastene frem. Han vilde forme den angsten for solen, som dræbte, til et ansigt. Han sad og skalv; han kendte den angsten inde i sig, og alt udenom ham var dødt og stille uden dette ene: angsten. – Og den brandt, den suste, den pusled i hver krok. Han samlede det i sig, alt det han vidste fra Gjuvelands-fiten: angsten, da hun i prammen saa gutten ikke vilde ha hende, stilheden efter udaaden ... hans egen fars angst, da han kendte, han hadde vaset sig naglende fast med den bedste laasen sin, smilet det vanvittige smil, morgensolen som lyste paa hælringens hvide skar i older-roten ... og saa [89] nu denne nye angst fra Gjuvelands-fiten: var ikke han selv en alv som hadde lat bølgerne leke om sig og saa kom for nær solrenningen! Det var den fornemmes sikre greb paa plassmands-gutten, den overlegne lyse sol-ro, som smilte blidt saa trolld-liv visned. ... Han tegned om igen, han arbeided. Det formed sig sammen til et barne-ansigt, som saa op bag en furu-rot, et rundt ufuret barne-kind og et svagt barneøie, som stirred stille bent frem med de sorte øie-stener lidt sænket, saa der syntes meget hvidt ovenover dem ... et barne-øie, som aldrig hadde været rigtig klogt, men som alligevel hadde vidst om en liden grænse mellem sig og vanviddet ... nu var den grænsen overskredet...

Han saa paa den døde graa padde, paa de sorte tegninger over de lukkede milde øienlaak: der kunde næsten ligge et lyst smil indunder dem! – Han knaded vox-statuetten om igen, formed, kasted det, tog nyt. Det ene udkast efter det andet – den tredje dag var det færdigt. Om natten var han borte i Alvesund med en staur og hented furu-roten op. Han skar billedet ind i selve den gamle roten, malte det: ... Natur-angsten ... et barn med blondt barneblødt haar, som kunde vandre stilt [90] ud i en graastens-ur en kvæld, uden beslutning, uden vilje, og dræbe sig uden saameget som en rynke paa kind ... bare et smil, et vanvittigt smil. ...

– Ingen kom ind til ham og fik se. Stolpeværket stod laast hele sommeren. Udpaa høsten slog han sammen en stor kasse. Det kom sne. Paa slædeføret gled kassen over fiten og ud dalen. I byen stilled han det ud. Der stod skaaret ind paa et glat feldt rundt roten, der hvor stammen havde begyndt:

«Dæ blænkje so blitt
paa Gjuvelands-fit
onde Gjuvelands-li ...»

Da kom de. Kunstnerne snakked om det; man lo mest: «Jæxla te han Germund», blev det hedende. Byens gamle slægter lo. Og i deres kunstorganer, vittighedsbladene, kom der karikaturer og brandere: «... hvordan en rod blir intetkøn» ... «rodemesteren», og juryen, som antog arbeidet, hed «rodeforstandere»... Da kom raadgiverne, de som skrev, – han som hadde været paa skrivergaarden en sommer: arbeidet var affekteret, ufrit, uden anelse om de kunstneriske midlers virkning! ... Et overnaturligt væsen skaaret ind i en veritabel fururot! ^[91] – snurrepiberier, smagløsheder – fremfor alt: stilløst! ... Denne forbandede lodne naturmystik som aldrig sprak i solen! ... dette som gjorde at vi aldrig fik et monumentalt værk her i landet! ... Da kom ogsaa alle de andre, som maatte si noget uden at ha noget at si og derfor absolut maatte fortælle, at de hadde saadan trang til at være retfærdige: – men dette kunstværk og dets idé ...! – kunstneren et advarende offer for den nu overlevede naturalisme. – Og den gamle professor som besøgte skriveren om sommeren, praied Germund paa gaden, gik med ham en hel formiddag, og forklarte, der var forskel paa angst som virkning og angst som aarsag; – det var dydelig naturangsten som saadan, som var kunstværkets causa finalis; men kunsteren selv hadde staaet i angst. Herved var symbolerne gonfunderede – ded objektive og ded subjektive –; og angstens egen idé forflygdigedes. En gonfusion som aldrig fandt sted i kunstens gyldne tidsalder. ... Han skrev imidlertid en varm attest, at Germund Gjuveland tilvisse fortjente at komme i betragtning ved anstundende stipendie-uddeling; det gjaldt for ham som for saa mange i dedde land at komme ud av naturalismens umiddelbare og derfor uvæsentlige realided ^[92] for under sydens sol at dyrke Ars i dens eget evig unge tempel.

Der var bare én kunstkender som var revet med: et nyt geni! skrev han.

Den vaar fik imidlertid Germund Gjuveland ikke stipendium, endda det nok var en billedhugger som skulde ha det aar; – en kunstkender i komitéen vidste at hans far nok hadde været sindssyg.

Da loved sorenskriveren, at han vilde betale Germund Gjuvelands studie-ophold i udlandet. Han tænkte snart paa at ta avsked; og da kunde han ikke sætte sig selv en smukkere mindesten end om han nu bidrog til at løse kunstevnen hos en av vore dales begavede sønner. –

Om høsten reiste han sydover. Han sad i kupéen og svor: ... Der var ingen gavnløserne pessimisme til end den at si: det var vel saa godt gjort i kunstens gyldne tidsalder! – Det sa de gamle professorer, som kendte syden fra smukke oljetryk og nu sidst fra smaaskisser, en datter som netop var vendt tilbage for ti aar siden, hadde farvelagt! ... Det sa de ogsaa som begyndte at bli gamle og kendte sig agterud for de yngste i saft; de var feige og tog et rummeligt tal: det var alligevel bedre gjort for [93] et halvt tusen aar siden! og nogen vilde rigtig døive dem og sa to tusen aar! – man maatte slet ikke gøre sig indbildninger med hensyn til originalitet eller ny teknik. ... Han maatte spørge dem alle: – gik ikke historien fremover som en ret streg?

... Det han hadde gjort, sokned det dybeste i hans sind: saa de ikke at det brandt i hver linje! – Var ikke den famlendes livstegn herligere end den fuldkomnes harmoni og skønhed! ... Ham tog de – ham – begynderen! – og de hadde nok tat mange før ham og krøket! ... Det bedste var lettest at latterliggøre. For det bedste var det naive: det naive var det som garderte sig daarligst.

Han flirte av dem. Galden aad sig videre, omspandt hele landet som slimet over et dike – dette land som aled de faarefeige klumpe som bare turde ta begyndere. Og han laged en nidvise paa det landet:

I vort vesle beiske land
der dægges, bysses hvad er ældst –
der løftes næver høit i veir,
strax der ses en ukrøkt mand.

Han sad og flirte i et eneste uklart oprør.¹⁵ Det aad om sig. Det greb selve ham, som hadde [94] skrevet, at han var et nyt geni: – han hadde det nu med det at opdage et nyt geni hvert aar, saa der laa en hel søplehaug gamle genier efter ham i det vesle beiske landet og smuldred! ...

Men han skulde vende hjem igen og indvie stolpeværket paa Gjuvelands-fiten! Han var den ukrøkte manden! ...

II

Han gik gennem gallerierne i sydens kunstbyer som en arg protest, og husked bare professorens Ars i kunstens eget evig unge tempel; han saa flygtig paa hver ting. Og den ornamentiken, han mødte, var ikke værre end han og faren mest havde gjort det samme paa laasene sine hjemme. ...

Men han vidste ikke hvorav det kom: han havde flere gange grebet sig selv i, at han gik og undred sig paa, hvad det var som gjorde, faren saa endelig vilde ha med det knebet, saa laasen kom til at gaa i staa den gang.

– Han kom til Neapel. Han besøgte museet.

Han stansed i et hjørne. Der stod en statue av en kvinde i side gevandter. Han kendte ansigtet: det var hun som læste historie gratis med ham, hun som baded derude i sand-evjen paa fften. Han gik rundt om hende: ... [96] hun som lo bestandig! hun som skred stundesløs! ... Det var livsmod hun hadde manglet! de blanke smale læber bar trettenaars-alderens anende livstrang, men blikket stirred inderst inde druknende efter mod ... Det smilte av hende, øinene smilte, munden smilte, den bagoverbøiede klare pande smilte! – smil, bare lyst goldt smil! og historiens udviklings-linje var saa forenklet og klar ...

Han saa i katalogen. Han lo: her hed hun Diana. Død og pine!

Han maatte tilbage og se paa hende én gang til: ... hun hadde sine «sager» – fredssag, kvindesag – i evig skriden, hun hadde sit jagt-feldt ... Og hun lod Aktaion rive i stykker av hundene, fordi det hankræ belured hende i badet ... Og hver dag hun siden baded, drømte hun op igen i stille frydfuld gysen Aktaions skændsels-daad ... Død og pine!

Men i samme sal stod en anden statue. Han stansed. Han tog sig over sin knudede kødpande: der sad hun jo, hans model, sorenskriverens frue, klunger-rosen! ... Resigneret, med hænderne overkors; hodet lidt forover, lyttende: hun hadde jo aldrig levet, bare lyttet til livet! ... den samme buede, kræsne linje fra øverst i næsevingen hen over kindet ... [97] den bløde let krusede overlæbe, som hvilte trygt og fyldt av nydelse mod den rolige underlæbe ... den rette næse ... den lyse stolte pande ...

Han blev gaaende rundt om hende. – Det stod heller ikke, hvem den statue var av. I katalogen stod bare: «En fornem romersk dame.» – Det var en træl som hadde

hugget hende – han saa det paa nakkens bøining; ... én som vel heller ikke hadde hat sig unna i tide for solrenningen ...

Det var et haardt stød: for en to tusen aar siden hadde der levet én som hadde set hende! – Man hadde set dem begge! – og saa hadde man set dem saa klart, saa utrolig tydelig! Det var underligt ogsaa, til at tænke paa. ... Han skyndte sig ud. Det var som et ørlidet hjul inderst inde i ham rørte paa sig, eller som en risling: en underlig mathed og saa et ustanseligt arbeide. Det var saa dybt nede, at han ikke skønte hvad det var. Og hvis en læge havde sagt ham: nu gik der hul paa din inderste liv-aare, saa hadde han trodd ham. ... Og arbeidet øged – der kom ligesom flere og flere hjul med; det fyldte hans bryst, det steg op mod hans hjærne. – Han maatte ha mere rum! Ud av gaderne! ...

[98] Han tog sporvognen opover mod høiden, forbi kastellet, udover mod Posilip. Han fulgte veien opover skraaningen. Han stod paa Posilip-tangens ryg. Der nord laa Ischia – inde i bugten det gamle Bajæ, det vellystsvangre badested. Han stormed udover veien mellem mur-gærderne. Han kom saa langt ud, at han fik golfen under sig der syd, Sorrent-næssets runde odde, Capri-øen, rank, i dis. Der laa tre smaa fartøier derude i himmelbrynet. Dovne bølger rulled hvidt skum i land allevegne saa langt syd han saa. Paa muren dernede sad en mand med mandolin; der laa to gutter paa maven og stirred udover mod golfen og mod Capri. Den ene klimpred frem de solstraaltynde toner.

Han stansed her. Han stod og saa paa de tre først. Tonerne tog ham underlig, disse bevidste, klare, sentimentale: – De mennesker kendte ikke den intime sansesløse svir med naturen, som han og de der nord! rusen den lod sig løse ud i et par sommerklare sange, som flød frit som runde bølger langs med runde golfe, og som alle sang og spilte. ... Men de blev ikke stille av det de saa; der var ingen ild, som nærredes av det uudsigelige; disse sletter av bare haver, dunete drueklaser, sjøen, [99] golfers krumme næs – alt hadde det kun samme ærind i stemningen, som guld-ornamenterne har i en hvidmalt festsal; for det var ikke det som var selve tilværelsen – det var menneskerne i festsalen, og festsalen var deres uomstridte eie, og festsalen det var dette sonettens, barcarolens og canzonens land. ... Naturangst! han behøved bare nævne ordet her, saa maatte én le; – hadde ikke menneskets fri seirende vilje for længe siden sat sin hæl paa hver ubevidst drift! ... Og her var intet ensomt sted; der var fiasco-skaar og minner efter mennesker i hver bugt – her var intet ensomt sted! ...

Han la sig paa muren som de, til at stirre mod golfen og mod Capri. Mandolinen taug. Der kom manden med sin hat og hented sig to-tre runde plader kobber for sin stemning. Og saa gik de. Han blev liggende og stirre. De tre seil lyste ude paa golfen:

... Her nordover langs land kom Cæsar'erne seilende hjem fra store tog; her kom pragten, rigdommene – purpurgvandtet slæbte efter i kjølvandets sydende skum; her kom slavinderne, verdens skønneste kvinder ... Det kom farende over ham som sang, og sindet folded sig ud i lyse brede ord som kalabægret. Han sad med en sol i øiet:

[100] Latiner-seilets hvide ving
har fløiet med sit maage-lette skrog
op de myriader bølge-rygges hvidt,
ned de myriader vinblaa dales dyb.
Og det blaa, det vinblaa hav
har lagt sit hvide brus om land
lige kælent, lige pige-ungt og blygt
for tusen aar og nu:
Sekler ruller sig i ring ...

Han slog ud med armen: ... Her ved golfen havde kongesønner bolet med sorte Afrikanerinder – en snehvid arm om en kulsort midje! Og her dufted synden i hver udspekuleret form, bredte sig i de grelleste kombinationer: sekler ruller sig i ring! det var det han saa. Han vidste ikke hvorfra tanken kom: – men i hine tider kunde jo saa godt hver fordringsfuld vivør fra idag ha levet og fundet sig til rette med alt sit nydelsessyge raffinement; for de hadde det jo alt den gang! ... Det uforanderlige i historien! – det var det som kom med de lyse brede ord. Det hadde han aldrig set før. ... Det avklarede! – Det hadde heller aldrig hun pegt paa, som læste historie med ham. Han kendte sig som en fugl som hadde fløiet længe og nu endelig faldt ned, klapped sammen sine slappe vinger: ... For det var bare denne higen fremover i ret linje som var det uklare i historien ...

[101] Hans tanke seiled tilbage til disse tre som netop hadde ligget paa muren og stirret mod golfens sabelkrumme odde og mod Capri: ... Ja, hvad var det ogsaa for noget denne ild som næredes av det uudsigelige! – Udover, mod liv og sol, folded alt levende sig! og ikke indover! Og den udfoldelse gik mod ry og mod guld og mod elskov – dette var det uforanderlige i historien, det stærke, det klare; det var derfor historien blev uforanderlig, fordi den higen gentog sig uforanderlig i hver sjæl,

higen mod ry og mod guld og mod elskov. Bare det døende lukked sig av angst og av minner fra Gjuvelands-fit, stod stille i søgen efter en uforløst smertes udtryk, visned i nuancernes uklare spil, – som om hver nuance var en kostbar perle! Udover folded alt levende sig! ... Og i byens gader, ved dag og ved nat – dette over menneskernes liv! – denne stormende fryd i forvildelsen, over synden i hver udspekuleret form, over det perverse! – netop dette samme: bølgegangen uden hinder! syndens udfoldelse uden anger og angst! – Skønt! skønt! fordi synden brused i sindene med liv og med lyst! ...

Han gik hjemover mod aften, med øiet udover golfen. Han mindtes det ljaastynde [102] sand-nes hjemme, som krummed sig ud fra ytterste fiten. Og han smilte.

*

Han satte sig til at arbeide. Han hadde sit sidste værk fra Gjuvelands-flaten i hodet. Han kunde ikke bli kvit det. Han gjorde nye udkast. Kunstværkets idé! hadde de krævet. Han sad og grundet paa sin far igen, hvad det egentlig var med ham. Og han begyndte at skønne det: han vilde ligesom, at det han gjorde, skulde ha noget staaende ugjort igen og kalde paa ham, saa han kunde bli ved at være tilstede i værket – en løierlig syg længsel, en navlestreng! Han var saa uløselig glad i det han gjorde! Og saa blev konstrigheden saa sammenvaset og bøied ham mer og mer indover mod ham selv og laas-modellen. ...

Germund arbeided: ... Natur-angstens øie var stivt i sit blik; angsten hadde jo en holdning, for det var en kraft. Men for at lave en holdning, blev det nødvendigt at lave den som indgød angst, paa den ene side – en som stod der tryk paa sin vælde, angstens avklarede majestæt, lidt duknakket, saa en saa at den hented sin magt indenfra ... Germund Gjuveland var begyndt at tænke; kunstværkets idé! kunstværkets idé! sa det ... Det var laas-smeden [103] inde i ham som maatte skilles ud! – navlestrengen, den seige syge fars-smerten til det han gjorde! For et kunstværk skulde aldrig sokne efter det saarest i éns sind; – var det ikke ogsaa i grunden netop det han selv hadde svaret de besindige i dalen uden at skønne det: hvad fanden kom hans lun med laaser dem ved, sa han, naar bare laasen var brugbar og god! – hans egen hug var dem ligegyldig. – Et kunstværk skulde sokne efter det almindeligste hos mængden. Et kunstværk skulde være som en gavlfigur, som enhver som gled forbi paa gaden forstod ved første øiekast. «Jeg maa ha fat i plebsen! Jeg maa ha plebsen under min fod!» sa han. Og da blev kunsten glad, en fri herlig udfoldelse mod ry og mod guld og mod elskov; der var plads for gauk og

skælm bag hver idé til at titte og le av dem som gled forbi: Kunsten var ikke sørgmodig; – det var den anden vei han kom til at gaa. ...

Det blev en mandig skikkelse han gjorde udkast til, sin vælde bevidst. Den stod ude i en oliven-skog, bred, fyldende rummet mellem to gamle stammer. I baggrunden bag en røis flygted buskap og gæter.

Pan!

... Men han likte ikke denne flugt, denne ^[104]uro, jaget; – hvorfor skulde de flygte der i baggrunden? – Der sad noget igen av laas-smeden i det. Og hans øie vandred did op paa Posilip-tangens ryg hver eneste dag og stirred mod golfen og mod Capri og hented støtte i sin søgen efter store lyse legems-linjer. – Han rev sit udkast i stykker; – förstod plebsen Pan! – Nu saa han, hvad han vilde: Et klart billede av den kamp, da mennesket seirrig la naturen under sig som sit eie, stoltheden, reisningen hos den som seired – naturen allegoriseret i en vanskabt drage.

Han arbeided. Han gjorde nye udkast. Og hvert udkast suged lidt av hans stemning ud av stoffet: ... dragen flygte? – den skulde stanse som det onde princip i selvødelæggende trods. Nu kom der ballance i kompositionen! – Han arbeided. Og hvergang han syntes han var færdig, hvisked det: kunstværkets idé! og skræmte ham op til nyt arbeid. I fire aar bodde han her langs kysten og stirred mod golfens rolige bøining. Og hvergang kraften syded med sit overskud i hans blod, og fantasien ligesom blev ugrei og lodden, dukked han sig ned i byens fordærvede vrimmel og mætted sig. Men gennem alt var det dette som brandt i ham: kunstværkets idé! Det var ogsaa ^[105]stormklokken, som sanked ham op igen fra gadens fordærvede vrimmel.

Det var som et fjernt minne, og ingenting andet, synet fra Gjuvelands-fiten, da han kendte han hadde bugt med stoffet, og vidste hvordan linjerne var i hvert lem. Og han maatte smile, da han tænkte paa sin angst oppe i stolpeværket, dengang han sansesløs hadde lagt haanden paa hendes nakke; det var med kunsten som det var med flirten og kurtisen i en selskabssal: den gled først rigtig klar og glat og ufarlig for den gamle drevne vivør, han som gaar paa bordel. For vi ved alle, hvordan det er med den unge, som kanske ikke engang er gift: for ham sidder ordene fast, tunge som livsskæbner.

Saa er det og med kunsten.

III

Der kom tre sure pinsedage i Sundet. Det blaaste koldt. Himlen havde sin hvide jævne hinde lige nede fra sjøen længst i syd helt til bag de grisne bøgekroner der nord. Solen skinned nok ogsaa, men det hjalp lidet.

Men stundevís tykned hinden til en graa skybanke, og solen stod dunkel som et lys i en skindlygte. Da blev det til mer end bramseils-kuling, saa vindmøllen bort paa bakken gik rasende rundt for bare grindværket, og andeparret la sig veirfast lige i fjæren under nederste ribsbusken, paa udkik om han dog ikke skulde bedage sig. Da fik den traurige vagt av avkuttet poppel-pil i stranden, som skulde værne Danmarks dyre muld mod de hidsige bølger, rigtig holde godt fast med sine rødder for ikke at miste. Støvskeen stod høi og hvid over alle Sjællands flade veie. Der oppe ved svingen, hvor den hvide tavle stod med ^[107] de snirklede gudsord-bogstaver: «Bicyklist, stig av!» og saa nedenunder den pegende haand: «Birkedommeren lige hernede!», der passerte bare to ryttere om dagen; og de satte fødderne op paa maskinen udover hældingen og brydde sig i alt dette tørre støv slet ikke om birkedommeren lige hernede. – Det la paa med vinden. Og fiskermadamen, det gamle skind, stod i hønsegaardens dør – og tørklæsnippen slog hidsig, og draaben under hendes næse steg til himmels – og myste bekymret paa sit andepar, som ikke fik lov at løbe ud for brændingen. Men her inde i gaarden gik det fuldt saa hedt og syndig til som før, og haremetts yndlingshøne hadde snart ikke mer fjær igen i nakken. De gav pokker i veir og vind, og de kendte desuden saa vel paa sig, det var just saadan vintren sprængte sig og somren pleied rigtig komme.

Og den fjerde morgen var det aldeles stille i Sundet. Og bøge-grenen spredte lysegrøn og skær ud sin brede blad-flate som en brikke for at bære sol og sommer helt ind til stammen. Det smaaknepred i andeparret; det vælted sig til sjøs i ellevild trang, styred ud mod glitret. For solgangs-brisen kom krusende hidover fra svenskekystens smale stribe, som den gør hver dag, naar somren ligger i Sundet.

^[108] Nu fik poppel-pilens rødder igen sin fulde hyre med de listige bølgers lefleri og slik. De nye skud bukked ridderlig. Men de gule grisne blade skalv for Danmarks muld. Solgangs-brisen gled indover det land, hvor ingen siger nei. Den red ind paa de grønne jorder, som steg opover i buet mag, red i klisne vift paa rugakrenes rygge, graa som skyens skygge; den løfted sig, var helt oppe i vindmøllen, som var stanset imorges trods sin fulde seilføring, rørte ved dens vinger, saa den vendte sig en langsom gang og dured melankolsk. – Indover til de store skoge gik ridtet. Men

da det naadde skogbrynets graa bøgestammer, var toget træt. Og en sidste vildstyring av et vindpust styrted sig raslende ned gennem bøgegrenens blad-flate, slængte sig, rent som den var hjemme her, ned paa den første den bedste glade solflæk og skræmte parret i det grønne halvmørke endda længre ind. For langt derindover mellem stammerne laa stilheden graa som før og lytted og lokked og saa ud og passed paa: solgangs-brisen den kunde faa gaa saameget den lysted dernede paa Sundets grønlig langgrund – den skulde alligevel bli staaende udenfor og bare faa glytte ind deroppe mellem grenene, hvormeget den end vinked som et lystigt eventyr. Stilheden hadde alt lukket [109] ind derinde mellem stammerne mer end et bankende hjærte; og den vented fler at gemme. For naar nu aftenen rigtig kom, og solen dirred rød i Hveen's bratte grus-skrænt, og naar saa det blaa derude paa Sundet blekned, og det bleke ovenover sjøen blaaned, og himmel og vand løb i et, da naadde ingen vildstyring av et sidste vindpust hidop i bladene længer og skræmte de ensomme to. Da slukned det lystige eventyr deroppe i glyttet mellem grenene, og de hvide seil slog mødige i natte-taagens graa. Da slakked poppel-pilen sikker sine rødders sene. Og hvert mørke i tykningen fik en spil levende vilje, kurred, kvækked, pisted, hvisked, skovduens hulk, nattergalens ustyrlig-triste vellystkluk ... elskov ... mørke ... derinde hvor ingen siger nei ...

*

Fem uger bodde Germund Gjuveland hos fiskermadamen ved Sundet. Tidlig denne vaar gik kassen fra syden med gruppen hugget i marmor; den skulde paa udstillingen hjemme. Han vidste vel, at hans værk hadde det sving over sig, at det blev forstaat ligesaa godt et hvilket-somhelst andet sted i Europa som hjemme; men han vilde ha det saa for at seire der først. [110] Og sorenskriveren, som hadde lagt ud disse tusener, skulde ogsaa se resultatet.

Han gik i spænding: Han vilde slaa igennem! han, Germund Gjuveland, vilde lyse! Men hvis han ikke slog igennem –! Han hadde ikke mer at sætte over styr, for han hadde sat sin egen stemning over styr. Han laa i fjæresanden og døsed, han laa og vented paa sine landsmænds dom.

En søndag morgen stod han ved stranden under poppel-pilen og saa udover vandet. Det var en godveirsdag, blek og lys som det danske flagg. Fiskermadamen det gamle skind kom nedover, og hendes grævling-hund vrikked efter paa godlidende kommode-ben. Hun rakte ham post nordenfra:

«En saadan rar hund!» sa hun, den snapped fluer i tangen. «Hun har aldrig havt unger. Nei, hun vil kun leie med de andre hunde; naar de vil gørrer noget andet,

bider hun saamæn. Den er saa rar den hund!»

«Vil den kun leke,» sa han tonløst og satte sig i sanden.

Hun gik; hun vilde egentlig ogsaa fortalt, at nu var badegæsterne kommet til madamen bagom ribs-bær-hækken – etats-raaden med den smukke frue. –

[111] Brevene, aviserne, angik vaarudstillingen. Hans kødfulde pande rukled sig. Hans store mund lo en lydløs stillestaaende latter under de sorte smaa barter.

Det ringed med en klingende matklokke fra glasverandaen bagom ribs-bær-hækken. Han sprang op, hopped yr over hækken, stormed op forbi fruen og ind i de fremmede værelser – ringingen gjaldt hendes mand. Han sikred sig en av de to egestole ved frokostbordet.

Etats-raaden kom ind. Germund forestilled sig med stivt buk og reiste sig ikke fra stolen: «En avklaret kunstner! – som har plebsen under sig.» Han lo skraldende, med stillestaaende øine. Etats-raaden studsed; men saa gik han lynsnart ind paa den lystige spøg, strøg sig lunt i hænderne, hented sig en pindestol:

«Det var rigtig rart! – saa De kunde komme til frokost!»

«Jeg gjorde hvad jeg kunde,» sa han i dyb bas; han hæfted servietten i halsen.

«Jeg har tænkt saameget paa det,» sa Germund: «Hvad er det skovduen tar sig til ude i de mørke tykninger de lange nætter?»

Og de andre undred sig paa hvor haren gik de lange nætter. Man kom strax ind paa jagt. [112] Man lo. Man snakked. Man talte om rugdetræk. Samtalen knitred av indfald. Altid var der en tvetydighed under. Og lange stunder turde fruen bare myse gennem de lange øienhaar; hun sad der frodig og blød som bøgens krone. Ingen hadde spist en mere løssluppen frokost. –

Og da etats-raaden gik for at hente cigarerne, sa fruen tilfældig og ligesom bedrøvet:

«Og min mand som skal reise iaften! ...»

– Dagen endte. Natteskodden kom over Hveen og om de hvide seil. Matte bølger klinte sig stædig i land, slikked muld unna poppel-pilens søvnige rot.

Etats-raaden var reist ind til byen om aftenen. Det gjaldt at være betids i forretningen næste dag, sa han til fru. Til Germund hadde han dvask blunket noget om skovduefangst de lange netter...

Germund Gjuveland sad paa sin veranda og morred sig. For der sad en lys sommerkjole bag den anden veranda's ruter. Hun sad der for at vise, at hun – at hun var ene! Hun hadde sagt, da de kørte til stationen i aften med hendes kedelige mand: «Der strømmer en bedøvende duftfylde ud af blomster, som lukker sig mod nat og vaad dugg.» – Han sad og rørte sig ikke.

[113] Hun hentede hatten; men hun satte den ikke paa sig, hun bar den i hakebaandet – ogsaa det hoved var saa vidunderlig fint i nakkelinjen. Hun gik opover mod bøgeskogen.

Han tog ogsaa sin hat og gik opover mod bøgeskogen.

Veien svinged sig om de smaa haver. Den gik op en liden bakke; saa var det fladt indover til skogen. Og det var et ganske kort stykke. Der var en græsgrodd jordvold langs veien; kanske her engang hadde staat kanoner.

Hun hukede sig derhenne. Hun lod som hun tog en blomst i græsset og satte i sin hat; men hun saa hidover. Hun saa at han kom spaserende. Hun gik videre. Nu gemte bøgegrenen hendes hat og den sommerlyse kjole. Han la sig ned paa maven bag volden og lo: – skønte hun ikke, disse løierne bare var et udslag av noget! ... Var ikke kunsten glad! ... ligeglad! ...

Her i brystlommen bar han posten nordfra. Professoren skrev om hans arbeide: ... Det var uden sammenligning det dybeste i hjemlig kunst paa mindst én menneskealder ... denne sjælfulte behandling av stoffet, disse beaandede muskler ... et sandt trylleri, som bragte tanken hen paa intet mindre end selve Venus fra Milo's kunstner! [114] ... Begrebet natur-angst var avklaret og spaltet i to: denne herlige stolte skikkelse paa den ene side, seierssikker, gudbaaren, og dragen paa den anden side; nu skelned han mellem det objektive og det subjektive. – For gruppen fremstilled en mand, som stod i ophøiet majestæt med draget sværd; foran ham laa dragen og stirred op med øine som en hund som skulde ha prygl. – Og nu var ogsaa den kyndige vidspurgte kunstkender tilfreds: ... han hadde netop selv tænkt sig naturen fremstillet slik av en moderne aand, degenereret, vanskabt, med dødsmerket i de brutte linjer ... Alle skrev: her var noget monumentalt, som vilde overleve slægterne! –

Taaberne! nu laa de for hans fod – plebsen! ...

Og gruppen hed nu ikke «Pan» længer, og endda mindre stod der «Dæ blænkje so blitt» paa soklen; den hed «Herakles og den lernæiske hydra». Han var tilbuddt 15000 for den.

... Og saa skulde han nu gaa over den flade eng og ind i skogen efter hende! Hans udfoldelse gik imod ry og mod guld endnu! Han lo saa han skrek, svang avisen: «Hei! Di skovdue!» Det tog rent pusten. Den stærke skælmen i ham, som havde laget galne stubber og stygge ^[115] slængestev hjemme, sprang ud, solte sig ustyrlig og over alle grænser.

Og han reiste sig, gik tilbage nedover bakken, nynned: der banked et hjærte for ham derinde i tykningen. ... Men strax han sa det for sig, maatte han kaste sig ned igen, til at skrike av latter: «Et hjærte i tykningen!»

Og han reiste sig igen og tugted sig: ... denne stygge grumme faune-fryd! – var ikke et hjærtes spæde banken det dyre guld blandt menneskerne, den skønneste urt som voxed i verden, hos hvem den end fandtes, hos jomfru som hos frue? Var han blit gammel? vidste han ikke længer, hvad kærlighed var? ...

... Et hjærte i tykningen! – Han faldt igen om i latter. Han skrek: «La banke!» – Han strøg sig over sin knudede pande: var han gal? ...

Han sprang hjem og pakked. Inat vilde han nordover: ... Var ikke kunsten glad! ...

IV

Det var jonsok i dalen. Gøken gol. Soldaterne var ventende hjem. Sommerkvældens hvide damp laa over Gjuvelands-fiten.

Den stod saa vuggende fuld av folk. De stod i runding ved stolpeværket. I rundingen stod der bænker og borde. Det var tilstelling for Germund Gjuveland. Mad tog de med sig selv og kopper; men chokolade holdt sorenskriveren. De valgte fiten; her stod hans stolpeværk graanet av sol og regn, med alt det underlige op paa loftet – ordføreren hadde tænkt at lage som et slags bygde-museum og «ôldsak» av

det en gang. Og herfra kunde de ogsaa se jonsok-baalene, naar de nu tændtes nordover og sydover dalen.

Det var først nu i kvældingen Germund Gjuveland naadde frem. For han gik tilfods den sidste mil i eftermiddag. De ventede ham i dalen – hans ry var gaat foran ham; de samlede sig i [117] veien, hilste paa ham, fulgte efter. Det øged til et stort tog. Men ellers syntes Germund, dalen var den samme – der sad kanske en og anden i husvæggen nu med en solsikkeblom eller en valmue, som ikke sad der for fire aar da han reiste, og myste forhaabningsfuld sydover dalen, hvad mere nyt kulturen monne bringe foruden solsikke-blom og valmue.

Og her paa Gjuveland stod festkomiteen, ordføreren og to mand, og sa, de mente at ønske ham velkommen tilbage nede paa fiten.

Ved bordene sad skriverfolket. Skriveren som var begeistret for kunsten paa samme vis som før, stakkar, – han var ældet paa disse aar; til høsten vilde han ta avsked. Derfor var her saa fuldt av byfolk paa besøg i aar, fordi det var den sidste sommer. Der sad damer i lyse toiletter; der var unge herrer med smaa mustascher, som lo med hvide tænder. Der sad skriverens frue, som han hadde modelleret i vox, og der hans yngste 18-aars datter. Hun var sortklædt og høi. Hendes haar var rigt og mørkebrunt, og huden i nakken under haar-roten næsten kobberød av sundhed. Kjolen sad stramt om det unge bryst. – Der skred hans gamle lærerinde i historie omkring med sit Dianasmil – hun hadde vist aldeles vænnet sig av [118] med at sidde i denne vor rige tid. Man trykket sig tæt op til ham, de vilde hedes av berømmelsens sol, og de hang ved hans mund, som der kunde pakkes ud en ny tanke av hvert, hans ord.

Men saa var der nogen, som holdt sig unna i en klump, netop fordi han var saa berømt; det var mest herrerne med de smaa mustascher og de hvide tænder. De sad tværre ved et bord for sig selv for bedre at hævde sig. – Og disse lo stadig Germund over til, naar der var noget: «Hvad skulde nu dette være til ... denne tilstelningen!» sa han. «... Dette affekterte stolpeværket!» For han vilde vinde netop disse; hans ry maatte være fuldtonende. –

Midt i rundingen stod dalens ordfører. Han endte just sin velkomst-tale. De stod og skotted bort paa han Germund vor, han hadde nu paa en maade gjort dalen saa til at si europeisk berømt. Nogen pusted tungt. Nogen saa paa hans gruppe – for der var udsalg av fotografier der indunder stolpeværket.

De ventede paa Germund's svar; han vilde vel si noget om kunst, mente de.

Han reiste sig. Han bøied sig ned blandt de selvstændige ved det andet bord: «Vuggen har staat her i dalen, ja. Her er bleierne skyllet.» [119] Nu lo de tilsidst til ham igen. Han saa opover dalen; der laa aaserne alt i mørke; bratte nuter; stup; brudte linjer ... takket, stækket, som linjerne i hans hydra! – Han saa rundt paa dølerne, som endda gik krumme under naturen, klipped koldt med øiet; det var som han klipped tunge sjæle ned av en snor, saa de faldt i volden og han traakked paa dem: – her stod de nu og hylded ham, sønner av den besindige almue, som kniste av farens konstrige kirkelaas! Nu stod han midt i kunstens kirke og kunde stænge dem ude og laase dem ind, som han lysted, han som vidste hvordan naturangstens mindste muskel stod uden selv at kende et fnug angst i sit sind længer. Han gad ikke svare dem:

«Tak!» sa han bare. «Ja det gaar fremover med Norge.»

De studsed – han var vist blit stolt han Germund – og begyndte at pusle med baalene. Men sorenskriveren fandt sin stok og gik mut hjemover. – Der syd om aasen skingred reveljen, saa det svarte i nuten; det var soldaterne! De var fulde; de hujed. De stansed under Gjuveland; de vilde ogsaa finde han Germund vor, som skulde være kommen idag.

Folk flytted bordene og bænkene om stolpeværket [120] og rydded til dans. Der kom andre drassende med kvist og bar til baalet. Og storfolket tog sig en liden tur imens; parvis toged de rundt udover fiten. Germund hadde fruén under armen. De konverserte og lo. «Her er Alvesund,» sa fruén ensteds. – «Ja, her er Alvesund,» kniste han stille. De lo begge som gamle folk ler til rigtig fjærne minner; han saa tilfældig, at hun hadde den bløde lyttende rundhed der bag i nakken. Han tog hende om livet, da de ballancerte over tømmerstokken – der stod bare glans av ham nu og ingen varme. Og Diana skred ved fruéns side. De selvstændige med mustascherne og de hvide tænder trykked sig tættere om ham: – de begyndte at tro paa hans begavelse nu, siden han haante dalen. – Og de andre lytted: – der spired vist underlige meninger i de klassiske lande. ...

Diana sa:

«... Jeg forstaar Dem ikke. Der er da noget godt i alle mennesker!»

Germund svarte stolt:

«Levedygtigheden er det gode!»

«Men de som ikke er levedygtige? – f. ex. alle disse uklare hoder som ingen vei kommer i verden? Jeg tænker paa Deres begavede far og kirkelaasen –»

[121] Fruen kom til for at lempe paa det:

«– Disse sind altsaa som sidder fast i bare frodighed –?»

«– Og de som en eller anden angst har tat og tullet rent væk –?»

Germund svarte:

«I dem er det ingenting godt –»

– Den yngste datter ropte i det samme:

«Her er et firkløver!» Hun viste moren det leende: «En-to-tre-fire – et firkløver! – Hvad skal jeg da ønske mig? – Kan jeg ikke ønske mig noget da?»

«Du skal bli lykkelig.»

Hun blev stille:

«Skal jeg bli lykkelig, mor?»

De unge lo alle paa én gang:

«Med hvem?» larmed de.

«Ja det siger firkløveret ingenting om.» – Og Diana skotted paa Germund.

Stedmoren blev ved:

«For man er jo altid sin egen lykkes smed, ved du.»

Datteren blev sprutrød; hun vilde fæste firkløveret i sin sølje. Germund saa, at hendes fingre skalv. – Og han vendte tilbage til det de hadde snakket om:

«Ja, min far gik der og glemte væk et kneb [122] paa laasen. Det var det kæreste av dem alle –»

De stod igen ved stolpeværket. Dansen var i fuld gang. En gammel døv mand sad og gnog paa en fele op til en furulæg; han var den likeste de hadde i dalen, med det han kunde spille i ét uden stans. Han sad med ryggen til dem. – Soldaterne kom i

springmarsch hidover fiten; det dured i volden, det skvatt i Alvesund. – Storfolket blanded sig i dansen.

Det skimred nede mellem furustammerne. Og det var daarligt med baalet; eneren laa bare og kogte og røg. Kyssene tog til efterhvert ... de smaa mustascher og de hvide tænder; hænderne om livet blev modigere. De var nu ogsaa saadan omtrent forlovet de fleste.

Men skriverens yngste datter stod tilovers under furugrenen og gemte sig bort; engagerte nogen, svarte hun, at hun vilde vente – hun maatte sætte firkløveret godt fast. Germund Gjuveland saa det; men han saa, hun napped kløveret løst, hvergang det sad. Han gik bort og spurgte, om ikke han skulde sætte firkløveret fast. Hun tog hans arm; det bar ind i dansen.

Han saa paa hende, mens han dansed, ^[123] dette purende unge: latteren i blodet, den varme arm! – Og han følte igen sit eget store ry; han saa det hvirvle i menneskernes sind, svømme paa deres samtaler. Det lyste om ham, og glansen om hans landskendte navn vendte tilbage, jaged om hans blik, vildrende, som solfyldt skodde jager godveirmorgen indover høifjældet. Han trængte bare pege paa hvem han vilde eie her; – nu gik udfoldelsen mod elskov! – De dansed længe. De styrted øre ud av ringen. Han gik med hendes unge runde arm i sin ind i tykningen; og Diana klemte moren i armen og glæded sig, og tyktes at sorenskriverens udlæg var vel anvendte penge. – Han saa paa hende: ... dette øie som laa op til ham! ... Bare et saadant hode i marmor ... uden anelse om hvad lykke var! – og saa kalde det «Lykke». – Nu hadde han en ny yndig idé! – Og derinde i tykningen tog han hendes hode i sine hænder og kyssed hende – én gang, to gange ... dette var skriverens datter ... hun var rig ogsaa. Han kyssed hende tredje gang: ... Det burde være saa: Germund Gjuveland – skriverens datter ... Og hun fæsted firkløveret i hans knaphul ... nogen bølgende minutter. De sa ikke et ord.

Hun satte sig paa en tue. Han la sit ^[124] hode i hendes fang og lukked øiet. Hans syn fløi sydover; han saa de runde bølger langsmed golfens runde strande – de kendte klare udfoldelsens linjer for alt det som kærlighed og stor følelse var...

Hun hvisked ned i hans øre:

«Glemte din far det kæreste knebet i sin laas –?»

«Ja,» smilte han. Han reiste sig: «Men det knebet har jeg lært.»

Han saa paa hende: ... dette øie som alt var blit tungt og tænksomt av kysene! ... hendes fylgte hjerte! – Og avstanden mellom ham og hende i denne stund slog ham; det tog ham med stille henrykkelse, ligesom naar én faar en storslagen utsigt foran sig. Hans sjæl var i svingning. Han maatte ha en ny dans, mens dette varte! – Han stormed ud av tykningen med hende: – En ny yndig idé hadde han! ...

De svang sig rundt stolpeværket. Han tegned ansigtets linjer; han la sig dem paa minne. Og saa denne unge hede nakke-reisning! ... Kanskje det var synd i hende dette; – for hun ante ikke hvor langt borte han var. Og den tanke igen krisled – der for smaa krusninger over hans sjæl. Han slugte linjerne. Han maatte arbeide! for han arbeided ^[125] saa udmerket, netop under disse smertekrusninger! ... hun som ikke ante hvor langt borte han var ...!

De gikk ind i tykningen. Han saa paa hende: «Ja–ha–ja», sa han loddent, slik som bønder bruker i pauserne for at lokke folk til at si mer end de vil.

Der sprang noen kendinger paa ham med hver sit fotografi; de vilde nu se om han var blit stolt.

«Æ dæ du so lage skrønetekningje aat okkon?» sa en.

«Æ dette sjø-orment?» sa en anden og pegte paa hydra'en.

«D'æ noko anna so lage konstrige laas!» sa de alle blide.

Germund lo med dem:

«Aaja du! Ein fær inki vase mæ eigjen modæl der. Ein maa inki stængje almogen ute.» Han lo høit: – disse kom som en frost-iling som han ikke forstod, frost paa et nøgent sted...

Hun hørte bresten i hans latter.

Der kom to besindige til, seilende ud av dansen:

«Du like te drive mæ sovore?» glytted én.

Den anden kniste: «Dæ lyte nokon gjere dæ og, om ein hev alli so lite bruk fy dæ.»

^[126] Den tredje smaalo bare: «... Denne konsto ja ...»

Hun hørte de besindiges knis og knustørre ord. Og hun værged ham:

«Kunsten er hellig!» sa hun mod dem. Hun trak avsted med ham ind i tykningen. De kom frem igen borte ved stolpeværket. Hun trak ham med sig som før; han gik modvillig op stigen. Døren skrek; der var bare en pinde i krampen. De stod derinde. Der var graat av spindelvæv, der var sop i ene tag-hjørnet. Her laa udkast rundt om, vox-figurer og andet, – ordføreren hadde hentet det ned idag fra loftet. – Derude gik felen. Soldaterne hujed paa større baal!

Hun la sin haand paa hans firkløver i knaphullet:

«Har du lært det knebet, siger du?»

Det ligesom bruste mod hende, og han pegte rundt paa voxet og udkastene:

«Det knebet er stoffets aareladning for stemning, min egen fryds død er det. Da skabes den store kunst, som lægger plebsen for din fod, stænger dem ude, laaser dem ind –!» Han slog om: «Nei, staa saan du! – ikke rør dig! – Tak! Dit blik var saa vidunderlig fyldt –.»

Hun kasted sig om hans hals:

[127] «– Være kunstner maa være noget forfærdelig svært!»

Han lo lidt, for her begyndte ligesom at bli trangere:

«Ja–ha, konsta kræver sin mand –»

Hun slap ham:

«Det maa det rigtignok!»

«Ja–ha–ja,» sa han igen loddent, han stod vist endda og lurte paa nye træk til sin byste.

Hun vred sine foldede fingre foran sig i usikker begeistring:

«Og saadan lykke –!»

«Lykke? – Jo–e. Jo–ho, det er. Jo da, det er en svær lykke at drive saadan med konsta.» Det var som han blev klemmt mer og mer op imod væggen; han saa rundt paa det som laa herinde.

Soldaterne hujed paa større baal dernede. Han greb et vox-relief.

«Hvad er det?» sa hun.

«Aa; det er mit første udkast til «Dæ blænkje» –» Han stod i døren, ropte ned:
«Her æ kveiksle –!»ⁿ⁶

Hun tagg: «Nei! Nei! – Dette er vist dit mere end nogen andet –»

[128] Han fôr rasende op:

«Det som mest er mit maa dø!» Han brølte ned: «Her æ kveiksle!»

Hun napped det bare fra ham alligevel:

«Det kærester faar ikke dø!»

Hun klatred ned stigen. Han kom efter, smilte, bad:

«Her staar valget mellem det kærester og noget andet!»

Hun hørte ikke et ord, bare ropte:

«Jeg vil redde det –!»

Han stansed:

«Vil du redde det kærester –?» Han tog sig godlynt over panden: «Jaja. Siden du vil redde det kærester –»

Hun skvatt unna som en erle indover fiten: «Redde det! redde det! redde det!»

Han storlo oppe i stigen: «Eg skal finne anna kveiksle. Ja–ha–ja,» sa han igen; men nu sa han det med et valent flir.

Han gik op stigen for anden gang og ind. Og Diana saa det og glæded sig, at nu var man endelig kommen saa vidt i verden, at en kvinde greb avgørende ind i en kunstners liv. –

Felen gik som før. Den døde sad med ryggen til dem og gnog:

[129] Dara dudelam dutt dam du
du dei a, du du
dara dudelam dutt dam du –

De dansed.

Der knitred det oppe i selve stolpeskuret. Det røg. Soldaterne hujed ellevildt: «Den Germund! den Germund!» – han var nok ikke stolt! han var den gamle skælmen! – Der randt vox, eller det var bek, ned gennem sprækkerne i gulvet, drypped brændende i bakken. Og han med fotografierne maatte rømme. – «Dæ va kveiksle du!» – Ordføreren vilde slukke. Men de omringed ham og skøv ham væk. De storlo. De dansed længe. Luen brød ud, sused ædende opover de tørre fede furuplanker. Der stod tyk røg udav taget. Og de dansed.

«Men kor æ han Germund!» ropte én.

«Germund?» svarte de. «Germund?» sa det bortover hele flokken. «Germund, seie du?»

Det gik som en hed ild gennem flere paa én gang. Og en av dem sprang op stigen. Men det var stængt deroppe.

Der kom en hel flok springende op; – jo det var stængt indenfor. Og det var ikke raad at sprænge døren med næverne, for én hadde ingen magt fra den bratte stigen. Fulde var de ogsaa, saa de stod i veien for hverandre.

[130] Der kom fler op i stigen. De stod hele stigen opover, saa tæt de kunde paa hvert trin. Saa gav det øverste sig; de dratted ned paa næste. Det gav sig. De tog trinnene ud, det ene efter det andet nedover. – De laa om hverandre i et nøste nede paa bakken; de laa og saa op i gulvet, hvor brændende draaber drypped, og skrek:

«Tig stidde, speleman! – Tig stidde, høirer du!»

Men han hørte ingenting; han gnog. Og de fuldeste dansed. – «Germund!» hujed de. – Damerne hven. Herrerne satte i sprang over fiten for at hente sprøiter eller spand.

De mødte ædru folk ovenfra gaardene, hvor de hadde set røgen. De kom med stiger og vandbytter. De slog ind væggen, bar vand paa og slukked. Gennem den voldsomme røg fandt de Germund Gjuveland. Der stod et stille smil i ene mundvigen. De bar ham ned, stræved med ham; – men det var strax raad til at se, at dette her var mer end uvet.

De stod stille og saa paa hverandre og grunded. Da mindtes de faren. – De besindige stod og blunked til hverandre: «Ka sa me!» sa de; – det var vel slik slag som med de konstrige laas: én grov sig mer og mer væk [131] i den «konsto», saa paa resten fandt én ikke tilbakers der heller; – hadde han ikke kaldfliret ogsaa! ...

Dara dudelam dutt dam du
du dei a, du du –

Han gnog, gnog, gnog. Der sprang én frem og slog felen fra ham:

«Ve du tige mæ deg, din gamle dævel –!»

Der var ikke raad at sanse sig for dette fele-gnaget! For der var nogen andre som tænkte paa det, han Germund selv hadde sagt, at han hadde lært det sidste knebet, saa han stængte ikke almuen ude; ... men han maatte ikke rigtig ha lært det, alligevel, da...

Men skriverens yngste datter skvatt videre ind over fiten med Germund Gjuvelands første udkast til «Dæ blænkje so blitt». Hun holdt det tæt indtil sit unge runde bryst, ræd for at nogen skulde ta det: ... Et barne-ansigt og et barne-øie, som stirred svagt bent frem, med de sorte øienstene lidt sænket – et barn, med blondt barneblødt haar, som kunde vandre stilt ud i en graastens-ur en kvæld, uden beslutning, uden vilje, og dræbe sig uden saameget som en rynke paa kind ... bare et smil, et vanvittigt smil, som man maatte kende godt for at vide hvad var. ...

*

[132] Elven kommer glidende ovenfra dalen, glat og blaa over hvid sand. Den har jaget de lydløse mil nedover, lige der oppe fra hvor høifjælds-bække og hver ung-aa inde paa heien la bort sit barnslige skvatr og de ugreie kast, blev enige om at samle sig og gaa mod havet.

Men den stanser sit rette stærke løb ensteds, der attebæren begynder, svinger rundt unna en graa umedgørlig ur, svinger og svinger, lægger igen sand, lager grund til en hel stor flate.

Og fjorden dernede blir ved at gaa videre mod havet, at blandes med alle verdens vand, at tumles av alle de glade vinde.¹⁷ Der er faa som rigtig tænker sig, at aeen naar saa langt som den virkelig naar.

Men Gjuvelands-fiten ligger igen med attebæren, i ly av den graa ur. Den følger alligevel ikke. Den ligger her og samler sagn og de underlige hændelser og binder dem paa mangfoldig vis, hvor langt end aeen naar. Den blir altid altid hjemme.

VIRGO IMMACULATA

I

Hendes mor var fra Riga. Man vidste ikke hvad hun var mest, russisk eller finsk. Hun døde, da datteren, hendes eneste barn, var sytten aar; hun døde, før endnu de utallige stolkærrer var begyndt at trille pludrende turistsværme forbi ind i fjældene under major Jahren's havemur, og støvskyen stod graa over ribsbær-hækken. Hun sad aldrig her paa havetrappen og tog imod denne hilsen hver sommerdag fra fremmede land, eller ventede paa nye, naar næste svære turistbaad la sig paa vaagen og rodde baadladning paa baadladning i land.

To aar efter morens død blev datteren forlovet med en arkitekt, som laa her den sommer og undersøgte rosemalingen og gjorde studier i national arkitektur. –

Moren pleied sidde og fortælle hende om sit hjem der syd, paa dette nye sprog som hun aldrig ordentlig lærte, stille, enstonende, ^[136]slæbende. Saalænge hun leved, hørte datteren aldrig efter; disse fortællinger var ligesom lige hverandre, en jævn streg, en kedelig landevei over et sletteland, uden sving og bakke. Moren begyndte nu ogsaa saa tidlig, alt mens hun laa i vuggen; de blev strax en søvning vuggesang, hvor der ingen ord og mening var.

Men nu en dag i sommer, da moren var borte – det var det besynderlige, da vaagned dette, som før var døde glemte ord, vækked fler og fler udav vuggesangens søvn; ord steg og kom stimende, saa hun blev borte lange stunder i dem. Stærkest hørte hun den stækkede længsel som var gaat gennem hver fortælling.

Det er en kendt sag, og alle har det slik: der er ting vi har hørt aarevis dag ud dag ind, som vi ikke opfatter, eller som vi har kedet os ved. Saa, pludselig en dag, naar alt er forstummet, levner fortællingen, først som et ekko langt borte fra, kommer nærmere, trækker flere med sig der bortefra, kan øge til en storm; du forundrer dig hvor i al verden det har været henne hele denne tid. – Naar det sker i religionen, kaldes det omvendelsens under ved dig: de gamle ting er gledet sindet forbi lige fra

du var barn, din katekisme, din bibelhistorie ^[137] – de siger, har banket forgæves paa din hjertes dør; saa en dag, da der er genklangens bund i dit sind og det er lytt, og der hvælver sig høi høsthimmel ovenover, da kan du bli stanset paa en dørtærskel, eller med foden paa den første stang i et gærde du skal til at klyve over, eller midt udpaa kloppen over bækken, og de gamle ting slaar dig med nyhed. Da kaldes det, at den Hellig-Aand har været paa besøg hos dig; et nyt liv er begyndt inden i dig.

– Det var en saadan sjælens klarveirsdag ekkoet kom over hende; det var en dag som hun efter middagen netop hælded sig over sofaen for at lægge sig ned et øieblik, og hendes forlovede, den tykke arkitekt med den brede pande og de svære skuldre sad derude paa havetrappen i kurvstolen, – hun saa, at cigarasken laa nedover den kulsorte fip og flonelskjorte-brystet; han sov virkelig.

Det var som de aldrig hadde set hverandre, da de saa mødtes igen til kaffe ude paa stentrappen. Hun smilte sky, da han tog om hende nede fra stolen.

Faren saa dette. Han kendte øiet igen, som fæsted sig langt borte ensteds med denne underlige bleke udlængsel, som kræved saa grænseløst ^[138] meget, men som fik saa lidet. – Og en dag kom han stikkende med to hundrede-kronesedler til en tur sammen, de to alene, ind i fjældene med turist-sværmen, saadan paa en uges tid. For hun var hans eneste barn; det maatte ikke ske, at slægten Jahren døde! – De blev borte én nat. De laa paa et skifte. Det var vistnok saa, at han hadde bedt om et værelse til hver. Hun sa ham godnat alt ved aftensbordet. Hun stængte sin kammerdør. Han lytted: hun prøved vist med nøklen, om ikke laasen var av dem til at dreie om to gange. ... Morgenen efter foreslog han, om de ikke ligesaa gerne skulde snu.

Der var intet sammenstød med ord-saar som ikke læges. Der var heller intet flaaseri med budeien eller anden utroskab. Der var intet brev heller. Arkitekten reiste bare en dag; og hun fulgte ham paa bryggen ogsaa. Landgangen blev tat. – «Kast tauget!» skrek det oppe fra brættet. De to stod og snakked til hverandre over rællingen.

«Det er kanske bedst, vi ogsaa kaster tauget,» sa han, og et blink i øiet ligesom klipped av.

«Det er kanske det,» sa hun.

Det smilte blekt og stille mellom dem. De var visnet av hverandre.

[139] Hun gik hjem svimmel av stilheden i sig.

Paa en saadan klarveirsdag blir sindet pludselig en planet, som jager gennem rummet tusener av mil, og saa er vildfremmed der hvor det stanser.

Men der var saadan egen trang i hende efter at kende sig fæstet og hjemme ensteds, ogsaa. Hun la sig udstrakt paa volden, lukked øiet; det var saa godt, naar solen stak i øielaakket. Det var sanserne, som søgte at fæste sig ensteds.

Fra den dag paa bryggen var det hun hørte skog og mark og sjø til; men paa sin vis.

Naar det regned, gik hun nu netop ud, med smalbræmmed hat, men helst uden noget paa hodet: det var saa godt, naar regndraaben randt kølig nedover den varme ansigtshud. Hun laa ofte op i aasen og skar enerstok til sin far: det var saa lifligt, naar blodet pibled der barnaalen stak. Hun tog kold styrt hver morgen, og var før til at bade i sjøen om vaaren end nogen anden i bygden: det var denne grøssingen, som var saa vidunderlig, naar kulde fyldte hver den legemets pore. Og siden paa sommeren, det var ogsaa vidunderlig deiligt, naar hede solen fandt vei dybt ind i inderste porerne; en gammel kærring [140] kom en dag med forfærdelse tilbage – hun hadde været paa ved-henting ude ved det ytterste neset; der saa hun hende paa et avsides hvidt bærg, hvor solen stak ovenfra og ogsaa nedenfra, for den kasted blændende tilbage fra det blanke vand. Kærringen hadde lagt sig paa lur bag en ener og ventet. Hun kom tiskende hjem: – hadde hun ikke ligget to timer i træk og bare solet kroppen sin egen! – to timer, og endda laa hun der! – Hvor hun fandt blomster, rev hun dem med sig, satte det sammen i herlige buketter: det var saa gribende deiligt, naar en blomsts duft stribed sig indover lugtehinden. Og paa sit værelse, midt i lummer blomsterduft og muldens os, kunde hun sidde i timevis udover skumringen foran sit speil og hvile med sit storlaakkete øie ved sit legem; hun glæded sig som linjerne runded sig, fryded sig paa sin vis ved hvert fylldighedens tegn.

Hendes stemme blev heller ikke den samme med aarene; der kom mere barn i den, den blev kærere; og dommene over menneskerne var blidere, de bar stundom over med alle og alt. Og en vinterdag sa hun, og kneb sine øine tæt sammen: «Det bedste du kan gi mig til hver jul, er en fin, fin parfume, far.»

[141] – Det gik hele femten julaftner slik. Hun var blek, øinene var store og nærsynte, næsen var spids; læberne var tynde og kunde gæpe sig i smaa myge tunger hvor de

vilde, men ikke netop kruse sig. Hendes ansigt var i det hele ledeligt og saa ud til at være flinkt til at skære grimaser. Hun tegned. Hun modellerte ogsaa. Men her hjemme i fjorden var det vanskeligt at faa model. Hun vilde nu i grunden helst ha en mand. En idé var ogsaa ved at modnes – en statuette: en blek ung mand, lidt slunken, uden arkitektens svarte erotiske appetit.

En høstdag sa hun, at nu kunde faren komme med sine hundrekroner-sedler; hun vilde til syden en vinter. Hun smilte med de tynde løse læber:

«Jeg begynder at bli gammel ogsaa.»

II

Det var julaften paa hans tag. De sad ved bordet de to. Der var juleskynding i hvert vognhjul dernede paa gaden, piskesmæld, rop – alle som kunde vilde i hus. Over taget, over Roms hvide lysdis laa den isblokke-grønne himmel og maanen. Der stod frugt og vinflasker i sin kurvpletning paa bordet. Der stod en rad lys. Der laa blomster udover dugen – han kendte frøken Jahren's fryd.

Han havde bedt hende spise hos sig iaften, han sad der i grissent blondt skægg og røde kinder; han laa i syden, for der var frygt for, at det skulde begynde i den anden lunge.

Trattoriets bud stod ved bordet og tog op den sidste varme ret av den ophedede zinkkasse. Budet gik.

Det blev stille. Han fyldte glasserne. Hun saa ned; hun sad og brætted noget i fanget. Hun var i festdragt; hun var udringet. [143] Han saa paa hende over bordet, men han turde ikke hvile med øiet der: – det var som at staa midt i en lys eng og saa lukke øiet og vide, at alle de blanke straa omkring sig, hver hvid blomst, vugged sig, blinkede, sugede fryd. For det var for ham hun la sin barm aaben, ligesom blomsterne de sommerlyse dage lægger sin snehvide kalk frem til solen. Hans øie ledte bare langs haar-roten og stansede ved panden, hvor der var en tynd blaa aare og ellers skør bleghed.

Hun skønte alt dette og fryded sig, det var jo som solstraaler stak i barmens porer! ...

– Men det var ogsaa noget han ventede paa.

Hun saa op, rakte ham papiret over bordet. Det var det han ventede paa.

«Tak for digtet De lod mig læse igaar. – Men – men – De maa forklare mig: «Nirvana» – jeg siger ikke det er en fejl, – men hvad er det De mener med hymnen?»

Han tog digtet, stak det i lommen; han havde igrunden ventet, at hun skulde reist sig op og slaat armene om ham isteden. Han ristede paa hodet:

«Nei – uf!» sa han og skaalte; – det var fordi han elskede hende han hadde skrevet [144] det digt, bedøvet av denne indestængte underlige blomster-os, som slog ham imøde fra hvert hendes blik: ... nirvana, sønderknuselse, tilintetgørelse av alt udenom! – paa ruinerne, ensomt midt i universet, byggede de saa op sit elskovs syge kloster! Derfor skrev han digtet ... «Det er saa kedeligt at præke kunst,» sa han.

«Hm, De skal ikke slippe saa let! – De siger der, at tidens øie er blit koldt –?»

Han bød hende av bordet: «Nei, uf – vi kommer bare i daarligt humør –!»

«Hm, De skal ikke slippe saa let! – For det er jo netop det fine bløde, som nu arbeider sig frem i hvert spørsmåal, i hver reform, – det kvindelige element? – hjærtelaget, det er tids-geniet –»

Han svarte ikke.

«– Og saa skulde tiden bare ha lært at hitte paa ord, som er varme –?»

Han væggede sig:

«De oppfatter den jo anderledes: Deres statuette ... en bleg ung mand, med brændende varmt øie, som gir en gammel kone brod –?»

«– De siger, det er tidens hemmelighed, at der i sjælen falder blade tyst til jord ved tankernes strid, ved fremskridtets kav – fler blade end om en leved aldrig saa frit og vildt –?»

[145] «Har De fundet model nu til Deres statuette?»

«– Og saa er De da vist selv en av de blødeste mennesker jeg nogensinde har truffet –»

Han blussed op:

«Netop derfor!»

«Men bløde folk skal si bløde ting, ved De. De skal la haarde folk si de haarde ting –»

Han blev ved:

«Der er en synd som heder synd mod den Hellig-Aand, forhærdelse: den synd maa enhver karakter i vor tid begaa for ikke at bli slimet til av disse tidens tomme varme ord –»

«Det er det jeg ikke forstaar! Det er det jeg ikke forstaar!»

Han faldt træt sammen. Han saa paa hende; men nu gled hans øie fra panden, helt did ned, hvor snehvid hud runded sig og hvæved sig, og løb saa frydfuld hen og gemte sig ned i kjolelivets brune dunbord. Men han sa, og øiet stak:

«Der maa være noget betændt i Deres fantasi, siden De aldrig blir færdig med den figur De modellerer – «tidens genius». – De sætter længslerne saa uvittig langt frem, at det blir goldt og blegt det imellem, det hidenfor. – Hvordan hadde De det i Deres barndom ^[146] – jeg mener i Deres hjem? ... Dette at De aldrig blir færdig ... ligesom ikke orker opgaven ...? – tids-geniet ...?»

Hun studsed. Hun retted sig fornemt:

««Nirvana» – det var vort tema: Hvor vil De tilsidst hen med digtet? Det er en feil, at meningen er saa dunkel.»

Han blussed op igen. Og hans øie ledte langs den brune dunbord: om han hadde aandet sin hede aande ned i denne skære hud, hun hadde ikke følt det! ... Han snakked hidsigere og hidsigere. Det tog pusten fra ham. «De springer jo rent lybsk!» sa hun. «De snakker Dem i ring!» ropte hun. Men saa tog det pusten fra hende ogsaa. Hun blev revet med. De snakked sig ind i en foss – med hoderne nikkende mod hverandre over det lille bord:

«Ved jeg hvor jeg vil hen! – Jeg sender ikke livet i meningernes ærind, jeg sender meningerne i livets ærind! Forstaar De forskellen? – Livet er for rigt til at la sig forenkle og snøre ind i et par ærind som fremskridt eller hjærtelag eller sandhed eller reaktion! livet opløser meningerne, ordene – ærinderne opløser det –!» Han hosted.

Hun gentog: «Livet opløser ordene –? er det hid De vil med digtet –?»

[147] «– Spør naturen derude, hvor den vil hen, naar den voxer, naar den dør! – For naar menneskerne begynder at kende sine ærinder, da er perioden allerede paa hældingen; da kan De overlade den til byraa'erne, til den jævne fuldmægtig, som stiller ved sin pult hver morgen kl. 10¹/₄. Den som er klar og kender sit ærind, har mistet sit gærings-stof, saften i rødderne: han gror ikke længer!» Han hosted.

Hun gentog forundret: «Han gror ikke længer –?»

Han skrek gennem hosten; han blev sprængrød i ansigtet:

«– Se paa genierne, de rigeste naturers liv – ved de hvorfra eller hvorhen! Geni, det er det dyriske som kaster hammen; det er den berusende overgang fra dyr til menneske og tilbage igen, hvor det som er uset og nyt, kommer susende: utopierne – oljebladet i hvert genis næb; samspillet som kan bli vanvidsskrik, som ogsaa blir den sublime hymne. Men ved de hvorhen –!»

Hun saa betat paa ham: «Men ved de hvorhen –!»

«– For feil har de! – Feil har vi alle. Feil, det er det som mængden for øieblikket ikke liker. Feil, det er altsaa det av mine [148] syner, som mest er mit eget, som skiller mig ud – ud! – Men naar feilene blir saa store, at der gaar menneskealdre for at bli forstaat, da har der været et geni paa flugt der engang, som slængte efter sig et oljeblad. – Der er ingen anden vei for geniet –!»

Hun fik en ny liden aare i panden:

«Der er ingen anden vei for geniet –!»

«– Der er ingenting goldt og blegt mellem dem og længslerne; thi de er selve længslen –»

«Der knuste De min statue!»

Han hosted og saa hende tilfreds ned i barmen. Der glimted et indfald i øiet:

«Men det var én ting jeg vilde si Dem –»

Hun avbrød ham, løfted hænderne i rus:

«Ja, Deres hymne er selv det som De i den siger om livet: det er en havstorm, som jager stolte dynninger ind imod skærene for at knuses –»

«Men det var én ting jeg vilde si –»

«– Nirvana! nirvana! Ødelæggelse, det er livet – saa rigt er livet! – nu skønner jeg digtet –!»

«Men det var én ting –»

«– En grusom havstrøm, uden anelse om hvor den vil hen! – som strør med geniens [149] liv paa skær og over fjære! – Der er intet andet liv! – Aah! det er høi kunst! – Hvad var det for en ting De endnu vilde si mig?»

Han hosted sig færdig. Han kluklo: det var som han skulde til at smage paa en liflig vin. Saa sa han med alvor i hvert træk og blev ved at se ned i hendes hvide barm:

«Jeg ved alligevel ingenting saa vakkert som et vakkert knæ.»

«Hvordan kom De nu ligesom til at si det?»

Han svarte ikke. «De sukked,» sa han bare. Han saa paa hende som før; han hadde faat lyst til at si mer, til al stikke:

«Synes De ikke vestalinderne paa samlingerne hernede er morsomme? – Dette strænge graa blik, som vogter den hellige ild? ... dette pudede tomme enfoldsgæp i mundvigen, som kommer, naar kvinde-ansigter ældes uden de hede kyss ... naar ligesom alt det imellem dem selv og længslerne blir blegt og goldt –?»

Hun sad og famled, spiste; hun lo kort:

«De er ikke lidet ung –»

Han trængte sig efter hende; han slog ud med haanden og pegte ligesom paa alle de landsmandinder, som var i byen i vinter:

«Nu kommer de mylrende hid syd vestalinderne for at vogte sin sidste rest av livets [150] hellige ild.» Han nikked over bordet, snøvled koldt: «Har De forresten i grunden ikke selv en liden ansats der ved mundvigen?»

«De begynder at faa torne,» sa hun. Hun reiste sig, kasted kaaben om sig, gemte barmen: «Uf, her er koldt! – Der er forresten genier i hjærtelag ogsaa.» Hun aabned døren ud til loggia'en: «Her er maane!» – Hun steg ud. Han steg efter.

De stod alene med den isblokke-grønne himmel og maanen. Der laa hvid lysdis over Rom's tage; Pincio-høien stod tæt og kulsort med sin stenege-mur og med

pinje-kuplerne. Dybt dernede paa gaden var der juleskynding i hvert vognhjul; det var endnu tidligt – folk vilde i hus. De kunde ikke se derned. De saa op i himlen og paa maanen. Det var saa svimlende høit did.

«Hvor vil alt dette vel hen?» sa han.

Det var køligt herude. Nordenvinden rasled i epheuen og i de bladløse vinstokke, som kroked sig lig knudede taugstumper henover jærntraa-nættet over loggia'en. Han knapped sin trøie; han begyndte at hoste. To hak: først et lidet og vart, som han vilde prøve at slippe let; saa maatte han ta et dybere, som kanske naadde i blod.

[151] Det var over:

«Jeg som er ung og tror paa det rige liv mer end nogen frisk gør! – For jeg har ogsaa plads for hadet.»

Hun trak kaaben helt paa sig:

«Hjærtelags-genierne er de største,» sa hun. «Dem kan ingen havstorm strø bort. De bøter paa det som revet er. De ved ikke av nirvana. – Glædelig jul!»

III

Det var søndag. Han var idag kommet fra Sicilien, hvor han hadde været for sit bryst disse to-tre vintermaaneder. Han kendte sig stærkere – det var nok alligevel stanset med den ene lunge. Han kendte vaaren i hver aare.

Han møtte hende paa det tætteste corsostrøg. Det kom gyngende over ham som vindens tøilesløse flugt over straa og blomst; det var ikke som han hadde bare én lunge. Han stormed lige paa hende, bedøvet som første gang han saa hende:

«Husker De julaften ifjor?»

Hun blev vist vaad i øiet:

«Om jeg husker –!»

Saa hvisked han:

«Jeg har aldrig set saa hvidt bryst som Deres dengang –!»

Hun lod være at svare.

[153] Han lo ligesom:

«Er det altsammen saa hvidt, saa –» Han tog hendes haand for at si adjø. Men saa kom det, saavidt det hørtes, blussende stilt som en glo under asken: «Jeg har slik lyst til at kysse øienlaakkene Deres!»

Saa lo hun høit:

«Saa følg med hjem paa atelieret og kyss dem da, tosken!»

De gik.

Men ved porten sa hun:

«Aa nei da, aa, la os heller ta paa landet først, for veiret er saa deiligt idag –»

«Saa kan vi heller ... siden ... iaften ...» hvisked han.

De satte sig i en vogn og kørte ud i Campagnen.

Ude i osteriet spiste de. De spaserte om i vignen; de stod nede i solbakken, i muldosen, stirred paa det som voxed, paa de rige blaagrønne artischok-planter. De satte sig ved sit bord igen oppe ved kalkvæggen, aanded sol; der gik lystige solstreif ogsaa over dugen.

Han laa udover bordet. De snakked sagte, bare av og til. Saa sa han; og det var som [154] alt kun var lyse rene solstreif, endda ordene ikke var saa rene:

«Aa! det hævner sig, aldrig en eneste gang at gi sig hen med legeme og sjæl ... befolke det golde rum, som ligger mellem en selv og længslerne –!»

Hun svarte med ét øie:

«Loggia'en nu julaften –?»

Han nikked:

«Der gaar nok ikke noget par frem for præstens alter, hvem den enes legeme er saa helligt for den anden –»

Hun drømte med begge de store nærsynte øine:

«– Og atelieriet nu idag –?» Saa skød hun lystig foran ham: «Ja, De vilde kysset mig deroppe De!»

«Vi lod det gli forbi os – ogsaa den gang lod vi gli!»

Hun fik et solstreif og lo:

«Det vilde nu været ligesom ukyskhed.»

«De er klog – hvad er kærligheden?»

Det blev længe stille, og solstreifene ligesom tænkte. – «Uf ja –» stønned det til sidst. –

– Der laa alt en kobber-lysning i vest langt ude og langt nede, bag Campagnens pinjerade, ^[155] bag Campagnens halmstakke, over havet; ulden taake-dis kom krybende her nede fra fordybningerne opover hver haug og skraaning. Og værten skrudde veken paa den netop fyldte lampe; den skulde ned i porten, hvor skildtet stod: de kørte nok indover forbi hans port, disse byfolk som havde været ude i Campagnen idag, droskerne, som sled paa udlændinger, de gule stolkærrer med kaate velpiskede heste inde i de lange skæker og to vinrøde slagterborgere paa sædet. De kørte nok forbi, de, – men nu kom strax bønderne udover, som havde været inde til torvs i byen idag.

Der stak et par indom porten, med røde opløste ansigter, træt og hemmelighedsfuldt, hvem kærlighed og kyss havde sinket bag en haug derude; de havde endda ikke spist. De steg ind i løvhytten lige ved de to for at suge det sidste tause kyss av den saare læbe.

Frøken Jahren reiste sig:

«La os gaa! For nu mørkner det vist derude.»

De dreied ud av porten, satte ind i folkesværmen, som stevned ind mod byen. Men de gik langsomt, strømmen gled fra dem; de blev tilsidst gaaende næsten alene paa den flade ^[156] støvede vei. Aftendampen reiste sig op fra jorden i hvide høie tunger, sløred kobbergløden bag pinjerne der vest. Nu kom bønderne udover i klumper, høimælte av forfalsket byvin. De lange fjærløse vin-kærrer skrangled forbi, med ustanselig dinglende bjælder fra hver rem i sæletøiet; oppe paa sædet, inde i

seildugsskærmen, laa kørekaren og sov. Karabinierparret sprængte forbi med sablerne i de hvide bandolierer.

Hun stansed. Han stansed. Luften skalv av et ensomt froske-kvækk. Der kom fler, det svarte. Det steg. Hundreder av stærke elskovskrav stimed skarrende ind mod dem gennem aftendisen, fra grøft, fra pyt, fra Tiberens bred.

Der kom ogsaa avemaria inde fra byen, havet av alle de kimende kirkeklokker, som stod rungende lige over dem, indunder natten – den tindred sort ovenfra himlen og sank nedpaa aftendampens hvide tunger, sank, sank.

Det blanded sig alt dette. Men ingenting hørte de uden det mægtige kor fra elskovsfyldte froske-svælg. Han stod. Hun stod. De stirred. Og han fik lov til at lægge sin arm om hendes liv, og hun lod hans hule haand fyldes som en skaal av sit brysts rundhed.

Han sa stille:

[157] «Hvad er det De ser –?»

«Jeg? – Jo, jeg ser paa disse gamle øg, som slæber paa de tunge læss denne lange fæle veien. De er trætte og – og – og – gamle.» Hun stønnet tungt.

Han smilte; nikked ind i froske-koret:

«Ved De hvad alle de der tigger om?»

Hun ligesom vaagned, vendte sig braatt, gik indover mod byen. Det lyste hvidt fra hendes ansigt.

Han stod igen og saa paa disse gamle øg, som slæbte paa de tunge lass denne lange fæle veien.

IV

For det er saa underligt med kærlighedens blomst: naar den gaar i frø en sjælens klarveis-dag, saa flyr den avsted udover livets sandsletter, en tør husvild frugt paa

sin letende dun, for alle slags vinde, og lægger sig gerne til at dø paa de rareste steder. Men ensteds vil den dog ligge.

*

Det var en vaad december-eftermiddag. Det var jomfru Maria's ubesmittede undfangelses-fest i byen. – Det skumred. De kulørte papir-lygter kom ud av hvert vindu; de hang i rad langs etagerne, svaied stille for luftningerne, freded om sit rædde voxlys derinde.

Baldakin'erne i rød silke og guldfrynser straaled nedover kirkens indgangsdør; kærterne langs væggen flakked fredløs med sit bare lys i trækken.

[159] Folk strømmed gennem gaderne mod kirken. Ærbare damer tripped hurtig op stentrinnene med sin sømmede bønnebog i haanden; deres brødre fulgte i den kaffebrune sækkefrak, deres fædre, deres mødre. Og gadens ensomme dame gled nervøs frem og tilbage udenfor paa fortauget, ledte, skotted; hun løfted op, naar hun vendte for en kaffebrun signore, saa det rasled i det hvide stiveskørt til tegn paa ubetinget gunst, sopte æggende som paafuglen med sin prunkfjær-svans. Og de ugifte søstre tripped dobbelt hurtig ind. For det var jomfru Maria's ubesmittede undfangelses-fest i byen.

Han mødte frøken Jahren under en gaslygte. Han tog hende lystig under armen:

«Godaften gamleflammen min!»

«Nei, god – dag!» Hun saa skøieragtig op. Og han blev hængende ved hendes arm:

«Hvordan gaar det med Deres statue 'Geniet'?»

«Han! Han datt ned og slog sig istykker for mig her om dagen – mit livs værk, ja –»

De storlo begge.

«Saa syntes jeg, det var bedst at ordne det jeg hadde igen – saadan, mit livs rige høst. Nu har jeg tre skuffer fulde av frierbreve –»

[160] «Det er kedeligt De ikke har noget fra mig –»

«Ja, jeg skulde hat Deres omfavnelse skriftlig den froske-aften for to aar siden. For jeg ordner dem i aargange, som man gør med god vin; jeg lægger dem i gummi-stropper. Og saa tegner jeg til dem –»

«Saa kan De jo alligevel ta det vaarlandskabet udenfor muren: en øde aften, bare en eneste ensom frosk med et uhyre svælg, som naar fra havet og aftengløden lige op i Abruzzer-fjældene –»

Hun skoglo:

«Ja; og kalde billedet: Selvportræt. – Synes De ikke, jeg har faat et aparte humør siden sidst?» Hun ventede ikke paa svar: «De siger ogsaa i pensionen, de har ikke truffet nogen med saa forfærdelig godt humør som frøken Jahren.»

Hun sa godnat. Hun havde det travelt. –

Hun var blit federe; hun havde næsten dobbelthake. Og hendes stemme var gjaldende.

Han fulgte efter. Hun gled ind i kirken. Der var trængsel; ud og ind gled flokkerne. Han gik ind. Der var lys og lygter rundt i de smaa kapeller, og i en niche stod Maria's bogstav i gylden transparent. Der hang de [161] stille tænkssomme helgenbilleder av de gamle mestre; de var blit tungsindige av bare røgelse. Folk knælte, bad, mumled; stolben skrek. Der stod en præst langt derinde i røgelsens graa skylag, bleg i den lumre luft, stolt og stor som en romersk senator paa sin rostra; han sa brændende ord til Maria, og der laa mørke skorper langs hans underlæbe. – Der langt inde, op til en søile, stod hun. Han trængte sig ogsaa langt frem.

Der holdt præsten inde.

Det stemte i oppe fra koret, fyldte hvælvet med sin store bølge, som skylled over hoderne den lumre serenade til Maria's ære. Da stansede flokkerne, som gled ud og ind.

Og hist paa galleriet stod evnuken ensom, med det blege hode paa den lange hals, skar sig frem som lyset, klar og spinkel saa det gik til marv og ben: «Mari-i-i-a!»

Det gav et sæt i hende i det samme; hun tog et skridt frem. Og folket faldt ind uden forbehold, fuldtonende, de tykke mødre, som holdt paa renhed, de urørte jomfrusøstre, som længtedes, tandløse fædre fra Corso'ens spradestrøg, som havde elsket sig svagelige paa sit timelige legeme, – alt det som havde blomstret, alt det som endnu ikke havde faat springe ud [162] – goldhederne og de lumre længsler. Det skrek. Det nynned. En rivende strømhvirvel. Sind flød herreløse rundt i hvirvlen, i røgelsen, i røgen. Det sank helt ned til en jævn mumlende sus. Det steg op igen til

et tøilesløst skraal. Og den unge bror i laksko uden haar paa hodet, som hadde nikket saa mut til paafuglen udenfor kirkedøren, den døende adelslægts sidste ætling i den kaffebrune sækkefrak, han hven: «O Mari–i–i–a, ora pro nobis!»

Og helgenbillederne stirred rent tilovers ud av de smaa kapeller.

Hun droges nærmere og nærmere, stirred med det store nærsynte øie op mod galleriet, hvor den klare stemme lyste. Hun vilde ligesom snakke med ham; hendes læber tunged sig og rørte sig. Hun satte i med. Og han saa, at adelsmanden i den kaffebrune sækkefrak hørte det, og de flytted sig nærmere hverandre, han og hun derborte. De saa over til hverandre. De sang. De stod med aabne munde og svarte op mod galleriet gennem den graa røgelse. Han lo av deres munde. Han tænkte paa froskestrubernes krav, som skalv den aften i den uldne vaar-dis. Og det var som alt pludselig lo: husene derude lo, væggene lo, vognene lo, de vaade gader lo, de smaa [163] lys inde i de dansende papir-lygter risted og kluklo.

Han maatte flytte fod under sig. Han skoggerlo himmelhøit.

Men skoggerlatteren drukned i tonernes larmende strømhvirvel. Saa hven han i med. Han fydte sin ene friske lunge, tog kastratens himmellyse stemme:

«O Mari–i–i–a!» –

– For det er saa underligt med kærlighedens blomst.

ODIN I SIVET

En lummer november-aften. Kaierne ventede styggeveir, for de kunde se langt udover Roms syv høie.

De vagled sig tidlig idag inde i den gamle kirkes mosegrodde klokketaarn. Der var kaier av forskelligt ytre. Mestendels var det selvsikre folk, som regned sig halvveis for verdensstadens faste indvaanere. Men forøvrigt var det kaier uden bestemt levevei. Der sad den gamle hankai, slægtens onkel, med langt næb og udeliggende øine, som stirred dumme udfor kirkevæggen ned i gaden, bare modtog indtryk og strakte hals, naar en kostbar damehat rørte sig dernede med sine skrikende farver – det var naturligvis en av aristokratiet. Der flaxed de lette frøkner, som hadde forsaget og nu bare kniste uskyldig ad de unges taabeligheder i sin almindelighed, naturligvis med udgangspunkt i det specielle tilfælde. ...

[168] De ledte efter sin plads. Der var stød og stiklerier og grætne ord og lydløs sladder. For de hadde sin forening kaierne ogsaa – hvert klokketaarn i Rom hadde sin. Men der var grupper inden foreningen; og grupperingen var stræng og hævdet. Der var ét parti over klokken og ét under. Og den gamle hankai fixerte hver aften raden: der kunde ingen komme der nedenfra hid op, ei heller nogen her ovenfra derned.

Hver gruppe sad for sig tæt sammenklemmt og stirred spændt i aften. Sagen var den: idag hadde styggeveiret, som var ventende, ført store kai-sværmer ind mod deres klokketaarn. De hadde set dem flaxe over hustagene i hele eftermiddag; nu var de ventende hid til klokketaarnet! ... De sad nok og haanlo av hver ny landsens kai, som fløi indover verdensstaden og egentlig slet ikke kunde ha nogen rigtig følelse av hvor de var, naar de bare tog herind for uveir. Men de skotted op med stive øine: de vilde ha dem, hver gruppe! De sad med sammenbidte næb, dødsens stille av spænding: nu fik de vælge gruppen! Og slægtens onkel lod den straalende nye damehat paa gaden seile sin egen sjø.

Der kom de susende ind i klokke-taarnet!

[169] Du store gud, de satte sig hvor de fandt en ledig plads! De gjorde sig skyldig i de besynderligste feiltagelser. De var ikke det spor inde i grupperingen paa verdensstadens klokketaarn! Nogen satte sig heroppe, nogen satte sig dernede. De trodde sand for dyden, det gik an at sætte sig op til hvem som helst, saadan uden videre! ...

... Men kanske de var uvenner disse ogsaa og delte i grupper! Og slægtens onkel begyndte alt at lete kræsen blandt de nyankomne, om der skulde findes beskedne smukke unge mænd, som ingenting sa, eller ialfald ytterst lidet.

Da ropte en av de fremmede dernede op til sin ven paa raden heroppe.

... Trodde han virkelig han kunde bli ved at være godvenner med dem som hørte til paa den anden side, ligefuldt! – Hadde man valgt sin gruppe, saa hadde man ogsaa valgt! ...

Der ropte fler.

Da fløi de to gamle grupper op; de skrek i næbbet paa hverandre: der var ved gud noget som hed samhold alligevel, og karakter ogsaa ... krah – krah –! Og slægtens onkel skarred dybt: «Agtelse for venskabets hellighed krah – krah – krh –»

Det bar løs. De under klokken og de over [170] klokken angreb sammen: Skrik; lusing med vingspidsen; næbbe-knib! De sloges paa haarde livet. De slængte ud den ene efter den anden; de vilde ha faldt lige i gaden, hadde de ikke kunnet flyve: ... Fanden danse, skulde ikke denne skøier-fjæra fra landet ud! ... denne banditstjærten! ... dette raaskindet! ...

De fremmede landsens-kaier fandt sig tilsidst igen spredt og forvirret paa ly-siden av kuppelen, men uden egentlig tag over hodet. De hadde endnu i grunden ikke forstaat, hvorfor de hadde maattet slaas; de sad paa det mosegrodde tag og ordned forundret sine fjær.

Men de andre inde i taarnet vagled sig igen og duppedit i to grupper. Og styggeveiret rykked nærmere op mod Monte Mario i natten.

Der klasked noget ovenfra ned paa en fjærham nedenunder klokken. Det kniste rustent heroppe i mørket. Det svor der nede. Det var igen slægtens onkel, som benytted hver anledning til at kaste smuds paa dem under. Og de dernede sovned paany. For dette var jo noget som skedde hver aften i klokketaarnets kaiforening.

Der var uveirs-nat i Rom. Torden; fosforlysinger rundt paa de ytterste av de syv høie; brak; styrtregn; vild droskerammel. ...

[171] Nedenunder kirken laa en vinkneipe. Det var en stille natkneipe, som holdt oppe til to-tre om natten og gerne længer, naar der var folk.

Der sad landsmænd i kneipen. Denne kneipen den var deres; de hadde fundet den, og vogted den og værged den mod fremmede landsmænds besøg. De saa sig altid hid og did, før de gik ind gennem døren. De hadde besat det inderste værelse, indenfor de mange rum, indenfor komfyren og kobberkarrene og oljestanken; det var deres værelse. Og der stod en speciel opvarter i døren og fyldte deres tømte liter-flasker; det var efter ordre fra den oprømte vært, for til ingen solgte han saamange liter som til denne flok, som stadig indfandt sig her to gange om ugen.

Der sad et bord fuldt av damer og herrer. Det var deres bord. Ordene fløi, latteren suste som svære vinger; – en lun og fredet gruppe, som holdt trofast sammen midt i verdens-stadens sladder, hvor hver trygt kunde være sig selv. Den var nøie sigtet; de hadde skilt ud alle, som holdt til i andre grupper, og den optog ingen ny, som kunde bringe misstemning eller hørte til paa den anden side.

Det var langt paa nat. Udenfor fik drosker og torden gaa sin vilde gang.

[172] – Der sad en ung billedhugger for enden av bordet. Det var han som altid hadde ordet længst ad gangen i aften, for han var sidst ankommen til byen og netop optat i gruppen.

– Han hadde studeret teologi og var alt ordineret. Saa var det en vaardag han stod paa stolen og saa solstreifet paa kirkevæggen, at han kendte noget som en trang i sig til at bli kunstner; der laa nu ogsaa kunstsans til slægten – hans mor f. ex. hadde ry for at sætte sammen smagfulde buketter; og selv hadde han netop den vaar modtat kurven av en vakker dame.

Han hadde en anelse om, at han var av de mindre kunstaander. Derfor gjaldt det at braake i lag. Og det kunde han, for talegaver hadde han ført med fra sin præstestand. Sad man stille og beskeden hen, blev man simpelthen glemt – ja saadan var nu engang vor tid! Ingen kom og spurte ham, det gik endog saavidt i hjemlandet, at ikke engang et øie søgte ham efter hans mening. Og det underlige var, at det ikke blev bedre med aarene; stærkere og stærkere vendte den forbandede anelsen tilbage, at han kanske ikke var saa stor en kunstner.

[173] Han reiste ud. En ung rig ven og hans frue hadde indbudt ham til at bo hos sig paa sit ledige værelse i Rom. –

Han ligned et gammelt staaistik, der han sad for bordenden. Han bar en svagt stivet krave og et virkeligt halstørklæ, som var vundet tæt om halsen de to gange og endte i en fast blaaknude over struben. Han hadde beholdt skægget fra sin præstetid: den smale strimmel kortklippet tæt pels, som gik fra øret, ned under haken, dækked hals og strube og randt væk nedi halstørklædet. Men haken selv og læberne de var nøie barberet. Et ansigt med fin blød guttehud, en mund med lange linjer; men der var intet spil.

Den svenske frue la sig op til hans vens frue og hvisked:

«Han er jus som et enda förtjusande äventyr, så där –!»

Men hans vens frue reiste nakke og vendte sig unna: – hun hadde det med at ville si alt, den svenske fruen! –

Og billedhuggeren saa dette, trods alt han snakked. Og han kendte sig som ude paa havet – stod længer og længer ud. En herlig seilas: Venus! Venus! Venus! – der sad de paa rad om bordet og hvisked om Adonis! ... Det [174] var sit liv, sit kunstsyn, han brætted ud for dem; han talte om sin idé med det nye relief.

... Der er et gammelt digt som heder «Haavamaal» eller den høies tale, som altid staaer der lige ungt trods ælden. Det digt hadde han fæstet sig ved; hans livs værk skulde bli en frise ud av det digt. Han myste med sit øie:

«– Det er Odin selv, som sidder i sit høisæde. Han lærer os mod og store ting og gir moralske bud; han kræver trofasthed, at sin vens ven skal man være. Aah! det er som et helt liv, det kvad, saa rigt! Det er det kvad som med rette staaer høiest i folks lov. – Nu er der et dunkelt vers i det digt, som heder saa: «Den erfaring gjorde jeg dengang, da jeg sad i sivet og stunded mod min elskov; mit kød og mit hjærte – det var den gæve mø, saa saare jeg ikke maatte eie hende.» Mærk: det er Odin selv som taler. Det er Odin dette hænder. Det er Odin, selve skaldskapens gud, som den store kærlighed møder. – Hvor har Odin været? om han har forgrebet sig paa en andens kærlighed, eller om han gerne vilde det – det ved vi ikke. – Det er et dunkelt vers, som kaster et forunderligt lys over Odin. Men det vers har jeg grebet med al min kunstneriske kraft –» Og han rev sig i sit [175] krøllede tætte haar: «En dag skal jeg overraske verden – ja gu skal jeg det! – yhh!» Han suged den store tanke tilbage ind i sig.

Og den svenske frue hviskede igen:

«Så fasleg vakker som han är, när han svär –!»

Men vennens frue, som saa tungt og blegt paa ham, vendte sig unna, for hun vilde eie sine hede tanker selv.

Han saa det for anden gang:

«Det er sjelden jeg har set noget saa klart for mig som dette,» sa han sagte og stirrende. Og hans idéer flommed endda om i den store vaade mund.

«Hvordan har du egentlig tænkt dig det, stillingen ... udtrykket ...?» sa hans ven.

Han kasted sig frem, som han var sint og førte en retfærdig sag:

«Jeg! – Det blir en frise, hvor æserne har paa stedet hvil og udstiller klassiske muskler, saaledes som de gamle gjorde – tror du det! – Eller en saadan frise, som de gør den nu, hvor guderne ligger fremover i vild springmarsch udav rammen, som de kapsprang paa bare livet for at komme unna selve det som er indholdet – hva, tror du! – Nei! en stille medaljon vil det bli! Sammenknuget sidder ^[176] Odin, fortæret! – saadan ser jeg ham for mig, lys levende. Han sidder paa huk. Han evner ikke røre sig – med et blik! med et blik, siger jeg – yhh! Mit kød og mit hjærte, det var den gæve mø: «hold ok hjarta var hin horsca mær» –»

Han snakked, saa han fik den mørke skorpe langs læben av vinen og de stærke ord. Og de unge damer trykked sig tættere op til ham, for han blev dem mer og mer et eventyr der han sad.

«Rysligt roligt, så där –!» sa den svenske.

«– Der er skaldskapens gud, som faar kærligheden over sig og synker sammen i sivet under sin egen lidenskab – det som er al lyrisk digtnings urgrund: den sammensunkne elskov, som dog tilsidst retter sig og finder de skære ord og sangen istedenfor besiddelsens tomme faktum: «hold ok hjarta var hin horsca mær». Jeg vil gøre ham saadan, at det slaar alle: han blev just skaldskapens gud, da han reiste sig fra denne sammenknugede stund i sivet. Aah, dette øie –!»

Men jeg har tænkt mere ved det! ... Odin i sivet, hvor længslen kryster livsmodet ud av ham: savnets ydmygelse, den illegitime kærligheds selvfortærende goldhed, dens angst, for ^[177] han har jo ingen ret til den kvinde han stunder mod – for fan!

Selv om hun stilled sig foran ham og sa: ta mig! – Odin svarte nu kun det ene, og vinked hende bort: jeg har gjort et digt! –»

En ældre dame sukked lettet:

«Aah! Tænk at nu endelig ogsaa en kunstner tilslut har faat øinene op for det!»

Men vennens frue sad blegere end før og hvilte ved hans store linjerede mund, hvor intet spil fandtes.

«– Jeg vil gøre ham saadan, at man nok skønner, hvad digt han synger elskoven efter den stund – yhh –»

«Aah!» stønned det stilt.

Men herrerne sad rent tilovers. De la sine dumme hænder paa bordet og stirred fremfor sig. Vennen forsøgte at smile:

«Hvad var det du sa: illegitime kærligheds selvfortærende goldhed –, goldhed –?»

«Tror du jeg har ranglet mig frem til mit kunstsyn!» Han glefsed: «Næ–hei! Jeg tilhører en ny art kunstnere, skal jeg si Dem, mine herrer. Hjah!–»

Den ældre dame blev ved:

«Tænk at nu endelig ogsaa en kunstner var saa modig at si det bent ud!»

[178] «– Jeg ved: hjemme i Norge netop nu sidder de og venter paa mig, efter dette svi–i–neriet! – Yhh –» Og der laa endda mange idéer og flommed i den store mund. Han blev stillere: ... «Over skaldskapens gud kom kærligheden saadan første gang; – og saaledes gaar den igen i hver ny gang. For kærligheden, skal jeg si Dem, dens form er uden grænse i tal: den kan komme som stridsindets forløser, den kan komme som fortvilelsens lægedom, den kan komme som kaathedens og vilterhedens sidste indfald og ytterste slut, den kan komme som saa mylrende mangt – som fugledun, som en deilig sørgemarsch, som det sidste jubelhvin; – men det er den første gang, som gaar igen i hver gang. Det er første gang, som bestemmer kærlighedens art i et menneske-sind: saaledes som den kom første gang, saaledes vinker den gennem hele menneskets liv. Hjah – yhh –»

Herrerne sad stumme og retted sig forsigtig som myge træer efter et stormkast. Men damernes øie hvilte ved den bestemte mund, som kunde sværge saa henrivende sødt.

Da reiste vennens frue sig:

«– Se hvordan veiret er? – klokken er snart fem!»

[179] Billedhuggeren saa op, da hun reiste sig. Det var en stor og fyldig dame. Hun løfted ogsaa sin rige kjole op og trak den frem over sine prægtige hofter, saa de vugged og vexled derinde under det glatte strammede stof, efter hver fod hun satte frem. Han saa efter hende, som hun seiled ud gennem rummene: ... skønt! skønt ... plastik! Han reiste sig: «Det maa da for satan snart bedage sig!» sa han og seiled ud efter.

De blev længe derude for at se paa veiret. De blev saa længe, at den svenske dame reiste sig urolig. Det gjorde de andre damer ogsaa: «Det maa da snart bedage sig –!» – Vennen reiste sig ogsaa. «Det maa da snart bedage sig –!» mumled han underlig forlegen. Damerne vipped alt om hverandre ud gennem rummene.

Derude, i den ytterste bælgmørke gang, stod billedhuggeren og vennens frue tæt omslungne; de saa dem mod gaslyset fra lygtepælen, som stod over paa den anden side gaden. Og deres kys var uden ende. «Mere!» – «Mere!» ynkede det. «Min deilige sørgemarsch!» sa den ene. – «Min Odin!» sa den anden; «kys mig! kys mig!»

Han tumled ud, lige i rutedøren, saa glasstykkerne [180] sang, sled i døren; den var stængt. Han krøb gennem aabningen, hvor ruten nu var væk. Han sprang ud paa den vaade gade, først nedover gennem regnet, stormen, tordenen, snudde saa og sprang opover: ... stod der nogen i kneipedøren og stirred efter ham med knyttede næver! – vilde vennen brugt dem? ... og vennens venner? ... Der lige skraa over stod kirken: Det lyste vist i ruten over indgangen! – et fredlyst sted! Han tumled ind.

Det var stille herinde. Der tassed bare en gammel mand omkring med en lang stang; han tændte lysene om Madonna's billede i nischen.

Billedhuggeren gik bort til manden. De hviskede sammen. Der klang nogen soldi i mandens haand. Billedhuggeren tog hans lange lysstang. Manden tassed ud.

Billedhuggeren sank sammen paa knæ foran Madonna-billedet i nischen, med lysstangen opreist mellem sine ben, foldede raadløs hænderne over den knirkende sivstol, bad.

Der var endda ingen herinde i kirken. Det var mørkt i krokene. ...

– Der kom en gammel mand ind i vinkneipen nedenunder kirken; det var han, som tændte lysene om Madonna-billedet i nischen. [181] Han kom tassende helt ind i det inderste rum. Hele gruppen havde reist sig; de stod og saa blunkende paa hverandre. Men vennen og hans frue var ikke herinde; de var alt paa hjemvei fra den bælgmørke gang – de gik et langt stykke fra hverandre.

Kirketjeneren hadde et kort med til opvarteren.

Opvarteren rakte billedhuggerens frak til den gamle og den bløde sorte filthat med den lille bræm og paraplyen med de bugede spiler. Kirketjeneren tassed ud igen.

Der er et gammelt digt som heder «Haavamaal» eller den høies tale, som staar der lige ungt trods ælden. Det er Odin selv, som sidder i sit høisæde og lærer os mod og store ting og gir moralske bud. Og der er saamange, som fæster sig ved det digt med de store bud, ung som gammel, og kappes om at lære det fra sig igen gennem sin kunst, ved store møder, i hjem, paa vinkneiper. Det er ogsaa det kvad, som med rette staar høiest i folks lov.

Nu er der et dunkelt vers i det digt; det fortæller, at Odin sad i sivet engang og stunded: «mit kød og mit hjærte – det var [182] den gæve mø, saa saare jeg end ikke maatte eie hende,» staar der. – Hvor har Odin selv været? ...

Det er et dunkelt vers i den høies tale, som kaster et saa forunderligt lys over Odin.

FÊTE CHAMPÊTRE

I

Det var midt paa sommeren et stykke ind mod Abruzzer-keden. Det store mangfoldig tusen fod høie fjæld reiste sig mod sky som en krap overmodig sjøryg; langt derinde laa de andre, men de var dovne som havdynninger som gaar til ro. Der tindred sne i en eller to revner, og det stak i øiet; men ellers var det rødbrunt bærg; og selv hvor bærget i grunden var lysegraat, eller hvor de hvide grus-render, som laa igen efter svære flom-dage, løb nedover skraaningerne, selv der la hede-røgen skælvende sit røde skær.

Nedenunder laa sletten, rummelig og rund i ring, paa en mil i tværsnit, med sin aa og poplerne, med vignerne, med sine kridhvide veie, hvor de to karabinierer gik. Den hadde storfjældet paa den ene kant og store beitehauger paa den anden, kollede og runde som en hvælvet grydebund; de stod brune og gule, [186] med avsvidde græsstraa, uden en saueflok, for de var nu forlængst reist ind i de svale dybe dale langt oppe i storfjældet eller ogsaa derop paa den anden side, bagenfor den døde skraaning, hvor det løb indover i brede høifjældsvidder.

Solen stegte. Den hadde staat og brændt over sletten fjorten dage i træk. Akren var gul, almetræets blade gisped visne, bækkene laa tørre, blinded øinene med glansen fra sin hvide sand. Der var vildelse i luften, hede syner; der var ingen sammenhængende vilje eller en klar tanke. Der gik ingen mennesker paa veiene uden de to karabinierer, som marschered til jernbanestationen, hvor et tog var ventendes. Sletten laa og stønnet i feber. – Og oppe paa dalbundens høieste haug laa den lille gamle bys murhus i uorden og stabel som en graa stenrøis og klemte sig fortvilet bag hverandre optil det gamle kastel, og ingen vilde være ytterst mod solstegen. Der gik ingen mennesker i gaderne. Og toldbetjenten og hans gamle ven gaardsfogden paa slottet ned i bakken, Cesare, hadde flyttet bænken væk fra byporten bort i den bedste skygge bag muren; for derinde i toldkontoret sad den overordnede og sov og sikled i protokollen. De sad [187] tæt indtil hverandre, og den gamle laa over i den unges fang. Den unge ledte i hans sølvhvide haar med

fingrene, fandt noget, leverte det taus nedtil ham; den gamle saa paa det en stund, knækked det mellem tommelneglerne, slap det ned i den hvide sand. De sa ingenting. Den unge fandt noget mange gange i det sølvhvide haar. – Der trilled en forsinket vogn ind gennem porten; der sad en sved mand under solskærmen. De to saa ikke op. Men vognen holdt alligevel, for manden hadde en kag vin at fortolde. «Et glas gammel chianti?» hvisked han snedig. De to reiste lidt paa sig; men de flytted sig ikke av bænken. Han i vognen undred sig og saa sig rundt; saa blev han var embedsmanden, som sov i statens protokol derinde. «Jeg har bare et halvt glas, desværre,» sa han og bar det bort. Den gamle drak det alt; toldmanden fik det tomme glas og slikked efter de sidste draaber. Manden kørte uvisiteret og stille ind i byens murhus-skygger. Den gamle sank igen som en abekat over i den unges fang.

Det var bare nonneklostret lige under storfjældet, den lange bygning med de to rader smaa vinduer, som var naadd lidt i skygge for idag og begyndte at vaagne; – i priorindens [188] cypres bag porten sad smaa fugl kølig alt og pipped svagt.

Paa sletten under byporten laa det gamle slot med sin jord og de femti bygselmænd. Rundt om gik den graa mur; det glitred i solen fra skarpe glasskaar, som sad cementeret fast paa murens ryg mod tyv og illgerningsmand. Det laa mellem byen og storfjældet. For nonneklostret laa op i selve fjældskraaningen og stemmed med sin havemur mod flom og ras og hvad der kunde komme nedover den hvide grus-rende.

Slottet laa endda i solstegen med lukkede grønne skodder, og de to cypresser ved gaardspladsen oste. Det var længe siden her var nykalket; nedenfor hver skodde gik skidne striber i muren, som om hvert vindu tygged skraa og hadde det med at spille i mundvigerne. Bygningen var fra rococoens tid, bukkehornsornamenter og snirklede arabesker og lunefulde masker som gren ud av løvet; der laa gulgrøn mose nu i tegningerne. – To langraggede foler med uklippet man stod i skyggen under staldvæggen og kølte sig saa godt de kunde.

En skodde stod paa klem; den nederste lem var hægtet op. Det brased inde i køkkenet. [189] I karmen laa signora Giulia med albuerne paa sin røde vindus-pude og keg ud paa gaardspladsen under den ophægtede lem og gennem sprinkelværket. Paa puden sad et lidet barn paa halvandet aar, tykt, brunt, med sorte øine og bryn saa sorte, at huden saa lys ud mod dem; selv indsiden av øienlaakket og kanten var mørkebrun.

Signora Giulia stod der i bare særk, med morgenkjolen over; men paa en hed dag som idag var den ikke knappet igen foran, og brystet stod aabent; huden derinde

laa i stive folder, stærk og avdød som barket skind. Det var et pudet gammelt ansigt, med et lystigt blaåt blik. For havde hendes øine været tunge og mørke, vilde de gjort et lastefuldt ansigt av hendes hængende seige træk. Lige under haken voxed to lange hvide haar, som krølled sig stridt opover.

Hun var fra Nord-Italien. Hendes ungdom faldt i det tredje keiserdømmes tid; av franske officerer hadde hun lært sin flydende fransk. Hun hadde tilhørt mange. Den første, en ung poet der nord, hadde sagt en solskinsdag de stod i vignen, den dag da druerne var modne: «Du staar der hvid og dunet som druen førend nogen haand rører den!» Han hadde kysset hende og skrevet en sonet til druens hvide dun. [190] – Den anden hadde sagt, og han hadde knælt med hodet i hendes fang: «Hvor Deres navn er skønt! – Giulia! Giulia! et fyldigt stornavn, som vækker minner fra historiens glanstider! Alle store kvinder hed Giulia. Hvor De ogsaa er fyldig og stor! hvor Deres fang er bredt!» Det var en general i et avsides osteri fire dage før et blodigt slag. Han vendte ikke tilbage. Hun fik et barn; det blev sat ind i klostret her syd i fjældskraaning. – Den tredje var en fransk løitnant; han hadde sagt: «La os gøre en reise sammen, frue! Jeg tar til badested i sommer, saa morrer vi os lidt. La reine de la fête!» Det var i vognen paa hjemveien fra et lystigt gilde i en have nær Rom. – Den fjerde, en italiensk senator, hadde sagt: «Jeg skal paa forretnings-reise til Paris. Den by er stor, og jeg kender ingen, jeg trænger en at hygge mig hos. De taler og skriver jo ogsaa udmerket fransk, frue. Blir De med, reiser jeg ogsaa paa II. klasse, og sparer billetten ind paa det og paa de reducerede translator-udgifter.» – Der kom flere, flere – hun skulde ogsaa ha redet lange ture alene med kongen. En dag kom hun til at minnes sonetten til druen – den gik saa længe fra haand til haand i vinpressens tid, til der ikke længer [191] var en plet hvidhed eller urørt dun. Da gifted hun sig med en aldrende vinhandler der nord. Og vinhandleren døde uden nogen formue. – Saa kom der en dag melding, at hendes datter i klostret laa for døden og ønsked se sin mor; hun reiste, men datteren var død, da hun naadde frem. – Da kom hun hid paa slottet for at styre hus og køkken for enkemanden marchese don Ferrucci, den nuværende eier don Ferruccio Ferrucci's far. –

Signora Giulia lekte med barnet, som sad paa puden; kun nikyssed det, spiste det paa arm og hals. Hun tog det om begge skuldre og risted det. Hun satte sit hvidhaarede hode ned i dets mave, stanged: «Atiti–titi–ih! atiti – ih!» Og barnet lo i vilden sky. Det var kokkepigens datter.

Der kørte en charabanc over gaardspladsen, nedover den lange alme-allé, som hadde benyttet den stille tid til at grønnes i brolægningen, mens don Ferruccio var

borte. Nede i porten ventede gaardsfogden Cesare og steg opi; der reiste sig en støvsky efter dem bag muren nedover mod jernbanestationen. De ventede marchesen hjem med eftermiddagstoget fra badestedet derude.

Der stod ti solbrændte arbejdere nede i ^[192]haven og hypped om finochierne. ⁿ⁸ De stod i klynge og spaerne hang; de saa sinte ned og deres stemme knurred: ... idag var han død den syvaars gut, som han gaardsfogden Cesare hadde klædd av og kastet nøgen tilbage op paa glasskaar-muren – han stjal figen indenfor slottets mure. – Det gik tilbage paa godset, og forpagter-kontrakterne blev haardere og haardere for hvert aar; ingen jordleier var alligevel endda flyttet fra, for de hadde jo alle plantet og faat kært hvert ungt træ, som stod her og nu bar frugt. ... Men – hadde fogden virkelig ret til at slaa bygselmændenes sønner ihjæl! Hvad tro marchesen vilde gøre, naar han nu kom hjem?

Og Signora Giulia saa efter støvskyen og tænkte det samme; ... idag gjaldt det, at kalkunen var mør og ung for Cesare's skyld. Hun vendte sig ind til kokkekonen, som halted bleg og træt inde i køkkenet:

«Hvorfor gemmer du din ældste datter bort dernede i hytten idag vi venter husbond hjem?»

Kokkekonen smilte hvidt:

«Don Ferruccio er et godt menneske; men han elsker kvinderne for meget. ... Og Lætitia er kun sexten aar, donna Giulia!»

^[193] Hun laa i karmen: «Saameget mindre grund! Du trængte ogsaa hjælp idag at snu kalkunen.» – Hun saa ud. Dernede i køkkenhaven stod Flavio; han stod nærmest heroppe og væk fra klyngen, som mumled. Han stod ligesom og undred sig: – det var hans lille bror som var død idag. – Det var ham, Lætitia og moren likte. Han hadde været i straf et par gange for tyveri; men det hadde saa mange! – han var lige hjærtegod for det. – Der stod et lidet lysthus av rør der øverst i haven; over taget laa en rosenbusk og to jasminer. Donna Giulia snudde sig ind mod køkkenet: «Sæt fadet med polenta ud i lysthuset!»

«Men donna Giulia –?»

«Strax, siger jeg!»

Hun gik.

«Atititi – ih!» Og barnet lo i vilden sky.

Donna Giulia glytted ud gennem sprinklerne: Flavio var træt; han søgte indunder lysthuset. Han var ogsaa sulten; han havde staaet her i hele dag uden andet end en brødskorpe. Hun saa, han greb en næve polenta,¹⁹ aad. Han tog flere. Han gik ned paa finochi-akren. Han kom op igen i lysthuset, fyldte lommerne, gik ^[194] ned igen for anden gang. – Donna Giulia vendte sig ind mod køkkenet:

«Gaa ned i haven, hent fadet!»

«Sissignora.»

Kokkekonen kom tilbage forfærdet: «Polentaen er der ikke mer!»

«Ah, Flavio har stjaalet den! – Han har været straffet før – ikke sandt? Nu blir det mindst et aar! ... Men det gør ingenting, hent Lætitia herop at snu kalkunen. Saa tilgir nok don Ferruccio ham –»

«Men donna Giulia –?»

«Strax! Jeg hører toget alt bremse op i dalen.»

«Sissignora!»

Hun halted avsted nedover alme-alléen, svinged ud porten.

«Atititi–ih!» Donna Giulia stanged maven, og barnet lo i vilden sky.

Der nede svinged præsten, gemt under sin store paraply. Han kom hurtigere opover alléen, for donna Giulia var nu alene i køkkenet. Han saa uskyldig paa blomsterne i veikanten, han la nakken ned i ryggen og smilte op i almetræet; hans sorte kjoles bryst skinned blankt av mad og olje. Ogsaa han havde hørt toget bremse op i dalen. Det slap sig i store svinger ^[195] udfør fjældssiden; nu kom det trillende tilbage over sletten ind paa stationen.

Præsten saa Flavio og stansed derfor lidt paa gaardspladsen, og hans graa uglebryn spidsed sig alvorfuldt helt til halvveis op i den lave pande; han studerte slottets viltre ornamenten. Folk sa han gerne søgte donna Giulia; nogen lo og sa han gik og søgte figen paa et høstet træ. Han glytted under uglebrynene mod køkkenvinduets halvaabne lem.

«Goddag hr. præst!» sa det indenfor. «De kunde avse lidt av nonneklostrets tid idag?» – Hun lo mod ham, da han stod i køkkenet: «Skælmen! veired De kalkun idag?»

Han skød sine grisne bryn endnu mer i sky:

«Hvordan gaar det med hjærte-ondet, donna Giulia?»

Hun svarte ikke. Hun saa ud, og øinene blev smaa og plired; for opover alléen kom Lætitia. Langt dernede halted moren efter. Hun skraadde hid over gaardsrummet, høihalset, hed i huden, rund, og øinene brændte store, med den samme sorte kant i laakket som barnet. Donna Giulia vinked præsten hid – de la sig begge paa den røde pude:

«Se hvor hun er kraftig her!» sa hun; hun tog sig om begge sine hofter.

[196] Præsten kneb øinene sammen i fryd:

«Men deroppe hos os er der én som er endnu kraftigere –»

Hun reiste fornemt og hidsig med nakken:

«Jeg trodde ogsaa, De aldrig mangled kalkun deroppe! Hvad vil De her?»

Han retted sine ord med alvorsfulde bryn:

«– At se til, da –»

Lætitia stod i køkkenet:

«Donna Giulia ønsker, at jeg hjælper til at snu kalkunen.»

«Hvor det røde koralbaand klær din hals!» Donna Giulia blunked skælmsk: «Don Ferruccio's arm vil klæ den endnu bedre.» –

Der steg en vældig hvid støvsky op mod pinje-kronerne – de stod dernede ved muren langs hovedveien, som løb forbi porten. Skyen seiled op mod byen sammen med omnibussen. Der svinged en rytter ind alme-alléen, sprængte i gallop opover; don Ferruccio førte altid sin ridehest med til badestedet. Veistøvet vælted ind porten efter, skygged for glitret fra murryggens glasskaar. Lige efter kom Cesare og gutten i charabanken, med kofferter og tõi. Det bøied brusende ind paa pladsen mellem de to ranke cypresser, som stod i giv-vagt. Det hadde voldsommere fart end vanlig idag.

[197] Donna Giulia mumled:

«Idag gælder det at kalkunen er mør, for gaardsfogdens skyld!» Hun slog sin morgenkjole bedre om sig.

Don Ferruccio sparket hesten i siden med sporen; den dansed skræmt rundt om paa gaardspladsen. Og de langraggete foler traved ud av skyggen. De ti mand nede i haven kendte sig lettet og hjemme; de ti spaer gik faste og ivrige. Hans sinne gjorde dem klare og vaagne i viljen; om han for aldrig saameget med uret, det la sig velgørende indtil dem, ligesom den høie mur, som laa om dem hver dag med de grusomme glasskaar paa ryggen og leded hver forfløien tyvelyst tilbage paa ret vei. Men dennegang gjaldt jo ogsaa sinnet velfortjent gaardsfogden selv. ...

Hesten stod stille. Don Ferruccio sprang av, en rødbrun mand paa firti aar, med smaa sorte knebler, med bred, men lav pande, med runde rynkefrie kinder, smaa øine, og øret sad tykt og lavt og fastgrodd i hele sin længde lige til ytterste snippen; han var tyk og hadde runde laar, han hadde en liden mave. Han var elegant, i jagtridt-antræk, hvide benklær, gule gamascher.

Han var rasende, og de korte bryn stod [198] frem som bust; han hopped i veiret, sprang frem med knyttet haand. Og de ti mand dernede arbeided ivrig og lytted næsten ikke mellem spaetogene. Cesare stod stille, med sit pløsete rødflækkede kind, med de store kogte øine og det lange hvide skæg.

«... De forbandede embedsmænd! de anmoder mig her paa stationen om at faa mit frireise-kort tilbage! ... Heh, det er to aar siden jeg var deputeret her fra egnen – ja vel! Men hvad djævelen har jeg med at lystre! ... Elendig styre! – ved Kristus den kæltring! ...» Han saa Lætitia: «Hvem er du?»

De andre saa forundret paa hverandre: ... Men Cesare? – den dræbte gut? ...

Lætitia svarte:

«Jeg er kokkekonens datter, signore, som er her for at snu signorens kalkunkylling paa spiddet idag.»

Donna Giulia tog pludselig og fornemt hans arm:

«Den stegte kalkun er færdig, don Ferruccio.»

Han fulgte med uden at høre; Cesare stilled sig i korridoren. – Raseriet blussed op inde i salen; han slog i bordet, drak ud sit glas. Og præsten benytted larmen til at

sætte sig uden at være buden. Don Ferruccio drak [199] endda to glas. Donna Giulia prøved forsigtig: «Cesare har vel fortalt –» Og Cesare blev modigere og stilled sig frem i døren, bukked sine store fiske-øine: «Signore, gutten stjal figen –»

«... Billet-kontrolløren kommer dernede ved badested-stationen. Jeg sad i første klasse. Deres billet? – Jeg er deputeret. Jeg reiser frit paa alle rigets baner. – Deres frikort? – Saa sa jeg: Her er mit frikort. – Saa sa han: Men er det Dem som er deputeret fra Pianola? – Saa sa jeg: Vover du usle jernbanetræl at stille dette spørgsmaal til en Ferrucci! – Saa gik han. – Men i kupeen ved siden sad den hæslige bedrager, blodiglen, ministeren selv. Jeg hørte trællen spørge ind: Don Ferrucci er jo deputeret fra Pianola? – Toget gik i det samme. Men jeg hørte lømlen rope ud til stations-mesteren: Det er jeg som nu er valgt fra Pianola. – Det ropte til svar: Jeg telegraferer til kamrets kontor i sagens anledning. – Da jeg stiger ud her i Pianola, møder stationsmesteren mig med et telegram fra kamrets kontor! ... Har jeg snydt staten! Har jeg ikke altid stemt med regeringen mod hvert omvæltnings-forsøg, den tid jeg sad derinde blandt kæltringerne og stemte! ...» Han tømte igen sit glas: «Har jeg ikke her i egnen [200] øvet det press ved valgene, som stod i min magt!»

«Hvad svarte De da? hvad gjorde De?» sa præsten.

«Selfølgelig, jeg udleverte ikke mit kort; – staten har faat valuta og mer end det!»

«De skulde slaat ham ned der han stod! – Den kalkunen smager fortrinlig, donna Giulia.»

«... Jeg telegraferte øieblikkelig til min ven senatoren, som sidder i jernbaneselskabets direktion. ... Ved Madonna den skøge! Cesare!»

Og Cesare stilled sig igen i døren, bukked sine trælle-øine:

«Signore, jeg lod bare gutten gaa den samme vei tilbage over glasskaar-muren –»
Det flømmed av ham.

«Nei nei nei!» Han greb ned i sin vestelomme som efter blyanten til kvittering:
«Har ikke telegraf-budet været her?» Han kom op med en tandstikke av gaasefjær:
«Jeg venter svar fra min ven senatoren.»

«Nossignore.»

«Gaa din vei!»

Og Cesare bukked.

Don Ferruccio snakked, bandte, drak. De spiste, de aad. Der kom ret efter ret, og don Ferruccio ropte paa Cesare mellem retterne: [201] «Telegrammet?» Og hver gang kom pegefingren op med gaasefjær-stikken. – Der kom salat, skinke og figen, terter, søde sager, nødderne. – Donna Giulia sad tæt op til ham. Der var reisning i hendes nakke, i den maade hendes hvide haar var sat op i baghodet. Naar han la haanden paa hendes hvide stolryg, steg reisningen; der kom festsals-minner over hende og hvid silke og dristig décolletage og nærgaaende herrer og lette kys. Og hun skotted paa de hvidmalte empire-stole, som stod rankrygget langs væggen; de hadde ogsaa set glade dage; saadan hadde de staat, da kongen av Neapel gæsted slottet med sin svite – aa Gud, de hadde kostet, de vilde feste! –

«Men Cesare –?» spurgte hun op til don Ferruccio.

«Min ven prefekten har jeg sendt besked. Stjal han kanske ikke, gutten?»

Cesare gled ind, lo tørt og kort:

«Han blev spiddet paa sin egen gerning. Ellers gir jo ikke glasskaarene respekt – ecco.»

«Gaa din vei!» – Og Cesare bukked sine store fiske-øine.

Don Ferruccio's haand krøb videre fra stolryggen, krisled hende paa den bare hals: – det hadde været andre sager her engang end [202] dette døde lær! Og hun nikked til de hvidmalte empire-stole, som ligesom lysned i sin forgylding av muntre minner:

«Donna Giulia, jeg tilspørger Dem» – han pikked hende langsomt paa den bare hals – «har De sørget for anden kylling til mig, donna Giulia?»

«Saa De ikke Lætitia i porten, don Ferruccio? – Hun bad og tagg at faa komme og ta imod Dem; saa gav jeg efter, endda hun blot er sexten aar.» Hun vendte sig til præsten: «For De er en signore, og jeg er en signora, saa vi nok forstaar en spøg.»

Præsten bøied sig og stammed frem gennem kalkun-tuggen:

«Vi har alle syndet –»

Marchesen lo: «– Selv paa nonneklostret –!»

Hun ropte braatt og hidsig: «Lætitia!» Og putted munden fuld av valnød-kærner. Hun tygged smattende som et dyr – der laa lige meget ude mellem læben og

tænderne, som der laa indenfor tænderne. «Lætitia!» – hun ropte, saa vaade valnød-stykker trilled ud av den aabne mund og nedover fanget: ... disse nonnerne og præsten! ...

Lætitia kom ind, og hænderne ledte forlegent over maven.

[203] «Lætitia!» sa don Ferruccio, han saa nedover hende med smaa sammenknebnøine.

«Sissignore.» Hun blev brændende rød.

«Kom hid!»

Hun kom, stod og neied.

«Hvad vil du?» sa han.

«Don Ferruccio har sagt, at jeg skal komme hid.»

Donna Giulia's øine blev smaa og prøvende og plirende, da hun hørte hendes stemme.

«Bravo!» Han rakte hende sit glas: «Drik!» – Hun drak. Hans haand la sig om hendes hals; hun saa spørgende paa donna Giulia. Men donna Giulia kasted bare hodet hidsig tilbage, som hun sa: «Tyss! jeg blir trods alt festens dronning!» Og en stor klump tygget valnød-grød vælted over haken ned i fanget.

«Du sover her paa slottet nu inat!» sa han.

«Sissignore.»

«Paa gensyn!»

Lætitia gik. Og don Ferruccio slog ud med armen: «Ved Bacchus's blod, det er deiligt at komme paa landet igen! ... «Horizontalerne» dernede ved badestedet – luksuskvinderne –!» han smækked foragtelig med tungen og satte tommelfingren nægtende i veiret: «ingenting! ingenting!»

[204] Donna Giulia nikked kendt over til empirestolernes ranke ryg:

«For De er signorer, og jeg er en signora, saa vi forstaar en spøg.»

«Sissignora!» sa præsten og bøied sig, for han svælged paa et nyt stykke kalkun. –

Der kom nye flasker ind. Kokkekonen stod og vasked op inde i køkkenet; det varte længe idag, for de blev ved at spise, – og hun fik først mad, naar opvasken efter signorens bord var over. Barnet laa og krøb paa stengulvet. Læticia stod i korridoren rød i ansigtet og graat; Cesare smilte med de store øine.

Saa reiste donna Giulia sig fra bordet; hun klapped Læticia paa hoften, da hun strøg forbi: «Kanske don Ferruccio nu selv snur kalkunen – hæh.» Hun gled over i køkkenet, tog barnet, satte det i karmen hos sig, kyssed det. – Læticia flytted sig ud i ytterdøren. Flavio kom hidover fra haven med sin spæ, han slutted for idag. De to hvisked; han fik ogsaa kindet rødt. – Donna Giulia hørte det; hun læned sig ud og ropte Flavio ind.

Han stod i køkkenet med blide rædde øine, som sa sissignora. Og Cesare stod i korridoren og lytted.

[205] «Hun befale, donna Giulia?»

«Du stjal av fadet i haven idag!»

«Nossignora».

«Du staar der med polentaen i din lomme. Kom nærmere!» Hun greb ned i den. Han stammed: «Sissignora».

«Skynd dig, røm av gaarden, saa ikke don Ferruccio faar se det –!»

Flavio halted saarfødt avsted nedover almealléen i de svære lærsko. –

Læticia steg ind i køkkenet, gled unna morens øie:

«Jeg vil bære vand.»

«Her er vand, Læticia.»

«Jo! Jo!»

«Hvorfor er du rød om øiet?»

«Jeg vil bære vand for dig, mor!»

Moren tog en nyfyldt conca, løfted den bort i vasken, tømte vandet ud.

«Tak,» sa det; hun satte den tømte conca paa sit hode og gik.

Og moren tømte en ny conca^{nio} ud i vasken. Hun tømte den ene efter den anden.

De drak derinde. Det blev aften. Don Ferruccio's stemme larmed mer end ellers, det [206] slog i bordet; han skældte præsten ud: – hvem havde bedt ham til middag! – Var det ikke han og nonneklostret, som havde kostet godset mer end alle store feste tilsammenlagte! – «Ud!»

– Det blev stilt i slottet. Det snorked dybt i stuen. Donna Giulia blev liggende paa sin røde pude i karmen. Natten laa tung i luften, høit oppe i fjældet ensteds. Den sank og lukked sletten av; ildfluer sad paa muren og lyste der hvor glasskaarene glitred før. – Lætitia gik stum med concaen mellem vandspringet og køkkenet. Donna Giulia saa efter hende og nynned sagte hen for sig:

«C'est le premier pas qui coûte – c'est le premier pas qui coûte.» – Hun stanged: «Atititi–ih!» Og barnet lo i vilden sky.

Præsten kom stilt paa taa ind i det mørke køkken; men saa fik han øie paa kokkekonen og kræmte høit og satte sin fod fast ned i stengulvet, som man det gør paa retfærdighedens sti. Han la sig i vinduet paa donna Giulia's røde pude.

*

Han var vaagnet marchese don Ferruccio Ferrucci, der han sad paa empire-stolen [207] foran bordenden. Der var nat i stuen. Han var hed.

«Hvor er jenten!» skrek han.

Præsten gled ned fra vindues-karmen. Donna Giulia gled videre, ud i korridoren; barnet var sovnet paa hendes arm:

«Lys! lys!» – Ja hvor var jenten! Hun hadde glemt det hele i karmen, her hun stod ved præstens side og saa ildfluer: «Lætitia! Lætitia!» – Og præsten brummed hjælpsom: «Lætitia!» – «Jenten!» brølte det inde fra empire-stolen.

Ingen svarte. Hun maatte ha sneget sig ned til hytten, den taske! Donna Giulia ropte paa kokkekonen: «Spring ned og hent hende!»

«Sissignora.» Hun halted nedover almealléen.

Don Ferruccio slog i bordet og skrek: «Den tøs! den kæltring-tøs!»

Men moren kom ikke tilbage.

Han kom ravende ud i korridoren, brølte: «Præst, hent jenten!»

«Sissignore!» Han dilted ud. Men han stansed i alléen, lytted, drømte under uglebrynene: ... Der fandtes neppe livsaligere eventyr til end en saadan mæt ildflue-nat op til donna Giulia's hofte! ...

[208] Don Ferruccio larmed: «Cesare, Jenten! Hun er rømt av tjenesten.»

Det bar nedover almetræs-alléen med dem begge. Præsten flytted sig unna bag en stamme; de passerte. Donna Giulia seiled efter paa sine tunge ben, med morgenkjolens fliger viftende aaben til begge sider. Præsten greb hendes arm i mørket; de to slog følge. –

Men nede ved rørhytte-væggen stod fuldt av jordarbeidere med spæ. De vented noget av hvert, for kokkekonen hadde varskoet dem alle og samlet dem. De stod tause og lytted. Der hørte de don Ferruccio's stemme der oppe! De stilled sig tættere sammen.

Der stod Flavio midt i veien. Don Ferruccio gik lige paa ham, skrek:

«Er ikke jeg med mit kastanjebrune haar den vakreste mand i Abruzzer-fjældene?»

«Sissignore. Sissignore.»

«– Og var altid den første til at eie de unge hjerter? – spørg jer unge koner, I andre!»

«Jus primæ noctis,» messed præsten mekrende.

«Sissignore. Sissignore,» svarte det fra alle munde.

«– Og tiltrods for at blondt haar er vakrere end det kastanjebrune!»

[209] Alle nikked: «Sissignore. Sissignore.»

«Heh? Er blondt haar vakrere end det kastanjebrune!»

De saa paa hverandre i mørket: hvad hadde de sagt! – Thi signorens haar var jo kastanjebrunt. ... De rømte over hverandre nedover stien, saa det dured under de tunge sko. Men Flavio smøg ind i hytten, og lyset i den lille olje-lampe blev slukket derinde.

De nede paa stien braastansed: ... det var jo mørkt i luften! hvorfor rømte de? – De stormed tilbage, og angsten slog om i sinne, ligesom hos hunden, som vender om, naar den er blit skræmt, og sinnet dobled sig til kokende raseri. De stilled sig tæt op til rørhytte-væggen, bed sine stærke kæver sammen.

Don Ferruccio greb i hyttedøren. Kroken stod paa paa indsidens:

«Jenten! – Saa jager jeg hver eneste bygselmand av eiendommen!»

Det svarte bag hytte-væggen: «Gør ingenting. – Ingensteds er kontrakterne blodige som her.»

Han sled i døren; det skummed av hans mund:

«Jeg lar støbe nye glasskaar paa murene! saa skal børnene faa lidt at krabbe paa og leke med!»

[210] Det ropte inde i hytten:

«Han maa vogte sig! Der hænger en ljaa over døren; den kan falde ned.»

Der var nok fuldt av folk derinde ogsaa. Han spændte døren op; han stak hodet ind i bare varm lummer menneskepust. Flavio hugg; ljaeen traf pulsaaren i halsen. Flavio slap ljaeen. De skrek alle i kor derinde: «Han maa vogte sig, signore, ljaeen falder!»

Don Ferruccio brølto rasende: «Jenten!» – Han sank sammen og stønnet: «Hjælp!» – Og lidt efter hvisked han sløvt: «... Ljaeen falder. ...»

Cesare forsøgte at tænde fyrstikker. De slukned den ene efter den anden. Han slukked dem selv: – han kunde gerne ligge der og forbløde sig! – en fille marchese, som skyldte sin gaardsfoged, og ikke engang hadde raad til at betale sin egen jernbane-billet! ... Men bygselmændene saa blodstrømmen – de hvide ridebuxer med røde rænder! ... De rømte, saa det dured nedover stien.

Præsten sank paa knæ med foldet haand: «Santa Maria! var hans sidste ord,» sa han. ...

Bygselmændene braastansed, vendte om: ... Ljaeen falder, det var jo hans egne sidste [211] ord! ... De mumled i munden paa hverandre, staged, forklarte:

«Væggen risted –»

«Don Ferruccio spændte døren ind –»

«Og saa faldt ljaeen –»

«Og saa faldt ljaeen,» gentog de alle og saa paa Cesare.

Cesare saa paa dem og forstod: «Ja, saa faldt ljaeen,» sa han avgjort. «Ingen har her nogen skyld. Ulykken hænger over godset: nu nys faldt jo Flavio's syvaars bror ned paa murens glasskaar, stakkar –» han saa paa dem: den ene tjeneste fik være den anden værd, naar de nu kom for retten.

«– Faldt ned paa murens glasskaar, stakkar –» gentog de alle.

«– Og saa faldt ljaeen,» mumled de alle.»

De stod numne og pusted og saa paa hverandre gennem mørket. –

Men der stod et telegrafbud iblandt dem med il-telegram fra marchesens ven senatoren. Donna Giulia aabned det:

... Han, don Ferruccio Ferrucci, skulde selvfølgelig beholde fribilletten ved alle statens baner. Der var truffet forføining til, at den taktløse konduktør blev fjærnet. ...

II

Der stod en ny signore paa slottets loggia tidlig næste høst. Der var gæld efter den sidste Ferrucci, og en kasse i byen, som han bestyred, var i underskud. Der maatte sælges, her trængtes kontanter, – og bygselkontrakterne kunde ikke strammes mer.

Den nye eier kom til sit gods idag. Det var en rig Amerikaner, en enkemand med en blond syvaars datter, – bleg, mager med brunlig sportmands-bart sænket over sørgmodige læber. Han kom med mange bøger.

Men han hadde ikke lært reformtrang og menneskekærlighed av bare bøger.

Han stod barhodet i morgensol og saa gaardspladsen fyldes hidenfor de ranke cypresser; hans blonde datter stod ved hans side. Blandt dem som kom derude var

ogsaa Flavio, som igaar slap ud av straf. Den nye eier kendte sagen: En syvaars gut hadde stjaalet figen; det [213] var ikke loven, som rammed ham: Cesare spidded ham paa murens glasskaar. – Det var ikke loven, som rammed Cesare, og det var ikke engang ham det rammed: Marchesen vilde ta en kvinde med vold; han blev dræbt istedenfor Cesare. – Det var ikke marchesens drab, loven rammed; de svor sin ed i retten de femti bygselmænd, at ingen hadde rørt ved ljaeen. Retten kom ingen vei. Men nogen maatte rammes her ogsaa, skønte de vel! – og luften var trykkende: om ingen vidste noget? – noget som helst! – «Flavio stjal polenta den samme dag,» sa donna Giulia. De femti bygselmænd skrek glade: «Ja, Flavio stjal polenta!» – Og den sultne Flavio fik otte maaneders fængsel for sin klatt polenta til 25 centesimi. Loven rammed én ogsaa denne gang. ...

Den nye eier kendte folket: der fandtes ligesom ingen almen retssans i landet; ikke samhold heller, og ikke løfter som gjaldt! Han hadde undret sig mer end én gang over det, og nu saa han det, her han stod i morgensolen: det var individets frigørelse, som i længst hensvunden tid var gaat saa stærkt over menneskerne her i landet! – det var inderst inde grunden til dette. For al denne troløshed, kæltringstregene, var frigørelsen og selvhævdelsen [214] paa vrangsidene, selvhævdelsen saaledes, som fra først av kun var brugt i de snævre vendinger; – var troløsheden som fast egenskab andet end et voxent barn av nødløgnen? det var nødløgnen, hver gang nu et alment princip eller moralkrav eller lovens arm holdt paa at gribe og faa tag paa én. ...

Det var nødvendigt, at frigørelsen kom over menneskerne; men naar den kom, fik menneskerne som arv en hvislende ormetunge i sin sjæl, som aldrig vilde ligge stille, fordi den vilde sig selv og andre ondt, saa titt den saa sit snit. Ti frigørelse var altid ødelæggelse av noget. Hvem kunde si, hvorfor det skulde være saa? De stærkeste love i naturen er jo de, som ikke kan bevises, de stærkeste stemningsbrydninger i menneskesindet er de, som ikke er begrundet. ...

Men denne ormetunge i slægtens sjæl maatte kunne rykkes ud igen, naar en med formue reiste sig blandt dem og gød godhed over kivet, samled og dulmed det sønderlidte, bragte ro til det skræmte. Han kunde ikke gaa tilbage til deres grumme historie for de tusen aar, heller ikke til den nye frigørelse for nogle hundred aar siden. Ingen kunde det. Han begyndte stilt med denne sidste sag. Han [215] hented op nye lag i folket, i hvem retfærdighedens blomster-plænte kunde sættes ud, og voxe sig stor og stærk; det var disse splinternye lag, som nu fyldte gaardspladsen dernede og stod færdige til at avløse det gamle; der i dem maatte skabes det rette forhold mellem straf og brøde. Saa vi ikke ogsaa nu overalt blandt

folkeslagene, at retssansen fornyedes? En ny tid var inde: retfærdighedens vaar stod snart for døren ogsaa for den fattige og forskræmte. ...

Og de to brune foler stod trygge op til hverandre under slotsvæggen og lytted.

Han stod og nikked til dem, som gled ind paa gaardspladsen forbi de ranke cypresser, de femti bygselmænd med hvide bælteskærf om maven. Cesare sad alt avskediget deroppe i stadsporten hos sin unge ven toldbetjenten.

Han vinked først paa Flavio og ropte ham op.

Men donna Giulia skøv sig foran, og Flavio stansed i korridoren – donna Giulia hadde ligesom første ret paa gamle tomter. Hun traadte først ud paa loggiaen:

«Don Ferruccio Ferrucci – gud signe hans minne – sa, at jeg skulde ha værelse og ophold paa slottet saa længe jeg leved. Der kom ingenting skriftligt mellem os; han døde jo [216] saa uformodet. Men De er en signore, og jeg er en signora, saa vi tror hverandre paa vort ord –»

«Jaja, behold De Deres værelse. Jeg lar desuden anvise tyve lire maaneden – Men det var Flavio –?»

«Øieblikkelig, signore –»

Hun førte præsten ind og stansed Flavio.

Præsten bukked sine øine under uglebrynet:

«Jeg formoder, at vor religion ei er den samme, signore. Men ligemeget: De er kommen hid til egnen for at avhjælpe nød og sygdom. Just heroppe paa nonneklostret driver vi jo ogsaa et lidet hospital –»

«Jeg skal tænke paa Jer.»

«Men iaar har en tung sygdom rammet priorinden selv –»

«Hvorlænge syg?»

«Just idag sine ni maaneder, signore – en mægtig svulst i bugen. Men vi mangler sygevojn; ved de grave tilfælde kører vi de syge til byens klinik. Og det kan komme paa dag som nat –»

«Jaja! Men det var Flavio –?»

«Jeg laaner Deres ny kalesche med fjærer under. Thi det kan komme paa dag som nat – en saadan svulst –»

«Ta den!»

Donna Giulia stængte korridoren for Flavio; [217] hun sendte kokkepigen ind. Hun halted ud paa loggia'en og sa:

«Jeg er retmæssig enke efter en, som omkom ved en ulykke. Jeg har to børn at forsørge. Don Ferruccio – Santa Maria signe hans minne – loved mig paalæg i min løn. Men han døde jo, som herren ved, saa uformodet –»

«Jaja! – ti lires paalæg i din løn! – Men Flavio! Flavio!»

Flavio brød sig frem i korridoren, traadte ud paa loggiaen med det blide blik, som sa sissignore:

«Don Ferruccio Ferrucci vilde min trolovede Lætitia godt: han loved hendes brudgom en strækning av sin egen have til forpagtning. Han omkom, som herren ved, ved en ulykke – forbandet være den stund, da Lætitia's far hang ljaeen over døren! Nu elskes jeg av Lætitia, og Lætitia elskes av mig –»

«Det bedste stykket i haven er Jert!»

Og Flavio glemte at bukke og blev rød. Den nye eier fulgte efter:

«Men det var det jeg vilde si: Ta nogen mand med og riv ned glasskaar-murene ud til bygselmændenes jorder. De skal gøre det. De er den rette! Her er mangt som [218] maa repareres. – Helst idag, hvis det passer Dem?»

Flavio blev forundret: «Jeg er jo helt til signorens tjeneste –»

Og den nye eier vinked de femti bygselmænd op:

«I eier Jer bygseljord, venner!»

De spurgte i munden paa hverandre: «Hvor stor procent, sa De –?»

«I eier Jer jord!»

De stod og gabte.

«Men en fire fem faar hjælpe Flavio med muren idag, hvis det passer Jer.»

De svarte i diskant, med næsten arge rynk i panden:

«Men det er akkurat som signoren selv ønsker!»

«Det har ingen hast, ser Dere –»

De strakte arme mod ham, skrek i kor:

«Men vi er jo helt til signorens tjeneste!»

De gik. Han studsed: strakte de ikke arme ud som de kræved sin ret? ...

*

Da aftenen kom, gik en fiasco god vin i gave til hvert av de femti smaa bygslerhjem. Der blev jubel i hytterne.

[219] I toldportens blaffende lygtelys sad Cesare uden bestilling og lytted misnøid ned mod sletten; han havde søgt en konstabelpost idag. Da fik den unge bekymrede toldmand et glimt; han hvisked:

«Hvergang du saa jeg snød stat og komune her ved porten blir altsaa alligevel mellem os?»

«Hvad mener du?»

«Jeg mener, at lige under donna Giulia's vindu finder du iaften sent en antændt lunte; et lidet stykke derfra en pomodoro-daase¹¹¹ fyldt med krudt.» Han tog en daase op, smilte: «... Denne her ... Du husker, du søger post ved politiet –»

«A! jeg forstaar.»

– Og den nye eier hørte jublen i hytterne. Han listed sig nedover haven i den lumre høstluft; han vilde ud paa jorderne gennem den nye spræk i muren, titte ind i hytterne og se de tilfredse smil.

Der dunked noget lige foran ham i finochibedet. Der stod en og kasted sten op i figentræet. Der faldt en figen, stundom faldt der to; de faldt bløde, overmodne ned i græsset, for det var sent paa aaret. Der pusted en – det ledte nede mellem grønsagerne.

[220] Han gik lige paa, tog ham i trøien. Det var Flavio.

«Dette er nok mit figentræ, min ven!» sa han mildt.

«Sissignore, sissignore.»

Han pegte mod de nedrevne mure:

«Jeg reparerer egentlig ikke her. Dette skal nemlig rives og køres væk alt! For det er min tillid, som skaber ansvar hos Jer; Jer ansvarsfølelse er min mur. – Men klyv bare opi og ta dem De ønsker!»

Han listed sig videre nedover. Flavio satte efter i mørket, sprang forbi, hopped over den nedrevne mur; han fortalte hvad der var skedd og hvad den nye eier hadde sagt: – alle murene med glasskaar skulde væk! Det løb fra den ene hytte til den anden. De studsed; de tog sig for panden, rynked brynene; de hvisked ivrig i munden paa hverandre: ... Ikke kunde han gi ordre – han spurgte stadig, om det «passed» dem! ... Var han feig? var han en taabe? ... Og de hadde set ham med spaen i haand idag netop under det figentræ: var det nogen signore! ... Da var den gamle gaardsfoged en anden kar, som for en figen spidded Flavio's syvaars bror paa glasskaarene! ...

[221] De svimled. De slog sig for panderne. Det steg til skrik med ét – haanlatter-skrik, hvin, arge ulvehyl: – han vil ikke ha nogen mur med glasskaar! ...

De vælted ind gennem mursprækken, de unge først, saa kvindfolk, de ældre, barn. De fyldte haven; de stormed figentrærne; hjærnerne rased: ... han vil ikke ha nogen mur med glasskaar! ... Den nye eier gik igen dernede og titted ind i øde hytter. Han kom springende efter over muren; han ropte efter dem i mørket: «Klyv bare opi! ta-ta!» – Han stammed: «Jeg skønner Jer: denne glasskaar-mur har bare stængt Jer ude for længe! I har ikke ansvarsfølelsen endnu!»

De studsed: – Vilde han ikke spænde imod, den mand! – hvor djævelen var han henne! ... Vilde han gøre dem rent husvilde! ... Ved Madonna's blod! ...

De skrek. De rev, ribbed. Der gik en svær gren! det braked over hele haven. Alle hørte bresten; de slap sig ned fra træerne, randt avsted nedover mod murrevnen alle som én. De braastansed, retted sig, ligesom saueflokken, naar den jages av uvorren hund. De stirred paa hverandre gennem mørket: «Hvad var det?» De vidste, at hvert ansigt var hvidt. [222] De kendte angstens brusende hvirvel i hverandres sind, svimmelheden i tanken. Det samled sig til nyt raseri; i yr vildskab kasted de sig om, stormed opover igen. Flavio hven arge ulvehyl.

Den fremmede tagg forfjamset: «Gaa! Nei, – nei gaa!»

De brød ned værre end før. De flækked grene efter de store kløfter; hele træer stupte. Det knaked og brast over hele haven: ... hvor djævelen var han henne, denne fremmede! ... her i braken, i grenene, i de slidtne rødder, i ødelæggelsens hede maatte han findes! ...

Den fremmede satte i et par hop, rømte opover. Med ét stansed han, retted sig; det var som noget kom farende gennem luften og snudde op ned paa ham, vrængte ind ud. Han sprang ned igen. Han greb noget i flokken, kasted det op paa muren. Det skrek; det var en barne-stemme. – «Hvad er det!» ropte det i sorte larmen.

Han stod lamslaat. Saa kasted han sig om, rømte i svære spænstige hop opover haven, ind, stængte porten.

«En unge i glasskaarene!» skrek en kone. Og Flavio's stemme brølte: «Den fremmede spidder unger!»

[223] ... Hvad! spændte han imod? ... Hadde ungen skaaret sig? – spurgte nogen. ... Det var det samme! svarte det. ... «Paa morderen!» hylte Flavio og hopped ned fra træet; ... trodde han han var den gamle gaardsfoged! ...

De styrted ned til mur-revnen for at hente sten. De knytted næverne, de stormed rasende opover haven, kasted paa maa faa ind i mørket. De skrek i kor, hven av sig arge ulvehyl: «Paa morderen!»

De fyldte gaardspladsen, mens skodde efter skodde smældte sig hurtig i langs slots-væggen. For donna Giulia gik derinde og stængte. – De stormed stalden, slæbte halm ud og la paa gaardspladsen fang efter fang. Andre hentet ny sten fra mur-revnen. Hadet steg, mens de stræved, skriket øged; det voxed saa ulklart sammen med selve minnerne ... den gamle gaards foged ... marchesen som knækked hver ungmøs foraarstængel ... «Paa morderen!» skrek det.

Og de tændte halmen, og kasted ny halm paa, saa flammen slog opom de ranke cypresser. Og stenene begyndte at gaa mod slottets murvægg; de bare kasted, kasted og hvilte ikke, saa de snapped efter veir til hylene; det skummed av deres mund. Løsnede ornamentet krafted nedover muren, tunge gesimser datt, og [224] agave-urnerne paa loggiaen sprak, slap sin muld, trimsed ned; sten knuste skoddernes sprinkelværk, ruterne klirred indenfor, messingfalsen slitned. Det hvide empire-skab fik revne, stolene dansed bortpaa gulvet, en og anden forgyldt ryg gik.

En regn uden stans av sten! et eneste hav av stakaandede hyl!

Og derinde i korridoren paa en stol sad han, Amerikaneren, som slægternes samvittighed, hvid og rædd. Og hans blonde datter stod og holdt hans haand i sin og strøg hans lyse haar.

En bombe sprang nede i haven. Cesare skrek fortvilet: «Det var min!» Han løb rundt, ledte. Saa skrek det jublende under donna Giulia's vindu: «Her er den! – her er lunten! ... En fyldt bombe!» – Cesare kom frem om slotshjørnet med en pomodoro-daase; han svinged en fræsende lunte i luften. Den unge toklbetjent skrek: «Bravo! – Leve Cesare!» – Cesare sprang nedover alléen.

Karabinierer marscherte ind gennem porten i det samme. Cesare brølte mod dem: «Jeg har fundet den! den er min! Jeg bringer den selv til politiet!» Han rømte i sprang forbi dem og ud porten.

Karabiniererne rykked frem mod halmglørne. ^[225] De stormed over glørne, ind i mørket. Ingen merked dem. Der glimted et skud, to skud. Folk rømte; det dured i jorden mod alle retninger.

Men en syvaars gut, som hadde lekt med Flavio's bror den tid han leved, springer paa karabinier-sergeanten, griber om sabelklingen, hænger sig fast, biter i den hvide dusk. Karabinieren brøler slip! Han slipper ikke. Karabinieren rister hidsig sablen; men klingens ægg maa skære sig ud av de smaa rasende fingre. Karabinieren kommanderer fremad efter de flygtende. ...

– Det blev stille paa gaardspladsen og nedover haven.

Præsten sad inde paa donna Giulia's værelse og lytted – hun var gaat tidlig i seng i aften for hjærteklap. Han sad strunk paa hendes undertøi paa stolen, med hænderne hvilende paa den store paraplyholk og næsen dryppende; han pusted tungt, og øinene flytted sig som brikker under uglebrynet, – men de hadde bare flyttet sig et par gange den hele tid.

Han reiste sig, gik bort til vinduet, løfted lidt paa skodden: ... kaleschen stod tryg i klostergaarden og vented priorindens anfald ...

Donna Giulia sa: «Hvorfor glytter De stadig op paa Deres nonnekloster inat?»

^[226] Præsten satte sig: «Vi har alle syndet –»

Donna Giulia reiste sig i sængen: hørte hun ikke et skrik der ovenfra i mørket? ...

Præsten reiste sig, sukked dybere: «Vi har alle syndet –»

Der kom flere skrik, lange; dette var ikke folke-larmen. Hun kendte skrikenes art. Hun saa paa præsten. Hun skoggerlo. Hun stammed:

«... Svulsten, hr. præst ... priorindens svulst. ...»

Hun lo værre og værre. Hun vilde snakke mer, men kunde ikke. Hun krøb frem av sængen, satte sig paa kanten i bare særken, snapped efter pust. Men latteren kvalte stemmen; hun blev blaa i ansigtet. Det kom nærmere der oppe. Hun skrek det ud:

«– paa filantropens ny kalesche!»

Hun faldt om paa gulvet, trilled sig i gurglende latter. Det stilned; den svære krop rykked i sig, sank rallende sammen.

Præsten folded sine fede hænder: «Der falder ikke en liden – en stor spurv –»

Han lytted ud mod vindus-skodden. Derudenfor paa veien galopperte det forbi fra nonneklostret til fødselsstiftelsen i byen, under veers lange hvin. Han gik ud i korridoren, la ^[227] sig paa knæ hos slottets nye eier, folded igen sine fede hænder:

«Og dog falder der ikke en stor spurv til jorden uden den almægtiges vilje.»

– Men langt ude paa den øde landevei traved to langraggete foler side om side med uklippet man; de traved ud i den vide mørke verden, vetskræmte av stenkast og skud og skrik, snubled op i skarpe pukstens-hauger, sank ned i dybe grøfter.

Oppe i byavisens trykkeri blev alt stof kasseret om natten; sætterne fik extra-arbeid med artikler om anarkist-optøierne ved det gamle slot. De beretted om Cesare's modige daad, gaardsfogden hos slottets forrige eier, den exentriske marchese Ferruccio Ferrucci: En bombe var alt sprunget; han løb hen og napped lunten av den næste. Præfekten hadde i regeringens navn lovet ham et gratiale av indredepartementets hemmelige fond; medalje var han jo selvskreven til; man kunde ikke være i tvil om, at i vore urolige tider rette vedkommende vilde gribe første givne anledning til at knytte ham til ordenspolitiet i vor stad; – det var i prøvelsens stund man fandt de bra folk. Kække ^[228] gaardsfoged Cesare med det vakre sølvhvide haar og det lange skæg blev imorgen dagens helt.

Thi Italien steller sig til vaar. Den ligger lummer mellem fjældene. Brune vaade vaarskyr snur sig og vaser sig sammen over sletten, uden bestemt drift, raadløse, færdige til at styrtregne naar det skal være.

Italien steller sig til vaar indenfor slotternes høie glasskaar-mure. Det ligger og gror og suger med unge rødder i jorden. Det ligger og raadner dernede. For der gaar en vingaardsmand og vender ny jord for den vordende vaar. Det er slægterne, som skifter. Livets store lov. Og smaaspurv-parret, som var ægg ifjor, sidder sikker i priorindens cypres og pusler med den samme lov, at der er liv som dør og liv som kommer, loven for livsens sørgespil.

Der er en opløsningens lov i livet. Men det som dør, skal gøre nytte; selv det som raadner og stinker, brænder efter at bli med som næring i det ny. For det er det underlige, at livet er netop selve opløsningen, netop den stund, da et raadnende blad vandrer over i næring for det ny blad.

Og i et folk gaar det for sig med den [229] samme opløsningens sørgmodige lov, der er brugte lag, som raadner, der er lag som gror: marchesen gaar, arbejdsmanden vender op. Retfærdighedens vaardag ventes over landet; Italien steller sig til vaar.

Der gaar en vingaardsmand og tror han vender jord for den vordende vaar. Der staar to langraggete foler op til hverandre i skyggevæggen og bier saa trygge.

Men der ligger brune vaade vaarskyr høit oppe mellem fjældene, over slotternes glasskaar-mure, over priorindens cypres.

Det braker løs; blaablege lyn spraker langs fjældensiden. Det høljer ned fra skyen med hagl og regn, under stærke vindstød. Det fosser udover skraaningen, udover de kollede beitehaunger; for der er hugget saa lige ind til skindet disse aar, at der ikke er en trærod længer som hæfter vandet. – Men saalænge nonneklostrets tykke havemur staar deroppe i dalrenden, er der ingen fare for slottet nede paa sletten; for alle disse aar har flommen maattet svinge forarget om hjørnet og følge mursiden nedover paa skraa, udover i næste dalrende, hvor egentlig bækkeløbet gaar.

Muren falder idag – aarevis har vandet svinget her og pilket saa smaat paa kalken. [230] Yr tar flommen bent over køkkenhaven, lige i et stærkt hjørne; men den finder ikke porten. Den gaar rundt i haven, stiger, river artischockerne op med rot, vælter cølibatets ranke træ, hvor smaaspurv-parret pusled nys, soper med sig, rundt i rundt, og bruser. Der springer træporten! majolika-Madonna op i gavlen stuper udi

som en and. Det bærer udover; naar nonneklostrets mur er brudt, ligger veien aaben lige paa det gamle slot. Det buldrer; flommen sprænger broer, mure, vælter stenene udover markerne, og vandet vælter efter. Det suser, det skummer, det roter op hver dægget spædrod, river vignens rørstænger overende, graver ned i sand unge gode ranker, som vingaardsmanden nys bandt fast til stangen, vælter figentrær, gruser op, driver rundt, uden skaansel, uden retfærd, uden fnug av forhold mellem straf og brøde. –

Hvor er vaaren? hvor er den store sørgmodige lov for livsens sørgespil? – Et spirende liv eller to – hvad vægt ligger der paa det! Hvem sidder vel til doms, naar dæmnet falder?

Bred og yr gaar flommen over slot og slette, bruser ud den ene stolte ting: ét liv eller to – i satans navn, hvad vægt ligger der ^[231] paa det! en hel dal eller to, ja et helt folk! ...

Og langt ude paa sletten ensteds, naar nu igen de vaade vaarskyr letter og flommen spreder sig, kan det hænde, der ligger kanske netop noget udtjent – en bleget pinde, som ikke gror, noget ubrugeligt – øverst i det ny som dannet sig, kanske et raadnende blad, som alt var begyndt ifølge den store faste lov som næring under jorden for det ny, og smiler godfjottet op i solen.

Det er jo den ene ting, som vingaardsmænd de aldrig husker, at naturen stundom holder fête champêtre.

Noter

- [n1.](#) for at] *rettet fra*: forat (*trykkfeil*)
- [n2.](#) sig.] *rettet fra*: sig (*trykkfeil*)
- [n3.](#) *Forfatternote*: conca – krukke at bære vand i.
- [n4.](#) *Forfatternote*: attebære – bagevje.
- [n5.](#) oprør.] *rettet fra*: oprør (*trykkfeil*)
- [n6.](#) *Forfatternote*: kveiksle. – stikker e.l. at tænde op med.
- [n7.](#) vinde.] *rettet fra*: vinde (*trykkfeil*)
- [n8.](#) *Forfatternote*: finochi – selleri-art.
- [n9.](#) *Forfatternote*: polenta – mais-grod.
- [n10.](#) *Forfatternote*: conca – vandkrukke.
- [n11.](#) *Forfatternote*: pomodoro – tomat.

Hans E. Kincks *Trækfugle og andre* er lastet ned gratis fra bokselskap.no